

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Rosalie Telska

Dítě jako oběť sexuální trestné činnosti

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc.

Tematický okruh: Trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 13. 2. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 310 213 znaků včetně mezer.

Rosalie Telska
rigorozantka

V Praze dne

Na tomto místě bych chtěla poděkovat každému, kdo se mnou měl nekonečnou trpělivost během mého psaní. Děkuji Kubovi, všem kamarádům a kolegům, kteří museli poslouchat mé remcání, nadávání, zvládnout mé nálady a vyslechnout všechny příběhy zneužívaných dětí, které jsem našla. Děkuji Martinovi, který mi půjčil podklady do začátku. A chci poděkovat i Terezce a Fífovi za jejich pravopisné, gramatické a hlavně věcné připomínky. Speciální poděkování patří soudu, který mi umožnil nahlédnout do spisů a použít je jako zdroj pro mou rigorózní práci.

A poslední poděkování je pro doc. PhDr. Ludmilu Čírtkovou, CSc. za odborné vedení mé práce, věcné a podnětné připomínky a také za to, co dělá pro oběti a že snaží se zajistit, aby jim byla věnována pozornost a empatie, kterou si zaslouží.

Obsah

Úvod	1
1. Právní úprava ochrany dětí	4
1.1. Ochrana dětských obětí v mezinárodním právu	5
1.1.1. Mezinárodní smlouvy a dokumenty	5
1.1.2. Dokumenty Rady Evropy	7
1.1.3. Dokumenty Evropské Unie	11
1.2. Ochrana dětských obětí v právu České republiky	14
2. Sexuální trestné činy nejčastěji páchané na dětech	17
2.1. Z násilnění	18
2.2. Sexuální nátlak	21
2.3. Pohlavní zneužití	23
2.4. Trestné činy týkající se dětské pornografie	28
2.4.1. Specifika dětské pornografie	31
2.4.2. Kontroverze kolem virtuální dětské pornografie	34
2.5. Navazování nedovolených kontaktů s dítětem	37
2.6. Další ustanovení zvláštní části TZ	39
3. Dítě jako oběť sexuálně motivovaného trestného činu	42
3.1. Primární viktimizace dětských obětí sexuální trestnou činností	48
3.2. Komerční sexuální zneužívání dětí	52
3.3. Sekundární viktimizace dětských obětí	55
3.4. Syndrom zneužívaného a týraného dítěte	59
4. Specifika trestního řízení u dětských obětí	67
4.1. Oznámení trestného činu a navazující úkony	74
4.2. Zákon o obětech a práva zvláště zranitelné oběti	78
4.3. Výslech dětských obětí	84
4.3.1. Specifika výslechu dětských obětí	88
4.3.2. Praktické poznatky k výslechu dětských obětí	91
4.4. Dítě jako oběť během hlavního líčení	95
4.5. Rozhodnutí ve věcech sexuálně motivované trestné činnosti páchané na dětech	98
5. Rozbor skutečně vedených spisů	101
Závěr	111
Seznam zkratk	114

Seznam použitých zdrojů	116
Příloha č. 1	130
Název rigorózní práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce	131
Název rigorózní práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce	133

Úvod

Úvodem této práce by autorka chtěla použít větu významného českého pediatra Jiřího Dunovského: „*Věnováno všem dětem, které trpí vinou dospělých.*“¹ Autorka se k tématu obětí sexuální trestné činnosti dostala během magisterského studia na semináři soudní psychologie. Jelikož ji toto téma velice zaujalo, začala se mu věnovat podrobněji, studovala odbornou literaturu a později na téma sekundární viktimizace obětí sexuálních trestných činů OČTŘ napsala i diplomovou práci. Ani po ukončení magisterského studia se viktimologii nepřestala věnovat a dále se v ní snaží vzdělávat. Během své praxe na soudu se navíc začala více zajímat o děti a o jejich postavení v různých řízeních. Přitom si uvědomila, že některé oběti jsou mnohem zranitelnější než jiné, a proto se jimi začala zabývat důkladněji a rozhodla se tématu dětských obětí věnovat i svou rigorózní práci. Navíc díky své práci na soudu mohla nahlédnout do reálných trestních spisů a prostudovat si, jak trestní řízení doopravdy probíhá a jaká úskalí a překážky v něm oběti čekají.

Říká se, že trestná činnost proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je tím nejhrošším, co lze na přeživší oběti spáchat. Oběť je degradována na pouhý objekt a pachatel bez jejího souhlasu zasahuje do její integrity. Takové jednání s sebou přináší hluboká a mnohdy nenapravitelná traumata. Jednání pachatele je pro oběť ještě horší v případě, že se jedná o známého člověka, kterému důvěřovala. Navíc v případě dětí to nejčastěji bývá někdo z rodiny nebo rodinný přítel, který se o ně měl starat a měl je chránit. Trauma je v takové situaci umocněno vnitřním rozporem mezi vztahem k pachateli a jeho nepochopitelným ubližujícím jednáním. Další rána přichází, když se pachatel snaží oběť umlčet a nápomocné není ani její okolí, který jí buď nevěří či má za to, že sexuální zneužívání je rodinná záležitost, kterou si má rodina vyřešit v soukromí.

Po té, co si oběť musela prožít, by nahlášení trestné činnosti a navazující trestní stíhání mělo přinést úlevu. Většinou tomu tak bohužel není. Oběti jsou vystaveny sekundární viktimizaci ze strany jejich okolí, OČTŘ, rodiny a médií. Lidé nevědí, jak s nimi mají správně jednat, jsou zatíženi mýty o obětech a nemají dostatečné povědomí o viktimologii. A v případě dětí jsou sekundární dopady ještě nepříjemnější. Dítě přichází o své bezpečné zázemí, je nuceno se podrobovat úkonům v trestním řízení, ve kterém musí popisovat věci, za které se stydí a které

¹ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 4

jsou mu nepříjemné. Přitom jediné, co by opravdu potřebovalo, je správná odborná terapeutická pomoc, která by mu pomohla prožité útrapy překonat.

Z těchto důvodů se autorka rozhodla věnovat právě dětským obětem. Účelem této práce je představit problematiku dětských obětí sexuální trestné činnosti ze všech úhlů. Uvést nejdůležitější právní předpisy a mezinárodní smlouvy, které upravují práva dětských obětí. Následně rozebrat specifika dětské viktimizace, vysvětlit, čím se dětská oběť liší od dospělé a proč je trestná činnost páchaná na dětech tak obrovským společenským problémem. Dalším cílem je krok za krokem analyzovat jednotlivé fáze trestního řízení a v každé fázi se zaměřit na konkrétní překážky, na které oběti narážejí. A samozřejmě představit, jak by mělo trestní řízení a jednání s oběťmi vypadat v ideálním případě. Hlavním důvodem, proč se autorka zaměřila na toto téma je, že doufá, že se jí podaří zvýšit povědomí o této problematice a tím napomůže k boji proti primární i sekundární viktimizaci dětí. Společnost si musí uvědomit, že děti jsou na dospělých závislé a většina příkoří, která se jim dějí, způsobuje jejich dospělé okolí.

Práce je rozčleněna do pěti částí. První část bude věnována právní úpravě ochrany dětí před sexuální trestnou činností. Tato část bude rozdělena do dvou kapitol. Cílem první z nich bude představit klíčové mezinárodní smlouvy, dokumenty Rady Evropy a Evropské Unie, a to včetně historického vývoje, kterým ochrana dětí před sexuální trestnou činností prošla. Druhá kapitola se bude zabývat národní právní úpravou. Jejím obsahem bude stručné seznámení s právními předpisy, ve kterých je ochrana obětí upravena.

V následující části práce budou vyjmenovány trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, jejichž nejčastějšími oběťmi jsou děti. U každého trestného činu autorka uvede jeho skutkovou podstatu, objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku. Zároveň u některých trestných činů budou uvedena specifika, která jsou s ním spojena. Dále se autorka odkáže i na relevantní judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu ČR. Jelikož některé z těchto činů jsou spojeny s mezinárodním komerčním sexuálním zneužíváním dětí, autorka představí i nadnárodní způsoby boje proti této kriminalitě.

Třetí část bude zaměřena na teoretické informace o dětech, které se stanou oběťmi sexuální trestné činnosti. Obsahem této části bude vysvětlení základních pojmů, které jsou pro tuto práci relevantní. A v kapitolách, do kterých bude rozčleněna, budou předloženy konkrétní

informace k primární a sekundární viktimizaci dětských obětí a syndromu CAN. Samostatnou kapitolou bude komerční sexuální zneužívání, které se autorka rozhodla začlenit do této práce, neboť se jedná o rostoucí celosvětový fenomén, proti kterému je potřeba efektivně bojovat.

Předposlední kapitola bude věnována trestnímu řízení. V pěti kapitolách projde autorka řízení krok za krokem od oznámení, přes výslechy dětských obětí po hlavní líčení a následné rozhodnutí. V každé kapitole přednese nesnáze, se kterými se oběti často potýkají a na kterých je potřeba pracovat. Rovněž uvede, jak by měly jednotlivé fáze vypadat v ideálních případech a jak je dětem co nejvíce zjednodušit a zpřístupnit tak, aby v rámci řízení nedocházelo k sekundární viktimizaci. Podkladem pro tuto část bude odborná literatura a různé veřejně přístupné statistiky.

Tím se předchozí části budou lišit od praktické části této rigorózní práce. Poslední část bude de facto výzkumem, který autorka provede v reálných spisech u obvodního soudu v Praze. V rámci vypracovávání práce bude autorce umožněno nahlédnout do trestních spisů, ve kterých byla podána obžaloba pro trestný čin pohlavního zneužití. Autorka se seznámí s obžalobou, protokoly z jednání a rozsudky. Poznatky získané z praxe budou aplikovány na všechny teoretické informace, které budou zpracovány v celé práci. Tudiž praktická část se nebude zabývat pouze samotným řízením a jeho vadami, ale například i mýty obětí, post viktimním chováním obětí a přístupem jednotlivých osob k obětem.

1. Právní úprava ochrany dětí

První část této práce bude zaměřena na obecnou právní úpravu ochrany dětí, a to hlavně jako obětí trestné činnosti. Bude rozdělena do dvou kapitol, přičemž první kapitola bude věnována mezinárodní úpravě a druhá úpravě národní.

Dříve bylo standardní praxí, že se s dětmi zacházelo stejně jako s dospělými osobami.² V průběhu historického vývoje ale došlo i k vývoji postavení dítěte ve společnosti. Dítě je nyní vnímáno jako jedinec, na kterého musí být nahlíženo jinak než na dospělého, a to i z důvodu, že dítě je vůči dospělému v nerovném postavení, nejen z hlediska fyzického a psychického, ale také z důvodu, že na rozdíl od dospělého může být ohrožen jeho tělesný a mravní vývoj.³ Dítě má tím pádem nárok na zvýšenou ochranu.

Již na počátku minulého století se objevily hlasy, které kritizovaly tehdejší zacházení s dětmi. Přestože děti byly uznávány v rámci rodiny, tento rodinný vztah neměl společenský přesah, který by se promítl do lepšího postavení dětí v rámci celé společnosti.⁴ Společnost si začala uvědomovat, že zájmy dítěte by neměly být chráněny jen jeho rodinou, ale spíše formou veřejné a sociální kontroly.⁵

Dítě již není vnímáno jen jako reprodukce lidského plodu, ale hlavně jako reprodukce lidského řádu.⁶ To znamená, že děti jsou považovány za nositele hodnotového systému a jeho vývoje. Právě ony jsou skupinou obyvatelstva, která bude v budoucnu nést všechny role v kulturním, hospodářském a hlavně veřejném životě. Jsou vlastně budoucností společnosti jako takové.⁷ Z těchto důvodů je důležité, aby byla dětem ve všech právních řádech poskytnuta zvýšená forma ochrany ve všech směrech. Ochrana dětí se skládá ze sociálně ekonomických, právních a kulturních podmínek, které působí preventivně na dítě i okolí.⁸ Pod právní ochranu dítěte dále patří právní postavení dítěte jako jedince z pohledu společnosti a

² KUČTA J., VÁLKOVÁ H., a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, Praha: C. H. Beck, 2005, 544 s., ISBN 80 – 7179 – 813 – 4, s. 265

³ CHROMÝ J., *Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 24

⁴ FOUŠKA B., *Péče o dítě, sociální postavení evropské mládeže a její ochrana*, Praha: Jos. R. Vilímek, 1915, 60 s., s. 4

⁵ STOLJAR S. J., *International Encyclopedia of Comparative Law, Vol. IV.: Persons and Family, Chap. 7: Children, Parents and Guardians*, New York: International Association of Legal Science, 1973, 151 s., s. 3

⁶ PLAŇAVA I., PILÁT M., *Děti, mládež a rodiny v období transformace*, Brno: Barrister & Principal, 2002, 290 s., ISBN 80 – 86598 – 36 – 5, s. 160

⁷ SUCHÝ O., ŠVANCAR Z., *Mládež a kriminalita*, Praha: Melantrich, 1972, 272s., s. 43

⁸ HRUŠÁKOVÁ M., *Dítě, rodina, stát: úvahy nad právním postavením dítěte*, Brno: Masarykova univerzita, 1993, 160 s., ISBN 80 – 210 – 0694 – 3, s. 19

právní ochrana ohroženého dítěte jinými jedinci.⁹ Pro tuto rigorózní práci bude podstatná právě právní ochrana ohroženého dítěte, a to konkrétně dětí ohrožených sexuálně motivovanou trestnou činností.

1.1. Ochrana dětských obětí v mezinárodním právu

Jak již bylo uvedeno v předchozích odstavcích, tendence chránit děti se začaly objevovat na počátcích dvacátého století s rozvojem mezinárodních organizací. Práva dětí, která takto vznikala, se zařadila mezi práva tzv. druhé generace, tedy ta práva, která jsou podmíněna vyspělostí a možnostmi daného státu.¹⁰

1.1.1. Mezinárodní smlouvy a dokumenty

Hlavním důvodem, proč se na speciální práva dětí začal brát větší zřetel, byl převážně značný rozmach trestné činnosti, která obsahovala mezinárodní prvek a byla páchána na dětech, a dále rozvoj informačních a komunikačních technologií.¹¹ Na základě tohoto vývoje začaly vznikat první mezinárodní smlouvy, jejichž účelem bylo chránit děti před trestnou činností, přičemž nejprve se tyto zaměřovaly na obchod s lidmi. Za počáteční z takových smluv se dají považovat Mezinárodní úmluva o potlačování obchodu s děvčaty¹² ze dne 4. 5. 1910 a Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s ženami a dětmi¹³, která byla ratifikována v Bernu 30. 9. 1921. Na půdě OSN vznikaly smlouvy jako Mezinárodní úmluva o potlačování obchodu s necudnými publikacemi a jejich rozšiřování¹⁴ a Úmluva o potlačování obchodu s lidmi a potlačování využívání prostituce druhých osob.¹⁵ Ustanovení první ze zmíněných smluv, přestože se jedná o první smlouvu, která danou problematiku upravovala, jsou platná dodnes. Roku 1948 pak vznikla v reakci na porušování lidských práv během druhé světové války Všeobecná deklarace lidských práv.¹⁶ Přestože se nejedná o právně závazný dokument,

⁹ Ibid., s. 19

¹⁰ HANUŠ J., Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, 140 s., ISBN 80 – 85959 – 86 – 0, s. 48

¹¹ CHROMÝ J., Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 28

¹² Mezinárodní úmluva o potlačování obchodu s děvčaty, 4. 5. 1910, Paříž, č. 26/1913 ř. z., č. 160/1922 Sb.

Mezinárodní úmluva o potlačování obchodu s děvčaty 4. 5. 1910 – Paříž

¹³ Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s ženami a dětmi, 30. 9. 1921, Bern, č. 123/1924 Sb.

¹⁴ Mezinárodní úmluva o potlačování obchodu s necudnými publikacemi a jejich rozšiřování, 12. 9. 1923, Ženeva, č. 96/1927 Sb.

¹⁵ Úmluva o potlačování obchodu s lidmi a potlačování vykořisťování prostituce druhých osob, 21. 3. 1950, New York

¹⁶ Všeobecná deklarace lidských práv, 10. 12. 1948, New York

vymezila základní principy standardu lidských práv,¹⁷ mimo jiné i postavení dítěte jakožto osoby, která má nárok na zvláštní pomoc a péči.¹⁸

Zásadním dokumentem v ochraně práv dětí byla Deklarace práv dítěte,¹⁹ přijatá Valným shromážděním OSN v New Yorku 20. 11. 1959. Toto prohlášení obsahuje deset základních zásad týkajících se práv dětí. Dle zásady č. 9 má být dítě chráněno před všemi formami nedbalosti, krutosti a vykořisťování a nesmí být předmětem obchodu v žádné podobě.²⁰ Jedná se tak o prevenci před tím, aby se děti stávaly oběťmi trestné činnosti. Protože Deklarace byla opět právně nezávazná a OSN požadovala komplexní a hlavně právně závaznou úpravu všech práv dětí, byla nakonec přijata Úmluva o právech dítěte.²¹ Tento dokument vznikl za účelem ochrany všech zájmů a práv dětí, přičemž je rozdělen dle principu 3P – zajištění, ochrana a právo spolurozhodovat (z anglického provision, protection a participation).²² Jelikož je Úmluva závazným dokumentem, všechny smluvní státy musí upravit své vnitrostátní předpisy tak, aby odpovídaly jejím ustanovením.²³ Je ale považována spíše za tzv. soft law, neboť jednotlivé články jsou formulovány poměrně obecně a široce.²⁴ Úmluva je komplexním dokumentem, který zahrnuje ochranu všech práv dítěte. Tím pádem zahrnuje nejen ochranu dítěte před trestnou činností,²⁵ ale i ochranu dítěte v rámci trestního řízení jako obviněného²⁶ i jako oběti.²⁷ Ochrana dětských obětí je zakotvena v čl. 39, ve kterém je stanoveno, že státy musí učinit veškerá nezbytná opatření pro zotavení a reintegraci dítěte do společnosti. Státy tedy nesmí ignorovat dopady, které trestná činnost na oběti má.²⁸ Úmluva následně byla aktualizována dvěma opčními protokoly, a to o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů²⁹ a o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie.³⁰

¹⁷ KLÍMA K., *Teorie veřejné moci (vládnutí)*, Praha: ASPI, 2003, 311 s., ISBN 80 – 86395 – 78 – 2, s. 253.

¹⁸ Všeobecná deklarace lidských práv, 10. 12. 1948, New York, čl. 25

¹⁹ Deklarace práv dítěte, 20. 11. 1959, New York

²⁰ *Ibid.*, čl. 9

²¹ Úmluva o právech dítěte, 20. 11. 1989, New York, s. č. 104/1991 Sb.

²² BORSKÁ J., VACKOVÁ J., SMALL M. A., *United Nations Convention on the Right of the Child and its implementation in the 21st century*, In: *Kontakt*, 27. 6. 2016, XVIII/2, 106 – 112, ISSN 1212 – 4117

²³ Úmluva o právech dítěte, 20. 11. 1989, New York, s. č. 104/1991 Sb., čl. 2

²⁴ CHROMÝ J., *Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 26

²⁵ Úmluva o právech dítěte, 20. 11. 1989, New York, s. č. 104/1991 Sb., čl. 19, 34

²⁶ *Ibid.*, čl. 37, 40

²⁷ *Ibid.*, čl. 39

²⁸ *Ibid.*, čl. 39

²⁹ Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, 25. 4. 2000, New York, č. 45/2003 Sb.m.s.

³⁰ Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkajícího se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie, 25. 4. 2000, New York, č. 74/2013 Sb.m.s.

1.1.2. Dokumenty Rady Evropy

Tento bod bude zaměřen na právní dokumenty, které byly přijaty Radou Evropy a které se primárně zabývají ochranou dětí před sexuální trestnou činností. Za základní z takových dokumentů lze považovat Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950.³¹ Čl. 3 stanoví, že nesmí být nikdo podroben nelidskému nebo ponižujícímu zacházení.³² Dle judikatury Evropského soudu pro lidská práva se za ponižující zacházení považuje právě i sexuální zneužívání.³³ To potvrzuje i citát Curta Beckera: „*Každé kliknutí zabije dětskou duši a každý obraz s dětskou pornografií na internetu ukazuje mučení dítěte. A každé zneužití, ať už v souvislosti s pornografií, nebo s prostitucí, zanechává podobné rány jako mučení.*“³⁴ Sexuální zneužívání dětí by tedy nemělo být bráno na lehkou váhu, neboť následky, které na dětech zanechá, si ponесou celý život. Dále je relevantní čl. 4, jehož obsahem je, že nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví a nesmí vykonávat nucené práce.³⁵ Na základě tohoto článku může být postihováno komerční zneužívání dětí.

Jedním z prvních dokumentů, které byly Radou Evropy přijaty přímo v problematice sexuální kriminality, jejímiž oběťmi jsou děti, je Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (91) 11 o pohlavním vykořisťování, pornografii, prostituci a obchodu s dětmi a mladými dospělými.³⁶ Toto doporučení bylo přijato dne 9. 9. 1991. Dokument obsahuje mnoho doporučení, které systematicky rozděluje do pěti oblastí, aby pokryl co nejširší problematiku. V oblasti prevence navrhuje například zajištění mobilních stanovišť nebo speciálních jednotek, které by se zabývaly dětskou prostitucí přímo v terénu.³⁷ Zdůrazňována jsou i práva obětí těchto trestných činů, kdy je státům doporučeno, aby se zaměřily na ochranu před sekundární viktimizací. Mezi konkrétní doporučení na ochranu před sekundární viktimizací patří například rada zřídít pro oběti sexuálního zneužívání centra, která budou nabízet zdravotní, psychologickou, sociální a právní pomoc.³⁸ Co se týká samotného trestního řízení, státy by měly dbát na diskretnost všech záznamů o obětech, aby nemohlo dojít k jejich identifikaci. Každý, kdo manipuluje s trestním spisem, by měl mít na paměti skutečnost, že každá oběť má

³¹ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Řím, 4. 11. 1950, č. 209/1992 Sb.

³² Ibid., čl. 3

³³ Rozsudek ESLP ze dne 28. 1. 2014, č. stížnosti 35810/09, O'Keeffe proti Irsku

³⁴ MILFAIT R., Komerční sexualizované násilí na dětech, Praha: Portál, 2008 216 s., ISBN 978 – 80 – 7367 – 320 – 8, s. 69 – 70

³⁵ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Řím, 4. 11. 1950, č. 209/1992 Sb., čl. 4

³⁶ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (91) 11 o pohlavním vykořisťování, pornografii, prostituci a obchodu s dětmi a mladými dospělými, 9. 9. 1991

³⁷ Ibid., část C, odst. 2

³⁸ Ibid., část A, díl c, 11

právo na soukromí.³⁹ Všechny výslechy obětí by měly být vedeny ve speciálních podmínkách, které zmírní traumatizující efekt výslechu a naopak zvýší kredibilitu výpovědi oběti. Tento efekt výslechových místností je samozřejmě výhodný pro obě strany. Samozřejmostí by mělo být respektování důstojnosti takové oběti.⁴⁰

Dne 25. 9. 1996 byla Parlamentním shromážděním Rady Evropy přijata Rezoluce 1099 (1996) o sexuálním vykořisťování dětí.⁴¹ Rezoluce byla přijata v návaznosti na odhalení rozsáhlého obchodování s dětmi v Belgii a dalších zemích. Právě odkrytí takto rozvětvené organizované skupiny ukázalo, jakými nedostatky trpí spolupráce evropské justice a policie, a také na co je potřeba se zaměřit v úpravě národních právních řádů.⁴² Zejména rezoluce apelovala na zpřísnění udělovaných trestů za tento druh kriminality a rozšíření mezinárodní spolupráce. Jako nezávazný právní dokument v čl. 10 vyzývá všechny členské státy, aby se připojily k závazným a vymahatelným úmluvám, především těch o právech dětí a v oblasti trestního práva.⁴³ Objevuje se zde myšlenka nového institutu ombudsmana pro děti, jehož hlavním účelem by bylo prosazovat a chránit práva ohrožených dětí. Tento institut by měl vzniknout nejen v každém státě jednotlivě, ale i v rámci Rady Evropy na mezinárodní úrovni. Ve stejném článku je zmíněna potřeba zajištění výchovné a psychologické péče o děti, které se již staly obětmi trestné činnosti. Taková péče by nepopíratelně mohla zmírňovat rizika sekundární viktimizace.⁴⁴ S tím souvisí i návrh, aby v rámci orgánů činných v trestním řízení fungovala oddělení se speciálně vyškoleným personálem, který by poskytoval péči nezletilým obětem.⁴⁵ Je třeba zmínit, že orgány činné v trestním řízení jsou stále považovány za jeden z nejčastějších zdrojů sekundární viktimizace.⁴⁶ V rámci úpravy samotné legislativy shromáždění zdůrazňuje nutnost přijetí zásady exteritoriálního trestního stíhání. Dále prodloužit promlčecí lhůty, které navíc budou vždy běžet až po dosažení zletilosti jedince. To aby oběť mohla nahlásit, že se stala dětskou obětí sexuálně motivovaného trestného činu až v dospělosti. Tím by se dala snižovat nejen latence kriminality, ale současně zvýšit šance, že pachatel bude řádně stíhán a potrestán. Do trestních zákoníků bylo doporučeno zavést trestné činy, které by umožňovaly stíhání všech osob, které jakkoliv nakládají s dětskou

³⁹ Ibid., část A, díl d, 13

⁴⁰ Ibid., část A, díl c, 14

⁴¹ Rezoluce Parlamentního shromáždění č. 1099 (1996) o sexuálním vykořisťování dětí, 25. 9. 1996

⁴² Ibid., čl. 1,2

⁴³ Ibid., čl. 10

⁴⁴ Ibid., čl. 11

⁴⁵ Ibid., čl. 15

⁴⁶ ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P., a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů příručka pro pomáhající profese, Praha: Grada, 2007, 191 s., ISBN 978 – 80 – 247 – 2014 – 2, s. 17

pornografií.⁴⁷ Velmi důležitá je i zásada, která stanoví, že osoba mladší patnácti let nemůže dát v žádném případě souhlas se sexuálním vztahem s dospělou osobou.⁴⁸ Ta vychází mimo jiné z úvahy, že dítě ještě není schopno posoudit důsledky sexuálních aktivit, a zároveň vzhledem k jeho tělesnému a mravnímu vývoji musí být zachována jeho pohlavní nedotknutelnost.⁴⁹ Na závěr se rezoluce věnuje problematice sexuální turistiky, prevence a přeshraniční spolupráce.⁵⁰

Nejvýznamnějším a hlavně právně závazným dokumentem na ochranu dětí je Úmluva o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním.⁵¹ Ta byla otevřena k podpisu 25. 10. 2007 na španělském Lanzarote, kde se konala XXVIII. konference ministrů spravedlnosti. K dnešnímu dni Úmluvu podepsalo všech 47 členských států Rady Evropy, a ačkoli byla původně navržena právě jen pro tyto státy, je otevřena přistoupení kteréhokoli státu na světě. Roku 2019 ji tak jako první neevropský stát ratifikovalo Tunisko.⁵² Přestože byla otevřena k podpisu dne 25. 10. 2007, Česká republika ji ratifikovala až 17. 7. 2014 a vstoupila v platnost 1. 9. 2016.⁵³ Daniel Hovorka Úmluvu popsal jako první *komplexní mezinárodní dokument, který se zaměřuje na prevenci, ale i na trestněprávní a procesní aspekty ochrany dětí před trestním zneužíváním*.⁵⁴ Toto tvrzení jen dokazuje, o jak podstatný dokument mezinárodního práva se jedná ve věcech ochrany dětí před sexuální trestnou činností. Účel Úmluvy je stanoven jednak v preambuli, kde je mimo jiné uvedeno, že blaho a zájmy dětí jsou základními hodnotami, které sdílí všechny členské státy,⁵⁵ a dále je uveden ve čl. 1. V tomto článku je stanoveno, že účelem Úmluvy je prevence a potírání pohlavního zneužívání, dále ochrana dětí, které se stanou oběťmi tohoto trestného činu, a zároveň podpora mezinárodní spolupráce.⁵⁶ Úmluva tím navazuje na všechny předchozí doporučení a

⁴⁷ Rezoluce Parlamentního shromáždění č. 1099 (1996) o sexuálním vykořisťování dětí, 25. 9. 1996, čl. 11, iii)

⁴⁸ Ibid., čl. 12, vi)

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 2017, č.j. 3 Tdo 1438/2017 – 21

⁵⁰ Rezoluce Parlamentního shromáždění č. 1099 (1996) o sexuálním vykořisťování dětí, 25. 9. 1996, čl. 12

⁵¹ Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, Lanzarote, 25. 10. 2007, č. 59/2016 Sb. m. s

⁵² wikijii.com, Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním - Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse [online]. © 2021 [cit. 25. 3. 2022]. Dostupné z: https://wikijii.com/wiki/Council_of_Europe_Convention_on_the_Protection_of_Children_against_Sexual_Exploitation_and_Sexual_Abus

⁵³ Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, Lanzarote, 25. 10. 2007, č. 59/2016 Sb. m. s

⁵⁴ HOVORKA D., Úmluva o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2010, č. 9/2010, s. 11-16, ISSN 1212 – 866X, s. 11

⁵⁵ Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, Lanzarote, 25. 10. 2007, č. 59/2016 Sb. m. s, preambule

⁵⁶ Ibid., čl. 1

rezoluce v oblasti sexuálního zneužívání dětí, protože tento účel reflektuje všechny již dříve vytyčené cíle. Dále Úmluva obsahuje ustanovení k zajištění preventivních opatření, koordinační organizace, ochrany a pomoci obětem, intervenční opatření, ustanovení hmotného práva, procesního práva, ustanovení ohledně uchovávání údajů, mezinárodní spolupráce, kontrolní mechanismy a další. Zajímavá jsou právě ustanovení hmotného práva, neboť přímo v Úmluvě je formulováno několik trestných činů, jejichž skutkovou podstatu tvoří různé druhy sexuálního zneužívání dětí. Smluvní státy mají povinnost přijmout taková legislativní opatření, aby byla na území daného státu zajištěna trestnost těchto činů.⁵⁷ Úmluvou je zajištěna trestnost pohlavního zneužití, dětské prostituce, nakládání s dětskou pornografií, účast dítěte na pornografických představeních, ohrožování výchovy dětí a svádění dětí za sexuální účely.⁵⁸ Za zmínku stojí skutečnost, že ve skutkové podstatě pohlavního zneužití má být stanoveno, že trestné je i jednání, kdy pachatel zneužil důvěru dítěte nebo svou nadřízenost, popř. vliv nad dítětem, a to i v rodině.⁵⁹ Je tedy zřejmé, že vychází najevo, že pachateli pohlavního zneužití dětí jsou nejčastěji lidé z okolí dítěte nebo přímo z jeho rodiny. Dle čl. 20 má být trestné jakékoli nakládání s dětskou pornografií, tedy s jakýmkoli materiálem, který zobrazuje dítě k primárně sexuálním účelům. Přesto tento článek také stanoví, že je přímo na smluvních státech, zda bude trestné i nakládání s materiály, které jsou založeny na simulovaných zobrazeních nebo na realistických znázorněních neexistujícího dítěte.⁶⁰ To protože v některých státech je takové chování tolerováno a je považováno za jeden ze způsobů náhražkového chování, které pomáhá pedofilům ovládat své sexuální zaměření, při kterém nedochází k působení újmy skutečným dětem. Úmluva dále upravuje i trestnost úcastenství a pokusu těchto trestných činů.⁶¹ Současně určuje i místní působnost, kde by měly smluvní státy tyto trestné činy stíhat. Kromě dalšího Úmluva zakotvuje zásady a obecná opatření, kterými by se mělo trestní stíhání řídit. Tyto zásady a opatření tvoří ochranu obětí před sekundární viktimizací v průběhu trestního řízení. Obětem by se mělo dostat takové péče a zacházení, aby jejich traumata nebyla zbytečně dále prohlubována a ony nebyly vystavovány ponižujícímu a nevhodnému zacházení s ohledem na to, jak závažným druhem kriminality sexuální zneužívání je. Vyšetřování má tak

⁵⁷ Ibid., čl. 18 – 22

⁵⁸ Ibid., čl. 18 – 22

⁵⁹ Ibid., čl. 18 odst. 1 písm. b

⁶⁰ Ibid., čl. 20 odst. 3

⁶¹ Ibid., čl. 24

probíhat s respektem k právům oběti. Oběti mají právo na pomoc, rychlý proces, soukromí a na bezpečí.⁶² Všechny tyto zásady by měly být v každém trestním řízení samozřejmostí.

Problémem výše vypsáných rezolucí a doporučení je, že se jedná o právně nezávazné dokumenty. Je tak jenom na vůli každého ze států, zda se jimi bude řídit a zda dle daných ustanovení upraví národní legislativu. Z toho důvodu také trvalo mnohem delší dobu, než byla ochrana dětských obětí brána skutečně na zřetel. Prvním závazným, dá se říci přelomovým dokumentem, byla Úmluva o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání. Tato Úmluva totiž zavedla nejen poměrně širokou ochranu proti sekundární viktimizaci a zakotvila, že ochrana práv obětí by být měla neopomíjeným standardem, ale rozšířila i katalog trestných činů páchaných na dětech, který by měly všechny smluvní státy implementovat do svých právních řádů a bez výjimky trestat.

1.1.3. Dokumenty Evropské Unie

Poslední úrovní mezinárodní ochrany dětí před trestnou činností, na kterou se autorka této práce zaměří, budou právní předpisy Evropské Unie. Přestože původně byla pozornost Evropské Unie zaměřena spíše na sektor ekonomiky, postupem času a silícím procesem integrace jednotlivých členských států se začala zaměřovat na komplexnější otázky. Jedním z důležitých cílů se proto stalo odstraňování společensky nežádoucích jevů, jako je například kriminalita na území členských států.⁶³ Akty, kterými EU upravuje danou problematiku, jsou zejména směrnice a rámcová rozhodnutí. Pro sblížení právních předpisů jednotlivých států jsou využívána primárně rámcová rozhodnutí, což jsou akty, které nemají přímý účinek. Členským státům je tak závazně určeno, jakého výsledku má být v jejich právní úpravě dosaženo, ale samotný způsob dosažení je ponechán na rozhodnutí jednotlivých států.⁶⁴

Mezi významná rozhodnutí patří Rozhodnutí Rady 2000/375/SVV o boji proti dětské pornografii na internetu⁶⁵ a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se

⁶² Ibid., čl. 30 – 31

⁶³ JELÍNEK J., a kol., Trestní právo procesní (2. vydání), Praha: Leges, 2011, 816 s., ISBN 978 – 80 – 872 – 129 – 29, s. 87

⁶⁴ TICHÝ L., ARNOLD R., a kol., Evropské právo, Praha: C. H. Beck, 2006, 928 s., ISBN 80 – 7179 – 43 – 09, s. 223

⁶⁵ Rozhodnutí Rady 2000/375/SVV ze dne 29. 5. 2000 o boji proti dětské pornografii na internetu, úř. věst. L 138, 9. 6. 2000, s. 1 – 4

nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV.⁶⁶ Účelem prvního rozhodnutí je samozřejmě zamezit šíření pornografického materiálu na internetu, jehož aktéry jsou děti. Za tímto účelem mají být posílena opatření pro boj proti dětské pornografii,⁶⁷ a zároveň má být vytvořen kontrolní systém, který pomůže tento boj monitorovat.⁶⁸ Cílem směrnice z roku 2011 je primárně předcházet obchodu s lidmi, ale směrnice se zaměřuje i specificky na děti. Dětské oběti jsou všechny považovány za zvláště zranitelné,⁶⁹ dětským obětem náleží specifická podpora, pomoc a hlavně zvýšená ochrana.⁷⁰ Děti mají dle této směrnice nárok na výsledky ve speciálních výsledkových místnostech odborným a speciálně vyškoleným personálem. Děti by měly ideálně být vyslechnuty pouze jednou, a pokud je jejich opakovaný výslech během hlavního líčení skutečně nezbytný, měly by vypovídat prostřednictvím telekomunikačních zařízení, aby nemusely být přímo přítomny v jednací síni.⁷¹ Pokud by byla všechna tato ustanovení bez dalšího dodržována, došlo by ke snížení rizika sekundární viktimizace obětí. Díky tomu by mohl vzrůst počet obětí, které trestný čin nahlásí a trestná činnost by byla více trestána.

Další směrnice, která se dětskými oběťmi zabývá, je Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.⁷² Tato směrnice se snažila sblížit trestněprávní předpisy členských států, a to v oblasti vymezení sexuálních trestných činů páchaných na dětech a sankcí ukládaných za tyto trestné činy.⁷³ Směrnice znovu vymezuje některé již výše opakovaně uvedené trestné činy a přiřazuje jim odpovídající sankce. Zajímavostí je zákaz činnosti z důvodu odsouzení. Státy mají přijmout takové opatření, aby člověk, který spáchal některý z uvedených trestných činů, nemohl vykonávat profesní činnosti zahrnující přímé a pravidelné kontakty s dětmi.⁷⁴ Využití

⁶⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, úř. věst. L 101/1, 15. 4. 2011, s. 1 – 12

⁶⁷ Rozhodnutí Rady 2000/375/SVV ze dne 29. 5. 2000 o boji proti dětské pornografii na internetu, úř. věst. L 138, 9. 6. 2000, s. 1 – 4, čl. 1, odst. 1

⁶⁸ Ibid., čl. 3 písm. d

⁶⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, úř. věst. L 101/1, 15. 4. 2011, s. 1 – 12, čl. 4. odst. 2 písm. A

⁷⁰ Ibid., čl. 13 – 15

⁷¹ Ibid., čl. 15

⁷² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, úř. věst. L 335/1, 17. 12. 2011, s. 1 – 15

⁷³ Ibid., čl. 1

⁷⁴ Ibid., čl. 10

tohoto trestu bude autorkou popsáno v části, která se přímo bude věnovat ukládání trestů za tento druh kriminality. Nově je zaveden i trestný čin navazování kontaktu s dětmi k sexuálním účelům neboli kybergrooming. Tento trestný čin cílí na případy, kdy dospělá osoba navrhne prostřednictvím informačních a komunikačních technologií dítěti setkání za účelem spáchání některého z uvedených trestných činů a zároveň už učiní konkrétní kroky k tomu, aby dané setkání proběhlo.⁷⁵ Tento trestný čin byl do našeho právního řádu implementován až novelou trestního zákoníku č. 141/2014 Sb.⁷⁶ Důvodem pro zavedení trestněprávního postihu za takové jednání je rozmach komunikace mezi dětmi on – line formou a s tím spojený rozvoj informačně komunikačních technologií, které ale umožňují absolutní anonymitu všech uživatelů, a tak zjednodušují páčání takovéto trestné činnosti.⁷⁷ Dále se směrnice věnuje virtuální dětské pornografii. Na rozdíl od výše zmíněné Úmluvy Rady Evropy definuje, že dětskou pornografií se rozumí mimo jiné i pornografie se [...] *skutečnou osobu se vzhledem dítěte* [...] nebo [...] *realistické znázornění neexistujícího dítěte* [...].⁷⁸ Zároveň ponechává na vůli jednotlivých členských států, aby si samy upravily, zda budou trestat jednání týkající se dětské pornografie, pokud vyobrazené osobě bylo ve skutečnosti už více než osmnáct let.⁷⁹ Stejně tak nemají státy povinnost trestat výrobce, který k výrobě pornografického materiálu nezneužil dítě, vlastní daný materiál výhradně pro své osobní účely a nehrozí riziko šíření takového materiálu. Musí být ale kumulativně splněny všechny podmínky.⁸⁰ Takový materiál totiž může sloužit pedofilům jako náhradní forma uspokojení a naopak jim tím pomáhat zvládat svou deviaci.

Na rozvoj moderních technologií naráží i Doporučení Evropského parlamentu ze dne 3. 2. 2009 Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii.⁸¹ Toto doporučení vyzývá Radu EU, aby zvýšila ochranu dětí alespoň na stejnou úroveň, kterou nabízí Úmluva Rady Evropy z Lanzarote, a více se zaměřila na trestnou činnost související

⁷⁵ Ibid., čl. 6

⁷⁶ Zák. č. 141/2014 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb., čl. II, 5.

⁷⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, úř. věst. L 335/1, 17. 12. 2011, s. 1 – 15, bod 19

⁷⁸ Ibid., čl. 1, písm. a) ii), iii)

⁷⁹ Ibid., čl. 5 odst. 7

⁸⁰ Ibid., čl. 5 odst. 8

⁸¹ Boj proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii, Doporučení Evropského parlamentu ze dne 3. 2. 2009 Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii, č. 2008/2144(INI), úř. věst. C 67E, 18. 3. 2010, s. 38- 41

s užíváním internetu a dalších komunikačních technologií.⁸² Má se tak zaměřit např. na stíhání poskytovatelů pedofilních diskuzních stránek a internetových fór, posílení přístupu zaměřeného na oběť, blokování přístupu dětí k pornografickým stránkám nebo na to, aby děti byly chráněny před traumaty v soudním řízení a byly od nich získávány důkazy specifickými postupy.⁸³ Doporučení tak opět naráží na potřebu ochrany dětí před sekundární viktimizací, a přitom se odkazuje na to, že děti tráví stále více svého společenského života na internetu. Pachatelé se tomuto fenoménu přizpůsobili a přesunuli trestnou činnost na internet. Zde jsou děti ještě zranitelnějšími oběťmi než normálně, protože pachatel je chráněn anonymitou sociálních sítí a děti si často hrozící nebezpečí nemusí uvědomovat.⁸⁴

Tato kapitola obsahuje demonstrativní výčet mezinárodních právních předpisů, které jsou pro danou problematiku relevantní. Jelikož ochrana dětí nebyla považována za důležité téma do poměrně nedávné doby, začaly první mezinárodní smlouvy vznikat až na začátku minulého století. Zároveň propracovanější a významnější dokumenty se objevily až na konci minulého století. Výhodou předpisů mezinárodního práva je bezpochyby boj proti kriminalitě páchané na mládeži v globálnějším měřítku za využití přeshraniční spolupráce. Že si to mezinárodní organizace uvědomují, lze vyčísti i z toho, že se často na spolupráci zaměřují a vyzdvihují její důležitost, neboť mezinárodní spolupráce vede k tomu, že je dopadení pachatele snadnější. Je klíčové, aby členské státy, které se stanou signatáři těchto smluv, závazky z nich vyplývající bezpodmínečně dodržovaly a implementovaly do svých právních řádů. Obzvláště ty závazky, které se týkají přístupu k obětem sexuální trestné činnosti a jednání s nimi. Jen díky tomu bude možné předcházet sekundární viktimizaci a dalšímu traumatizování už tak zraněných obětí.

1.2. Ochrana dětských obětí v právu České republiky

V Českém právním řádu je základ ochrany dětí dán již Listinou základních práv a svobod, která dětem a mladistvým, ale také rodině jako celku věnuje čl. 32.⁸⁵ Ohledně ochrany dětí je ale pouze stanoveno, že zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.⁸⁶ Toto ustanovení je natolik abstraktní, že se jedná se pouze o východisko pro právní úpravu norem nižší právní

⁸² Ibid., odst. 1 písm. j

⁸³ Ibid., odst. 1 písm. j

⁸⁴ CHROMÝ J., Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 34

⁸⁵ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 32

⁸⁶ Ibid., čl. 32(1)

síly. Konkrétní podrobnosti ochrany dětí jsou stanoveny v dílčích zákonech,⁸⁷ především v předpisech trestního práva.

Největší těžiště ochrany dětí před sexuální trestnou činností leží v trestním zákoníku.⁸⁸ Dítě je trestním zákoníkem definováno jako osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.⁸⁹ V některých případech trestní zákoník pracuje pouze s dětmi mladšími patnácti let, které požívají ještě zvýšené ochrany.⁹⁰ Sexuální trestné činy namířené proti dětem jsou upraveny především v hlavě III.,⁹¹ jako trestné činy proti důstojnosti v sexuální oblasti a částečně v hlavě IV., kde jsou upraveny trestné činy proti rodině a dětem.⁹² Těmito ustanoveními je samozřejmě primárně chráněn nerušený vývoj a vývin dítěte a jeho výchova. Nezbytnost zvýšené ochrany dětí dokazuje např. skutečnost, že spáchání některých trestných činů na dětech je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby⁹³ nebo jsou vyloženy konkrétní trestné činy, které slouží přímo k ochraně dětí před sexuální trestnou činností.⁹⁴

V případě, že se dítě již stane obětí trestné činnosti, je třeba vždy aplikovat zákon o obětech, některá speciální ustanovení trestní řádu, ale i další ustanovení trestního zákoníku, která míří právě na situace po spáchání trestného činu. Příkladem je ust. §203 TZ, které zakotvuje *bezrestnost dítěte i v případech, kdy žádá nebo přijme za pohlavní styk, sebeukájení, obnažování nebo podobné chování úplatu nebo jiný prospěch.*⁹⁵ Toto ustanovení navazuje na obecnou zásadu, která vychází z výše popsaných závazků mezinárodního práva, že osoba, k jejíž ochraně je ustanovení určeno, nemůže být dle toho ustanovení také trestná.⁹⁶ Dle ust. §34(3) TZ se do promlčecí doby nezapočítává doba, po kterou byla oběť trestných činů, uvedených v hlavě třetí,⁹⁷ mladší osmnácti let.⁹⁸ Toto ustanovení implementuje čl. 33 Úmluvy

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 2000, sp. zn.:III. ÚS 440/2000

⁸⁸ Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁸⁹ Ibid., §126

⁹⁰ Ibid., např. §187

⁹¹ Ibid., hl. III.

⁹² Ibid., hl. IV.

⁹³ Ibid., např. §185(2)b nebo §186(3)a

⁹⁴ Ibid., např. §186 nebo §193

⁹⁵ Ibid., §203

⁹⁶ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1968

⁹⁷ pozn. aut.: Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

⁹⁸ Zák. č. 40/2009 Sb., §34, odst. 3

Rady Evropy,⁹⁹ která byla zmíněna výše. Důvodem přijetí takovéto úpravy je, aby dětské oběti mohly trestnou činnost nahlásit i po tom, co jim bude osmnáct s určitým odstupem.

Dle ust. §2(4)a zákona o obětech je každé dítě, které se stane obětí trestné činnosti (specifikováno v ust. §2(2,3) zákona o obětech),¹⁰⁰ obětí zvlášť zranitelnou. Jako takové oběti mu náleží některá speciální práva, např. právo na bezplatnou odbornou pomoc,¹⁰¹ právo na zabránění kontaktu s osobou označenou obětí za pachatele¹⁰² nebo právo na výběr pohlaví vyslychajícího.¹⁰³ Tato a další práva uvedená v zákoně o obětech budou podrobněji rozebrána v dalších částech této práce.

Dalším právním předpisem, který upravuje ochranu dětských obětí po tom, co již k viktimizaci došlo, je trestní řád. Za ústřední ustanovení trestního řádu, které upravuje, jak má být jednáno s dětmi v trestním řízení, lze považovat ust. §102 TŘ. Dle tohoto ustanovení, pokud je veden výslech osoby mladší osmnácti let o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by mohlo nepříznivě ovlivnit její duševní a mravní vývoj, by měl výslech být veden zvlášť šetrně, aby jej nebylo třeba opakovat, a za účasti OSPOD nebo jiné osoby, která může přispět ke správnému vedení osoby.¹⁰⁴ Tyto osoby navíc mají možnost do výslechu zasahovat tak, aby byl výslech veden co nejšetrněji a nedocházelo k další traumatizaci. Zároveň toto ustanovení vylučuje podmínky dané ust. §211 (1,2) pro čtení protokolu nebo přehrání záznamu z výslechu.¹⁰⁵

Z výše uvedeného vyplývá, že náš právní řád se nejprve snaží obecně chránit děti, aby k jejich viktimizaci vůbec nedošlo, a to trestním právem hmotným. Následně pokud už k samotné viktimizaci dojde, tak je hlavním úkolem, aby byly minimalizovány další škody, zejména dopady trestního řízení na psychiku dětských obětí, snižována rizika další traumatizace a tím i předcházení sekundární viktimizaci, která může na obětech mnohdy zanechat horší následky než samotná viktimizace primární.¹⁰⁶ Hlavním nástrojem je šetrné vedení výslechu a jeho

⁹⁹ Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, Lanzarote, 25. 10. 2017, č. 59/2016 Sb. m. s, čl. 33

¹⁰⁰ Zák. č. 45/2013 Sb., §2, odst. 2, 3

¹⁰¹ Ibid., §5

¹⁰² Ibid., §17

¹⁰³ Ibid., §19

¹⁰⁴ Zák. č. 141/1961 Sb., §102

¹⁰⁵ Ibid., §102(2)

¹⁰⁶ ČÍRTKOVÁ L., Policejní psychologie, Praha: Portál, 2000, 254 s., ISBN 80 – 7178 – 475 – 3, s. 182

zbytečné neopakování.¹⁰⁷ Speciální práva dětí jako zvlášť zranitelných obětí pak stanoví zákon o obětech.

2. Sexuální trestné činy nejčastěji páchané na dětech

V této části se autorka zaměří na konkrétní trestné činy, jejichž oběťmi se děti nejčastěji stávají. Každý trestný čin bude jednotlivě analyzován, bude popsána jeho skutková podstata, objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka, a popřípadě největší rizika, která daný trestný čin provází.

Vzhledem k tématu celé práce se bude jednat o sexuálně motivované trestné činy. Tento typ trestné činnosti prochází v lidské historii velmi dynamickým vývojem, protože se jedná o oblast, která postihuje to jednání, které je v rozporu s morálním a mravním cítěním společnosti.¹⁰⁸ Zároveň ale s ohledem na subsidiaritu trestní represe se nejedná o všechny mravní zásady, ale jen o některé, a zvláště o takové, jejichž porušení vede k ohrožení dalších trestním zákoníkem chráněných zájmů.¹⁰⁹ Zákonodárce i z tohoto důvodu záměrně nazval hlavu III. trestního zákoníku, kde jsou tyto trestné činy uvedeny, trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.¹¹⁰ Lidská důstojnost je totiž právně široký pojem, který v sobě zahrnuje více oblastí. Kromě lidské důstojnosti jsou zde chráněnými objekty např. svoboda rozhodování v pohlavních vztazích nebo správný mravní a tělesný vývoj dětí.¹¹¹ Současně se autorka nebude omezovat pouze na trestné činy z III. hlavy trestního zákoníku, neboť sexuálně motivované trestné činy zaměřené proti dětem se nenachází pouze zde. Dětských obětí se týkají i ustanovení v hlavě IV., ve které jsou uvedeny trestné činy, jejichž primárními objekty jsou rodiny a právě děti. Takovým trestným činem je dle ust. §202 TZ¹¹² svádění k pohlavnímu styku. Přestože není uveden v hlavě III, jedná se bezpochyby o sexuálně motivovaný trestný čin. Z tohoto důvodu bude společně s trestným činem obchodování s lidmi¹¹³ zmíněn v závěru této části. Obchodování s lidmi je zase poměrně široký trestný čin,

¹⁰⁷ ŠÁMAL P. a kol. Trestní řád, komentář 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 465 – 0, s. 1501

¹⁰⁸ ASISTENTI PRAHA_Trestní zákoník_Zvláštní část: hlava II a hlava III [odborný seminář], seminář konaný pod záštitou JA, lektor: Mgr. Michal Roubíček, JA – Praha, 4. 3. 2022

¹⁰⁹ ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 707

¹¹⁰ Zák. č. 40/2009 Sb., hlava III.

¹¹¹ ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 708

¹¹² Zák. č. 40/2009 Sb., §202

¹¹³ Ibid., §168

který v sobě obsahuje více skutkových podstat. Zároveň tyto trestné činy nejsou těmi, které by nejvíce ohrožovaly děti v České republice. Naopak tyto trestné činy se většinou týkají velkých organizovaných skupin, které se věnují mezinárodní kriminalitě v širším měřítku. Děti v České republice jsou ze sexuálních trestných činů primárně ohroženy činy, jako je znásilnění nebo pohlavní zneužití, které jsou páchany na jednotlivcích. Z organizovanější nebo dlouhodobější trestné činnosti páchané na více obětech se jedná o ohrožení činy, jako je výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií nebo navazování nedovolených kontaktů s dítětem.¹¹⁴

2.1. Znásilnění

Prvním a nejzávažnějším sexuálním trestným činem, kterému lze dětskou oběť vystavit je znásilnění dle ust. §185 trestního zákoníku. Odvíjí se to od skutečnosti, že dle psychologů je znásilnění obecně nejzávažnějším trestným činem s přeživší obětí.¹¹⁵

Z hlediska hmotného práva lze znásilnění rozbrat následovně. Objektem tohoto trestného činu je právo člověka svobodně rozhodovat o svém pohlavním životě. Důležité je mít na paměti, že se jedná o právo každého člověka bez rozdílu pohlaví, věku, způsobu života nebo i vztahu k pachateli. Je jedno, zda oběť žije s pachatelem nebo je s ním v jakémkoli svazku.¹¹⁶ V případě, že je trestný čin spáchán na dítěti, jedná se o okolnost, která je důvodem pro použití vyšší trestní sazby.¹¹⁷ K zavinění je z hlediska subjektivní stránky potřeba vždy úmysl. Zároveň je ale dle judikatury vyloučena trestní odpovědnost takového pachatele, který se trestného činu dopustil ve skutkovém omylu negativním. Jedná se o takovou situaci, kdy se pachatel z důvodu menší intenzity odporu oběti domnívá, že jde o odpor předstíraný a oběť ve skutečnosti s pohlavním stykem souhlasí.¹¹⁸ Dle tohoto rozhodnutí chybí odpovědnost za úmyslný trestný čin. S ohledem na stáří judikatury a na obecné mýty o znásilnění je ale na místě poznamenat, že většina obětí znásilnění není během primární viktimizace schopna aktivní obrany vzhledem ke strachu z pachatele.¹¹⁹ Stejně kriticky je potřeba pohlížet i na

¹¹⁴ Statistické přehledy kriminality za rok 2020, dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

¹¹⁵ KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 61

¹¹⁶ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 709

¹¹⁷ Zák. č. 40/2009 Sb., §185, odst. 2, písm. b, odst. 3, písm. a

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 1. 1978, sp. zn. 2 Tz 26/77

¹¹⁹ ČÍRTKOVÁ L., Vybrané poznatky o obětech sexuálního násilí, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2021, č. 5/2021, s. 24, ISSN 1212 – 866X

situaci, kdy oběť po počátečním odporu s pohlavním stykem svolí. Dle učebnic trestního práva v takovém případě totiž není naplněna skutková podstata trestného činu, protože chybí donucení. Každý, kdo průběh trestného činu a naplnění skutkové podstaty posuzuje, by se měl zaměřit na to, aby takové jednání oběti nebylo zaměněno za situaci, kdy oběť se vzdá pokusů o odpor, protože si myslí, že odpor je beznadějný a pouze pasivně přijímá působení pachatele.¹²⁰ Co se týká pachatele znásilnění, tak znaky skutkové podstaty může naplnit jak osoba fyzická, tak paradoxně i osoba právnická.¹²¹

Objektivní stránka znásilnění se skládá z toho, že pachatel buď násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nebo zneužitím bezbrannosti donutí jiného k pohlavnímu styku. Díky poměrně širokému vymezení této skutkové podstaty lze pod trestný čin znásilnění podřadit to, co dříve bylo považováno pouze za vydírání nebo omezování osobní svobody. Navíc se nemusí jednat o násilí nebo těžkou újmu bezprostřední, ale i takovou, ke které teprve dojde.¹²² V případě dětí je dobré se zaměřit na to, co vlastně může být pohrůžka jinou těžkou újmu. Těžká újma totiž nemusí být pouze fyzického rázu, ale naopak se jedná např. i o újmu na cti, dobré pověsti nebo na rodinném životě. Za stav bezbrannosti se považuje takový stav oběti, ve kterém není schopna klást odpor, tedy svobodně projevit svou vůli. V praxi se jedná například o stav opilosti, duševní nebo fyzické choroby, spánek nebo právě nízký věk dítěte. Dle judikatury se ale jedná pouze o tak malé dítě, které ještě není dostatečně vyvinuto, aby poznalo a zhodnotilo důvody, které by měly vést k tomu, aby pohlavnímu styku odporovalo. V případě, že už je dítě dostatečně fyzicky a duševně vyspělé a je schopno vyjádřit svůj nesouhlas, nejedná se v takovém případě o stav bezbrannosti.¹²³ Pokud je oběť uvedena do stavu bezbrannosti lstí, i takové jednání je nutno dle ust. §119 TZ¹²⁴ považovat za násilí. Primárně se ale za násilí považuje užití fyzické síly pachatele za účelem překonání vážně míněného odporu oběti.¹²⁵ Dle judikatury Nejvyššího soudu vážně míněný odpor rozhodně nemusí být jen aktivní fyzický vzdor oběti. Není potřeba, aby se oběť pachateli aktivně bránila, naopak stačí, aby byl pachateli zřejmý nesouhlas s pohlavním stykem.¹²⁶ Nadto je nezbytné posuzovat i to, v jakém vztahu vůči sobě oběť s pachatelem byla, protože v případě

¹²⁰ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 709

¹²¹ Zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹²² ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 709

¹²³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93

¹²⁴ Zák. č. 40/2009 Sb., §119

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, č. j. 11 Tdo 294/2014 – 15

¹²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1051/2011

příbuzenského vztahu¹²⁷ je zřejmé, že reakce oběti na znásilnění bude jiná a odpor bude nižší.¹²⁸

Znásilnění je tedy dvoufázové jednání, kdy k naplnění znaků skutkové podstaty musí dojít k oběma jednáním, tedy dokonáno je až pohlavním stykem. Za pohlavní styk se považuje prakticky jakékoli ukájení pohlavního pudu na těle oběti. Do této definice spadá soulož, pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží nebo ostatní formy pohlavního styku.¹²⁹ O soulož se jedná v případě, že dojde ke spojení pohlavních orgánů muže a ženy, byť by došlo i jen k částečnému zasunutí pohlavního údu. Pro soulož ani není podstatné ani, zda došlo k pohlavnímu ukojení pachatele nebo zda došlo u oběti k porušení panenské blány.¹³⁰ Posouzení pohlavního styku srovnatelného se souloží už je složitější. Musí dojít k takovému styku, který lze provedením a zejména závažností (z hlediska oběti) hodnotit jako soulož. Obecně se za tuto formu styku považuje digitální penetrace¹³¹, vzájemná masturbace, orální pohlavní styk, anální pohlavní¹³² nebo i *coitus inter femora*.¹³³ Problematická jsou další jednání, jako je vzájemné osahávání, tření pohlavních orgánů či líbání pohlavních orgánů. Nejvyšší soud ČR rozhodl, že v takovém případě je potřeba individuálně zkoumat, do jaké míry došlo k zasažení chráněného objektu, tedy jak moc byla zasažena svoboda jednotlivce v rozhodování o pohlavním životě.¹³⁴ Společně lze takové jednání subsumovat pod skutkovou podstatu sexuálního nátlaku, která bude rozebrána v dalších odstavcích.

S trestným činem znásilnění je spojeno vysoké procento latence. Riziko, že oběť trestný čin neohlásí, se navíc zvyšuje v případě, že oběť měla s pachatelem blízký vztah, jednalo se o dítě nebo pro ni bylo jednání pachatele zvláště traumatizující.¹³⁵ Z tohoto výzkumu vyplývá, že odhalování sexuální trestných činů spáchaných na dětech je skutečně problematické téma.

¹²⁷ Pozn. aut.: pokud samozřejmě nedojde ze strany pachatele pouze ke zneužití závislosti oběti, kdy by se pak jednalo o naplnění skutkové podstaty trestného činu dle ust. §186 sexuálního nátlaku.

¹²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. srpna 2011, sp. zn. 8 Tdo 994/2011

¹²⁹ ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 711

¹³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 3. 1964, sp. zn. 5 Tz 8/64

¹³¹ Pozn. aut.: Digitální penetrace je zasouvání prstů do ženského pohlavního ústrojí.

¹³² ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 711

¹³³ Pozn. aut.: tzn. vsunutí mužského údu mezi prsy ženy

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 10. 2010, sp. zn. 7 Tdo 1044/2010

¹³⁵ ČÍRTKOVÁ L., Vybrané poznatky o obětech sexuálního násilí, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2021, č. 5/2021, s. 24, ISSN 1212 – 866X

2.2. Sexuální nátlak

Mohlo by se zdát, že v kontextu historické právní úpravy je sexuální nátlak dle ust. §186 TZ¹³⁶ novým trestným činem, který byl přijat trestním zákoníkem z roku 2009. Ve skutečnosti se ale jen jedná o úpravu ust. §243 trestního zákona,¹³⁷ které upravovalo trestný čin zneužití závislosti osoby, ve spojení s trestným činem vydírání a rozšířené o sebeukájení, obnažování a jiné srovnatelné jednání.¹³⁸ Tím je zároveň i implementováno výše zmíněné rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii.¹³⁹ Navíc jsou přijetím tohoto ustanovení splněny i požadavky Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním,¹⁴⁰ neboť díky tomuto ustanovení jsou děti chráněny i před méně závažnými formami sexuálního zneužívání v závislosti na postavení pachatele vůči dítěti. Tento trestný čin tak rozšiřuje ochranu dětí v návaznosti na závazky vyplývající z mezinárodního práva pro Českou republiku.

Objektem je stejně jako u znásilnění svoboda rozhodování v pohlavních vztazích. Zároveň jsou tímto trestným činem často chráněny děti před slabšími formami sexuálního zneužívání, a proto je druhotným objektem i mravní vývoj dětí.¹⁴¹ Stejně jako u znásilnění se jedná o úmyslný trestný čin¹⁴², který může spáchat fyzická i právnická osoba.¹⁴³

Zajímavá je objektivní stránka trestného činu sexuálního nátlaku, neboť se jedná vlastně o tři různé skutkové podstaty, které se liší jednáním pachatele a současně povahou a účinkem na oběť.¹⁴⁴ Pachatel může sexuální nátlak spáchat tak, že

- *jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování,*¹⁴⁵

¹³⁶ Zák. č. 40/2009 Sb., §186

¹³⁷ Zák. č. 140/1961 Sb., §243

¹³⁸ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1851- 1852

¹³⁹ Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. 12. 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii, úř. věst. L 013, 20. 1. 2004, s. 44 – 48

¹⁴⁰ Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, Lanzarote, 25. 10. 2017, č. 59/2016 Sb. m. s

¹⁴¹ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1852

¹⁴² ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 709

¹⁴³ Zák. č. 418/2011 Sb., §7

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2017, č. j. 8 Tdo 783/2017 – I

¹⁴⁵ Zák. č. 40/2009 Sb., §186, odst. 1, alinea 1

- k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti,¹⁴⁶
- přiměje jiného k pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.¹⁴⁷

Pro všechny tři skutkové podstaty je společné, že pachatel oběť přiměje k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. Tím se trestný čin sexuálního nátlaku vlastně stává doplněním trestného činu znásilnění, neboť jsou trestněprávně chráněny i méně závažné útoky proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, které ale nedosahují definice pohlavního styku nebo obdobného jednání. Jedná se o jednání, kdy nedochází k signifikantnějšímu fyzickému kontaktu mezi obětí a pachatelem.¹⁴⁸ Do sexuálního chování oběti v této skutkové podstatě tak spadají i činy jako masturbace, dráždění genitálií nebo jiných erotogenních zón (rukou nebo pomůckami), obnažování jednotlivých částí těla, přičemž se jedná zejména o genitálie, prsa, pozadí nebo některé sexuálně patologické prakticky např. bondage nebo pissing.¹⁴⁹ Druhý odstavec je rozšířen o situaci, kdy pachatel vykoná na oběti pohlavní styk. Na rozdíl od trestného činu znásilnění a od skutkové podstaty v alinee první, k danému jednání oběť nedonutí pachatel násilím nebo pohrůžkou, ale naopak zneužije závislosti dané oběti nebo svého postavení vůči oběti a z toho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Že konání pachatele nemůže v této skutkové podstatě být založeno na násilí, potvrzuje i pojem *přiměje*, který míří na formu donucení bez prvků fyzické agrese. Druhá alinea pak míří na jednání pachatele, které nevede k pohlavnímu styku, ale k méně závažným formám sexuálního obtěžování, a zároveň pachatel opět neužije vůči oběti násilí, ale zneužije její bezbrannosti.¹⁵⁰ Tento trestný čin tak kombinuje několik typů jednání pachatele, ať už za použití násilí, zneužití bezbrannosti nebo zneužití postavení pachatele vůči oběti a méně i více závažné formy sexuálního obtěžování.

Sexuální nátlak je relevantní v mravnostní kriminalitě páchané na dětech právě z důvodu, že obsahuje donucení bez použití fyzického násilí. Děti jsou často jakožto slabší osoby vystaveny jednání, kdy vůči nim jednoduše někdo zneužívá svého postavení. Toto ustanovení může mířit na nevhodné chování vedoucího uměleckého nebo jiného zájmového kroužku,

¹⁴⁶ Ibid., alinea 2

¹⁴⁷ Ibid., odst. 2

¹⁴⁸ JELÍNEK J., a kol., Trestní právo hmotné, (obecná část, zvláštní část), Praha: Leges, 2009, 896 s., ISBN 978 – 80 – 872 – 122 – 40, s. 547.

¹⁴⁹ ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 712

¹⁵⁰ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1852

vychovatele ve výchovném zařízení, vedoucího na táboře nebo třeba učitele. To jsou všechno osoby, které vzhledem k jejich postavení mají u obětí důvěru a autoritu.¹⁵¹ Oběti, a zejména pokud se jedná o děti, jsou vystaveny nátlaku od osoby, kterou znají, mají v ní přirozeně důvěru a navíc jsou vychovávány, že osobám v takovém postavení by neměly odporovat a odmítovat. Opět se tak jedná o situace, kdy bude traumatický dopad na oběti mnohem horší, neboť bude trpět pocity zrady.¹⁵²

Dle judikatury Vrchního soudu v Olomouci není sexuální motiv znakem tohoto trestného činu. Pro naplnění skutkové podstaty tak stačí donutit oběť k sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému jednání bez toho, aby dané jednání bylo pro pachatele jakkoli sexuálně stimulující. Může se tak jednat o chování pachatele, který chce oběť jenom ponížit nebo se jí pomstít.¹⁵³ To ale neuměňuje trauma, které jí může být touto trestnou činností způsobeno.

Vzhledem k dalším trestným činům je sexuální nátlak subsidiární ke znásilnění. To znamená, že v případě, kdy dojde k pohlavnímu styku na základě zneužití psychické závislosti osoby na pachateli, nebude čin hodnocen jako znásilnění¹⁵⁴, ale právě jako sexuální nátlak v druhém odstavci.¹⁵⁵ V souvislosti s dále analyzovaným činem pohlavního zneužití je množný vícečinný souběh. Například v takovém případě, že pachatel dětskou oběť nejprve pohlavně zneužíval, a když oběť dovršila patnácti let, tak zneužívaje její závislosti spáchal sexuální nátlak.¹⁵⁶

2.3. Pohlavní zneužití

Chráněným objektem tohoto trestného činu, na rozdíl od trestných činů uvedených výše, je „mravní a tělesný vývoj dětí“. Tímto trestným činem jsou chráněny všechny osoby mladší patnácti let, kdy právě jejich věk je jedinou podstatnou okolností.¹⁵⁷ Osoby mladší patnácti let jsou totiž pohlavně nedotknutelné a nezáleží na dalších skutečnostech.¹⁵⁸ Pro spáchání trestného činu tak není důležité, zda je oběť pohlavně vyspělá, nedotknutá, zda sexuální

¹⁵¹ Ibid., str. 1855

¹⁵² ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 174

¹⁵³ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 10. 2014, č. j. 3 To 77/2014 - 7898

¹⁵⁴ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 713

¹⁵⁵ Zák. č. 40/2009 Sb., §186 odst. 2

¹⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2013, č. j. 3 Tdo 275/2013 – 37

¹⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 8. 2014, č. j. 11 Tdo 782/2014 – 32

¹⁵⁸ BAMBUŠKOVÁ V., DOSTÁL P., a kol. [MOKA], Zákon trestní zákoník – judikatorní komentář, Ostrava: CODEXIS publishing, 2019, In: CODEXIS

aktivity sama chtěla nebo dokonce aktivně vyžadovala či iniciovala.¹⁵⁹ Správný a nerušený vývoj dětí je považován za něco, co by mělo být chráněno obecně ze své podstaty před kýmkoli a nikdo by neměl mít právo tuto ochranu vyloučit, a to ani samotné dítě. Součástí ochrany je totiž i příliš časně zahájení sexuálního života dětí a z toho vyplývající nežádoucí sexuální stereotypy.¹⁶⁰ Zajímavé je určení věku oběti a s tím související možnost začít sexuální život. Aktuální právní úpravou jsou chráněny všechny děti mladší patnácti let. Ve vyhlášeném znění trestního zákoníku z roku 2009 ale byly chráněny děti mladší čtrnácti let.¹⁶¹ To souvisí se skutečností, že v tomto původním znění byla i trestní odpovědnost od čtrnácti let.¹⁶² Ale na základě doporučení Výboru OSN pro práva dítěte a Dětského fondu OSN,¹⁶³ kterými byla Česká republika vyzvána, aby zachovala současnou věkovou hranici patnácti let, bylo dané ustanovení novelou č. 306/2009 Sb., změněno a věková hranice pro trestní odpovědnost a v trestném činu pohlavního zneužití byla vrácena zpět na patnáct let.¹⁶⁴

Stejně jako u předchozích trestných činů může být pachatelem fyzická i právnická osoba.¹⁶⁵ U pachatele se vyžaduje zavinění ve formě úmyslu, a to ve formě úmyslu nepřímého.¹⁶⁶ Pokud by se pachatel domníval, že je osoba starší, chybí zde úmysl a pachatel tak nemůže být trestně odpovědný za pohlavní zneužití. Samozřejmě ale musí být prokázáno, že pachatel se důvodně domníval, že oběť je starší. V opačném případě, když si pachatel pouze mylně myslí, že jde o dítě mladší patnácti let, ale ve skutečnosti tomu tak není, je odpovědný za pokus pohlavního zneužití.¹⁶⁷ U pachatele není ani podstatné, zda trpí sexuální poruchou nebo jak je orientován. Námitka pachatele, že není sexuálně orientován na nezletilé subjekty, není z hlediska právní kvalifikace vůbec relevantní.¹⁶⁸ Pro důkladnější analýzu pachatelů pohlavního zneužití se pachatelé dělí na neparafilní a parafilní. Parafilní pachatelé, tedy pachatelé trpící pedofilií, hebefilií nebo efebofilií jsou osoby, které jsou zaměřeny na děti nebo dospívající jako na primární objekty sexuálního zájmu. Naopak pachatelé, kteří netrpí

¹⁵⁹ ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., *Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání*, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 713

¹⁶⁰ VIZINGER R., *Svoboda pohlavního života a role trestního práva*, In: *Trestní právo*, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2007, č. 6/2007, s. 19, ISSN 1211 – 2860

¹⁶¹ Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve vyhlášeném znění ze dne 9. 2. 2009

¹⁶² *Ibid.*, §25

¹⁶³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 306/2009 Sb., kterým se mění z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony.

¹⁶⁴ Zák. č. 306/2009 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony

¹⁶⁵ Zák. č. 418/2011 Sb., §7

¹⁶⁶ Zák. č. 40/2009 Sb., §15, odst. 1, písm. b

¹⁶⁷ ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., *Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání*, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 714

¹⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2009, sp. zn.: 3 Tdo 550/2009

žádnou z uvedených odchylek, mají děti pouze jako náhradní sexuální objekt, který primárně nevyhledávají a vedou normální sexuální život se svými vrstevníky. Jak bude ještě dále uvedeno v odstavci, který se bude věnovat častým předsudkům ohledně pohlavního zneužití, většina pachatelů pohlavního zneužití jsou právě osoby bez parafilie.¹⁶⁹

Objektivní stránka pohlavního zneužití spočívá ve vykonání soulože s osobou mladší patnácti let nebo v pohlavním zneužití jiným způsobem takové osoby.¹⁷⁰ Jak již bylo výše vysvětleno, za soulož lze pouze považovat spojení mužských a ženských pohlavních orgánů.¹⁷¹ Jiný způsob pohlavního zneužití je významnější zásah do pohlavní sféry oběti, například orální pohlavní styk, líbání nebo ohmatávání pohlavní orgánů. Jedná se o jednání, které směřuje k sexuálnímu vzrušení pachatele, ať už se jedná o jeho aktivní konání nebo aktivní konání oběti.¹⁷² Musí jít ale o jednání v takové intenzitě, které je srovnatelné s vykonáním soulože, neboť obě jednání jsou v trestním zákoníku postavena na roveň.¹⁷³ Zároveň zde zákonodárce ponechal poměrně širokou výši trestní sazby, kterou lze za tento trestný čin uložit. Je to právě z důvodu, že intenzita individuálních útoků se může velmi výrazně lišit a soud rozhodující o trestu by měl důkladně posoudit povahu a závažnost trestného činu.¹⁷⁴ Stále jsou si ale obě jednání v trestním zákoníku rovna a oběma jednáními odděleně je naplněna skutková podstata tohoto trestného činu. Z tohoto důvodu zase nelze považovat skutečnost, že pachatel s obětí nesouložil, za důvod mimořádného snížení trestu dle ust. §58, trestního zákoníku.¹⁷⁵

Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je situace, kdy pachatel spáchá trestný čin na dítěti svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něj vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.¹⁷⁶ Souhlas oběti je v takovýchto případech dán psychickým nátlakem pachatele, kdy oběť vzhledem k jeho postavení nebo skutečnosti, že vykonává dozor, není schopna svobodného uvažování.¹⁷⁷ Jedná se typicky o pohlavní zneužití dětí rodiči, vychovateli, učiteli nebo partnery rodiče žijící ve společné domácnosti. Svěření by se mělo posuzovat podle konkrétní situace, mezi osobami nemusí existovat žádné ujednání,

¹⁶⁹ BLATNÍKOVÁ Š., Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí, 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 140 s., ISBN 978 – 80 – 7338 – 091 – 5, s. 35

¹⁷⁰ Zák. č. 40/2009 Sb., §187 odst. 1

¹⁷¹ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 710

¹⁷² Ibid., s. 713

¹⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2013, č. j. 3 Tdo 1179/2013 - 24

¹⁷⁴ Zák. č. 40/2009 Sb., §39 odst. 1, 2

¹⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 3. 1964, sp. zn. 5 Tz 8/64

¹⁷⁶ Zák. č. 40/2009 Sb., §187 odst. 2

¹⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 6 Tdo 766/2011

ale podstatný je jenom faktický stav, že dítě bylo pachateli svěřeno.¹⁷⁸ Pokud by pachatel zneužíval dítě ve spánku, byť svěřené jeho doзору, nebude se jednat o pohlavní zneužití. Takový případ by měl soud posoudit jako znásilnění podle §185 alinea druhá,¹⁷⁹ tedy znásilnění zneužívaje bezbrannosti oběti. Co se týká znaku, kdy pachatel zneužije postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu,¹⁸⁰ ten byl do trestního zákoníku vložen na základě Rámcového rozhodnutí Evropské unie 2004/68/SVV o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii.¹⁸¹ Dané míří na situace, kdy pachatel má vůči oběti autoritu z hlediska například sociálního nebo náboženského postavení, jednalo by se tak třeba o známého politika, respektovaného lékaře nebo odborníka.¹⁸² Oproti situacím, kdy dítě zneužije někdo, komu bylo svěřené do dozoru, se ale bude jednat o minoritu případů. To potvrzuje kriminologický výzkum ze dne 31. 3. 2012, který potvrdil, že od nabytí účinnosti trestního zákoníku došlo k naplnění tohoto znaku pouze jednou, když administrátor farnosti pohlavně zneužil jedenáctiletou dívku během hodiny náboženství.¹⁸³ Zároveň to aktuálněji potvrzuje i výzkum rigorozantky, která zkoumala trestní spisy obvodního soudu v Praze, které se týkaly trestného činu pohlavního zneužití. Od roku 2010 do roku 2021 nebyl žádný pachatel odsouzen tímto obvodním soudem v Praze za trestný čin pohlavního zneužití spáchaného zneužitím postavení. Zde je na místě zmínit, že se jedná o jeden z největších obvodních soudů, tudíž vzorek jeho spisů lze považovat za reprezentativní.¹⁸⁴ Také je ale potřeba myslet na to, že osoba, která bude zneužívat své postavení a svůj vliv, bude mít logicky nad obětí mnohem větší moc, čímž se zvyšuje riziko latence.

V případě posuzování spáchaného skutku je potřeba trestný čin pohlavního zneužití odlišovat od znásilnění. Na rozdíl od znásilnění souhlas oběti a její dobrovolné aktivní konání nevylučují trestní odpovědnost pachatele. Naopak nesouhlas oběti se souloží přímo znemožňuje pachateli dokonání trestného činu pohlavního zneužití. Tento čin presumuje, že dítě často vzhledem k psychickému nátlaku, kterému je vystaveno, dá souhlas k jednání pachatele.¹⁸⁵ Dobrovolnost je totiž dle ustálené judikatury znakem skutkové podstaty tohoto

¹⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2007, sp. zn.: 11 Tdo 759/2006

¹⁷⁹ Zák. č. 40/2009 Sb., §185 alinea 2

¹⁸⁰ Zák. č. 40/2009 Sb., §187 odst. 2

¹⁸¹ Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. 12. 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii, úř. věst. L 013, 20. 1. 2004, s. 44 – 48

¹⁸² GŘIVNA T., Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, In: Bulletin advokacie, Praha: Česká národní komora, 2009, č. 11, s. 68, ISSN 1214 – 3758

¹⁸³ ŠVANDOVÁ, Nicola. Aktuální judikatura v případech pohlavního zneužívání. Trestněprávní revue, 2013, roč. 12, č. 7 - 8, s. 172.

¹⁸⁴ Příloha č. 1

¹⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2015, č. j. 11 Tdo 1302/2014-67

trestného činu. V případě, že by pachatel oběť zastrašoval silou či různými pohrůzkami nebo použil dokonce násilí, byl by odpovědný za přísnější trestné činy, zejména právě za znásilnění. Jednočinný souběh trestného činu znásilnění a pohlavního zneužití je tedy vyloučen. V případě posuzování závažnosti spáchaného činu nelze nikdy považovat svolení oběti za polehčující okolnost. Souhlas oběti byl zákonodárcem předpokládán.¹⁸⁶ Pokud by byl trestný čin spáchán na oběti, která měla s pachatelem milenecký vztah, především v situacích, kdy si je oběť s pachatelem věkově blízká, nelze daný čin posuzovat v kvalifikované skutkové podstatě. Vztah mezi obětí a pachatelem vylučuje spáchání trestného činu při zneužití závislosti nebo postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Soud ale musí posoudit, zda milenecký vztah existoval již před sexuálními aktivitami a zda oběť je vzhledem ke svému věku a rozumové a mravní vyspělosti skutečně sama schopna situaci posoudit a vyhodnotit vztah jako milenecký nebo partnerský.¹⁸⁷ Při posuzování této trestné činnosti je nezbytné mít vždy primárně na paměti zájmy nezletilých.

Obětím pohlavního zneužití a celkově problematice této trestné činnosti je v tomto století konečně věnována zvýšená pozornost. Díky tomu se pohled na pohlavní zneužití a na jeho oběti, což jsou z podstaty věci vždy děti, poměrně radikálně proměnil.¹⁸⁸ Na oběti pohlavního zneužití bylo pohlíženo dříve spíše svrchu, neboť byla rozšířena domněnka, že se jedná o trestný čin, který je problémem nižších sociálních vrstev. Současně s tím byla podceňována nutnost psychologické pomoci pro oběti, protože byl podceňován dopad, který pohlavní zneužití na dětské oběti má. Ve skutečnosti existují oběti ze všech sociálních tříd, problém je ale vysoká míra latence. Dokonce se jedná o jeden z nejobvyklejších sexuálně motivovaných trestných činů, současně ale také o jeden z nejméně oznamovaných. Rodinné vztahy bývají považovány za soukromou věc a děti se za jednání pachatele většinou stydí a často viní i samy sebe.¹⁸⁹ S tím souvisí další doposud rozšířený mýtus, že pachatelé jsou většinou parafilními devianty, kteří si vybírají oběti náhodně na ulici. Majorita pachatelů je ale duševně zdravá a jedná se o plně přičetné jedinci, kteří jsou schopni plně ovládat své jednání. Oběti si přitom vybírají většinou ze své blízkosti mezi dětmi, které znají. Bohužel velmi často přímo v rodině.¹⁹⁰ Tím je samozřejmě prohlubováno trauma obětí. Ty jsou nuceny, aby jednání pachatele zůstalo v soukromí. A současně se musí vyrovnat se skutečností, že jim v útlém

¹⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2014, č. j. 11 Tdo 782/2014-32

¹⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4.9.2003, sp. zn. 7 Tdo 900/2003

¹⁸⁸ ČÍRTKOVÁ L., Forezní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 164

¹⁸⁹ Ibid., s. 164

¹⁹⁰ Ibid., s. 164

věku ublížil někdo blízký, komu důvěřovaly.

2.4. Trestné činy týkající se dětské pornografie

V této kapitole se autorka bude zabývat trestnými činy uvedenými v §192 výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií¹⁹¹, §193 zneužití dítěte k výrobě pornografie¹⁹² a §193a účast na pornografickém představení.¹⁹³ Autorka se rozhodla tyto trestné činy spojit do jedné kapitoly, protože všechny mají chránit děti před sexuálním zneužíváním při vytváření dětské pornografie nebo pornografických vystoupení.

V právním řádu České republiky neexistuje žádná ustálená legální definice toho, co lze považovat za pornografické dílo. Dle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku to ale není problém, protože posuzování, zda dílo je pornografickým, nečiní v praxi žádné potíže.¹⁹⁴ Nejjednodušší definicí pornografie je znázorňování sexuálních motivů za účelem vyvolání pohlavního vzrušení.¹⁹⁵ Dle Nejvyššího soudu může mít takové dílo podobu písemnou, fotografickou, filmovou, počítačovou, elektronickou nebo jinou. Zároveň se tímto nemyslí autorské dílo.¹⁹⁶ Dílo, které znázorňuje dítě, je považováno za pornografické, pokud splňuje dvě charakteristiky, a to musí aktivovat sexuální pud a zároveň překročit společenské morální normy, a tím vyvolat stud nebo morální pohoršení.¹⁹⁷ Důležitý je i kontext, ve kterém je dílo zobrazováno. Pornografická díla nejsou umění, historické předměty nebo vědecké či vzdělávací materiály. Zároveň se mění i společensky nastavené normy, co je ještě považováno za přijatelné.¹⁹⁸ Zajímavostí je, že zatímco v oblasti dospělé pornografie se názory spíše liberalizují v čase, v oblasti dětské pornografie se naopak zpřísňují a za dětskou pornografií jsou brána i díla, která by tak dříve posuzována nebyla.¹⁹⁹

Objekty vypsaných trestných činů se lehce liší, ale všechny mají jako společný objekt ochranu dětí před sexuálním zneužíváním. Objektem trestného činu podle ust. §192 je ochrana

¹⁹¹ Zák. č. 40/2009 Sb., §192

¹⁹² Ibid., §193

¹⁹³ Ibid., §193a

¹⁹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁹⁵ DUNOVSKÝ J., Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Praha: Grada, 2005, s. 252, ISBN 80 – 247 – 1201 – 6, s. 136

¹⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2015, č. j. 6 Tdo 1398/2015 – 57

¹⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 9. 2012, č. j. 8 Tdo 1002/2012 – 24

¹⁹⁸ ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 718 – 719

¹⁹⁹ CHROMÝ J., Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 45

mravního vývoje dětí a právo dětí na soukromí.²⁰⁰ Trestný čin zneužívání dítěte k výrobě pornografie pak míří přímo na ochranu dětí před samotnou výrobou dětské pornografie. Objektem je tedy opět ochrana dětí před sexuálním zneužíváním, ale zároveň i řádný mravní a citový vývoj dětí a jejich svobodné rozhodování.²⁰¹ Objektem posledního trestného činu je ochrana dětí před vykořisťováním a zároveň eliminace šíření dětské pornografie ve formě živých vystoupení.²⁰² Pachatelem může být stejně jako u výše zmíněných trestných činů fyzická i právnická osoba.²⁰³ A u všech těchto trestných činů je vyžadováno úmyslné zavinění.²⁰⁴

Jednotlivé trestné činy se liší svou objektivní stránkou. Objektivní stránka trestného činu výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií je přechování dětské pornografie, získání přístupu k dětské pornografii prostřednictvím informačně komunikační technologie, výroba, dovoz, vývoz, průvoz, nabídka, veřejné zpřístupnění, uvedení do oběhu, prodání nebo jiné opatření pro jiného dětské pornografie a také kořistění. Za přechování dětské pornografie je považováno jakékoli její držení. Nezáleží zároveň ani na délce přechovávání²⁰⁵ nebo faktu, zda má pachatel dílo reálně u sebe nebo ho má ve své moci např. na počítači.²⁰⁶ Zároveň ale za přechovávání není považováno, pokud si pachatel jednorázově a náhodně prohlížel webové stránky s dětskou pornografií.²⁰⁷ Naopak když si pachatel takový obsah stáhne a uloží do paměti zařízení nebo si bude dané stránky prohlížet cíleně a opakovaně, už naplní znaky uvedené ve skutkové podstatě.²⁰⁸ Ve společnosti se objevují názory, že by mělo být držení dětské pornografie legalizováno, protože se jedná o alternativu k deviantnímu chování. Problém ale plyne z výroby dětské pornografie, během které logicky dochází ke zneužívání dětí. Pokud by došlo k legalizaci držení dětské pornografie, došlo by k akceptování toho, jak je vyráběna a tedy i k akceptaci zneužívání dětí.²⁰⁹

²⁰⁰ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 719

²⁰¹ Ibid., s. 721

²⁰² Ibid., s. 722

²⁰³ Zák. č. 418/2011 Sb., §7

²⁰⁴ Ibid., s. 719 - 722

²⁰⁵ Usnesení Městského v Praze ze dne 23. 2. 2012, sp. zn.: 67 To 46/2012

²⁰⁶ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 720

²⁰⁷ HERCZEG J., virtuální dětská pornografie: zločin bez obětí? In: Vanduchová, V., Grívna, T., Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 42

²⁰⁸ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, II. komentář 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2010, 1996 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 178 – 9, s. 1704

²⁰⁹ BRICHČÍN S., FIFKOVÁ H., WEISS P., Pornografie jako spouštěč deviantního chování?, In: Kriminalistika, 1993, č. 2, s. 158 – 160 XVIII/2, 106 – 112, ISSN 12010 – 9150

Objektivní stránka zneužití dítěte k výrobě pornografie spočívá v tom, že někdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, zneužije dítě k výrobě pornografie nebo kořistí z účasti dítěte na takovém díle. Přímo zneužít dítě k výrobě, tak jak je uvedeno v této definici skutkové podstaty, může jen osoba, která má vůči dítěti určitá práva a povinnosti (např. rodič).²¹⁰ Za kořistění se považuje jakýkoli způsob majetkového prospěchu z účasti dítěte. Pachatel tedy může být placen i za to, aby se o dítě staral, dělal mu řidiče nebo jen k danému pronajal prostory a nemusí se jednat o získávání prospěchu přímo z díla.²¹¹ Tento trestný čin má přednost před výrobou dětské pornografie, jednočinný souběh je tedy vyloučen. Souběh s jinými trestnými činy, zejména se znásilněním nebo sexuálním nátlakem je možný. To bude mířit na situace, kdy dítě je k účasti nuceno. Možný je i souběh s pohlavním zneužitím v případě, že se bude jednat o dítě mladší patnácti let.²¹² Dětská pornografie je zároveň i hodně provázána s dětskou prostitucí. Až 38% dětí, které jsou zneužívány k výrobě dětské pornografie, jsou také zneužívány k sexu za úplatu. A na druhou stranu 80% dětských prostitutů zažilo, že si je zákazník fotil nebo natáčel.²¹³

Co se týká trestného činu dle §193a, tak objektivní stránkou je účast na pornografickém představení nebo vystoupení, ve kterém účinkuje dítě. Není podstatné, zda se jedná o živé vystoupení nebo vystoupení šířené prostřednictvím informačně komunikačních technologií.²¹⁴ Pornografické vystoupení je takové vystoupení dítěte, během kterého se účastní skutečného nebo předstíraného sexuálního jednání a dochází k obnažování částí těla za účelem sexuálního uspokojení jiné osoby. Může se tak jednat o striptýz, sexuální představení anebo dětskou módní přehlídku, na které jsou dětští účastníci téměř nazí.²¹⁵ Za účast se považuje i jen pouhá přítomnost a vnímání. Není potřeba, aby pachatel v představení aktivně vystupoval.²¹⁶ Tento trestný čin byl do našeho právního řádu zakotven novelou č. 141/2014 Sb.²¹⁷, a to z důvodu

²¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2015, č. j. 6 Tdo 1398/2015 – 57

²¹¹ ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 721

²¹² Ibid., s. 721

²¹³ VANÍČKOVÁ E., Dětská prostituce, Praha: Grada Publishing, 2005, 135 s., ISBN 80 – 247 – 1138 – 9, s. 28

²¹⁴ ŠÁMAL P., GRIVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 722

²¹⁵ Ibid., s. 722

²¹⁶ JELÍNEK J., a kol., Trestní zákoník a a trestní řád s poznámkami a judikaturou (8. aktualizované vydání), Praha: Leges, 2011, 1360 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 395 – 7, s. 301

²¹⁷ Zák. č. 141/2014 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.

implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU.²¹⁸ Je ale zřejmé, že tento trestný čin není u nás žádným zásadním problémem. Dané vyplývá i ze statistik Policie ČR, dle kterých nebyla zahájeno za poslední dva roky žádné trestní stíhání pro uvedený trestný čin.²¹⁹

2.4.1. Specifika dětské pornografie

Na Stockholmském kongresu roku 1996 bylo definováno komerční sexuální zneužívání dětí, kdy za jednu ze tří forem tohoto druhu zneužívání je považována právě dětská pornografie.²²⁰ V té době zažívalo šíření dětské pornografie internetem také skutečný rozmach. Pachatelé šíření dětské pornografie se totiž s tím, jak se rozvíjely technologie, přesouvali stále více a více do prostředí internetu. Zároveň začali svůj materiál digitalizovat. O daném svědčí i výzkum orgánů činných v trestním řízení, podle kterého 80 % veškeré dětské pornografie, která je v dnešní době dostupná na internetu, pochází ze 70. let minulého století.²²¹ K tomu chce ale autorka poznamenat, že se jí nepodařilo dohledat, zda statistiky OČTŘ zahrnují do svého zkoumání i prostředí tzv. darkwebu a deepwebu.

Internet nejenže poskytl levnější způsob, jak dětskou pornografii šířit, ale zároveň především nabídl pachatelům anonymitu. Dříve šlo fotografie rozšiřovat jen přes speciální fotolaboratoře, přičemž zaměstnanci veřejných fotolaboratoří měli povinnost veškerý podezřelý materiál hlásit a vytvořit takovou fotolaboratoř v soukromých podmínkách nebylo úplně jednoduché. Tím se samozřejmě dalo šíření dětské pornografie efektivněji předcházet. Naopak anonymita chatovacích místností a sociálních sítí nahrává pachatelům. Tím navíc pachatelé získávají pornografii přímo od dětí, aniž by se s nimi museli fyzicky setkat. Děti pachatelům často zasílají své obnažené fotografie nebo videonahrávky samy. Dalším důvodem, proč vývoj moderních technologií nahrál pachatelům, je skutečnost, že pro šíření a získávání dětské pornografie prostřednictvím internetu není potřeba žádných mimořádných dovedností nebo hlubších technických znalostí. Páchat trestnou činnost tak mohl najednou

²¹⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, úř. věst. L 335/1, 17. 12. 2011, s. 1 – 15

²¹⁹ Statistické přehledy kriminality za rok 2020, dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

²²⁰ World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children, The Stockholm Declaration and Agenda for Action, Stockholm, 1996

²²¹ MILFAIT R., Komerční sexualizované násilí na dětech, Praha: Portál, 2008 216 s., ISBN 978 – 80 – 7367 – 320 – 8, s. 70

skoro každý a navíc i bez vynaložení finančních prostředků.²²² Aktuálně podle FBI každý den vyhledává okolo 750 000 osob sex s dětmi prostřednictvím internetu.²²³

Oproti běžnému zneužívání dětí má šíření dětské pornografie pro dětské oběti některá další úskalí, která je nutno mít na paměti. Během šíření dětské pornografie nedochází jenom ke zneužívání dětí, zároveň dochází i k jejich degradaci na zboží, což je další zásah do jejich psychiky. Navíc jsou tím děti zneužity hned dvakrát, poprvé výrobcem dětské pornografie a podruhé jejím odběratelem.²²⁴ Dále dle psychoterapeutky Katharin Larondelle cítí dětské oběti bezmoc ve vztahu k tomu, že jejich snímky jsou šířeny ve virtuálním prostředí internetu. Jelikož nevědí, jak daný pornografický materiál navždy zničit, hrozí jim psychické problémy, které je budou ovlivňovat i v dospělém životě.²²⁵

Naštěstí stejně tak jako se na prostředí internetu adaptovali pachatelé, se na něj pokoušejí adaptovat i OČTŘ. Zmínit lze například největší mezinárodní policejní akci, která byla zaměřena proti šíření dětské pornografie. Operace Katedrála v roce 1998 byla operace britské policie a celkem 1 500 zaměstnanců policejních sil z 13 dalších světových zemí, zaměřena proti uskupení The Wonderland Club. Během této operace bylo zatčeno celkem 104 osob ze třinácti států.²²⁶ Ukázalo se, že uskupení mělo nad 180 osob ze 49 zemí. Členové měli přes 750 000 fotografií dětí a přes 1 800 hodin videí. Na těchto materiálech bylo zobrazeno přes 1 200 dětských obětí.²²⁷

Dalším úspěchem je projekt nizozemské neziskové organizace Terre des Homme zvaný „Sweetie.“ Sweetie je zcela virtuální obraz desetileté filipínské holčičky, stvořené ke konverzaci v chatovacích místnostech. Jakmile s ní někdo začne komunikovat se sexuálním podtextem, Sweetie reaguje zpátky a sbírá informace o pachatelích. Tyto informace jsou předávány policii. V roce 2013 pomocí tohoto projektu bylo identifikováno přes 1 000

²²² CHROMÝ J., Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 45

²²³ terre des hommes, stops child exploitation, Sweetie, our weapon against child webcam sex, [online], 2022 [cit. 15. 4. 2022]. Dostupné z: We fight against child sexual exploitation, online and offline. Join our fight! (terredeshommes.nl)

²²⁴ MILFAIT R., Komerční sexualizované násilí na dětech, Praha: Portál, 2008 216 s., ISBN 978 – 80 – 7367 – 320 – 8, s. 69 – 70, s. 70

²²⁵ Ibid., s. 71

²²⁶ BRIGHT M., McVEIGH T., This club had its own chairman and treasurer. Its business was child abuse, In: The Guardian [online], 11. 2. 2001 [cit. 15. 4. 2022], Dostupné z:

This club had its own chairman and treasurer. Its business was child abuse | UK news | The Guardian

²²⁷ KARABEC Z., II. Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí, In: Kriminalistika, Praha: MV ČR, 2002, č. 2/35, 144 – 148, ISSN 1210 – 9150

pachatelů vyhledávajících on – line sex s dětmi během dvou měsíců nebo vyžadující jejich obnažené fotografie a nahrávky.²²⁸ Organizace aktuálně pracuje na projektu Sweetie 3.0, který má ochranu dětí ještě rozšířit.²²⁹

Mezi další aktuálnější zásahy proti dětské pornografii na internetu patří Project Spade. Jednalo se o rozsáhlé vyšetřování dětské pornografie, která byla šířena prostřednictvím internetu a pošty. Vyšetřování započalo v říjnu 2010 v Torontu v Kanadě a následně vedlo k zatčení 348 lidí z mnoha států a k záchraně 386 dětských obětí výroby dětské pornografie.²³⁰ Zmínit lze i úspěch německé policie z loňského. V květnu roku 2021 speciální německá pracovní skupina, jejíž činnost byla koordinována Europolem a zapojila orgány z Nizozemí, Švédka, Austrálie, Kanady i USA, zasáhla proti správcům platformy Boystown. Nakonec byli zatčeni 4 muži, ale stránky měly mít přes 400 000 uživatelů a fungovat nejméně od června roku 2019.²³¹ Velmi kontroverzní je operace Artemis australské policie. Webová stránka Child play byla v době svého provozu, tedy od roku 2016 do roku 2017, jednou z největších webových stránek, které sdílely dětskou pornografii, za rok provozu měla přes 1 000 000 zaregistrovaných uživatelů. Když americká policie ve spolupráci s dalšími mezinárodními orgány dopadla zakladatele této stránky, rozhodla se ve vedení stránky nadále pokračovat. Jelikož americké ani evropské zákony nedovolují policejním složkám provozování nelegální aktivity ani za účelem vyšetřování, byla stránka přesunuta na australské servery, kde nadále fungovala. Problémem ale bylo, to že aby uživatelé stránky nepoznali, že stránku vedou policisté v utajení, ti museli pravidelně přidávat a zveřejňovat další obrázky dětské pornografie.²³² Kriminalisté se následně bránili, že veškeré na webu jimi zveřejněné pornografické materiály byly již dříve vytvořeny a zadrženy a oni pro účely vyšetřování nové snímky a videa nevytvářeli.²³³ Přesto je tento příklad velmi kontroverzní, a

²²⁸ terre des hommes, stops child exploitation, Sweetie: how to stop Webcam Child Sex Tourism, [online], 2022 [cit. 15. 4. 2022]. Dostupné z: Sweetie: how to stop Webcam Child Sex Tourism | Terre des hommes (tdh.ch)

²²⁹ terre des hommes, stops child exploitation, Sweetie, our weapon against child webcam sex, [online], 2022 [cit. 15. 4. 2022]. Dostupné z: We fight against child sexual exploitation, online and offline. Join our fight! (terredeshommes.nl)

²³⁰ PAZZANO S., Crown wants 7-year sentence for child pornographer, In: Toronto Sun, [online] 19. 6. 2014 [cit. 20. 10. 2022] ISSN 0837 – 3175 Dostupné z: Crown wants 7-year sentence for child pornographer | Toronto Sun

²³¹ CENTRAL EUROPE, German police arrests largest child porn network, In: CNE News, [online] 5. 5. 2021 [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z: German police arrests largest child porn network (cne.news)

²³² KNAUS CH., Australian police sting brings down paedophile forum on dark web, In: The Guardian, [online] 7. 10. 2017 [cit. 20. 10. 2022] ISSN 1756 – 3224 Dostupné z: Australian police sting brings down paedophile forum on dark web | Rape and sexual assault | The Guardian

²³³ HÁKON F. H., Breaking the dark net: why the police share abuse pics to save children, In: VG, [online], 7. 10. 2017, [cit. 20. 10. 2022], ISSN 0806 – 0894, Dostupné z: VG exposed the largest child sexual abuse forum. It was run by the police.

to zejména pro zastánce lidských práv. Ivar Stokkerei, poradce UNICEF v Norsku, uvedl, že se jedná o zcela zjevné porušení Úmluvy o právech dítěte, byť záměrem bylo dlouhodobě předcházet dalším trestným činům. Amnesty International operaci kritizoval také z hlediska základních lidských práv.²³⁴ James Sheptycki, profesor kriminologie na univerzitě v Yorku, se zase vyhradil vůči tzv. jurisdiction shopping, kdy policie přesouvala vyšetřování do Austrálie za účelem využití jejich mírnějšího právního řádu.²³⁵ Nakonec operace vedla k mezinárodnímu zatýkání a identifikaci více než devadesáti osob.

2.4.2. Kontroverze kolem virtuální dětské pornografie

Spornou otázkou v mnoha státech je simulovaná nebo virtuální dětská pornografie. Zákon stanoví, že za dětskou pornografií se považuje dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, která se jeví být dítětem.²³⁶ Dítě je dle §126 TZ každá osoba mladší osmnácti let.²³⁷ Tato definice platí bez ohledu na fyzický vývoj nebo pohlavní vyspělost konkrétního člověka. Virtuální a simulovaná dětská pornografie se týká osob, které se jeví být dítětem. Jedná se buď o takovou audiovizuální pornografii, která zachycuje osoby starší osmnácti let, které vykazují jednoznačnou podobnost s dítětem. Tedy se jedná o zachycení takových osob, které bude většina společnosti považovat za děti.²³⁸ Nebo se jedná o typ pornografie, které se objevil s rozvojem technologií. Jsou vytvářena taková pornografická díla, na kterých je zachyceno fiktivní dítě. Tato díla vznikají za pomoci počítačové technologie, kdy se jedná o vytvořenou animaci, nebo o reálně zachyceného člověka, který je až následně upraven do podoby dítěte.²³⁹ Díky vyspělosti dnešních moderních technologií je až téměř nemožné jednoznačně určit, zda došlo ke zneužití skutečného dítěte nebo zda se jedná jen o počítačovou úpravu.²⁴⁰

²³⁴KNOPH VIGSNÆS M., HÅKON F. H., UNICEF: – Clear violation of UN children’s convention, In: VG, [online], 9. 10. 2017, [cit. 20. 10. 2022], ISSN 0806 – 0894, Dostupné z:

UNICEF: Clear violation of UN children’s convention – VG

²³⁵HÅKON F. H., STANGVIK E. O., Police acting as judges, In: VG, [online], 13. 10. 2017, [cit. 20. 10. 2022], ISSN 0806 – 0894, Dostupné z:

– Police acting as judges - VG

²³⁶ Zák. č. 40/2009 Sb., §192

²³⁷ Ibid., §126

²³⁸ JELÍNEK J., a kol., Trestní právo hmotné, (obecná část, zvláštní část), 4. vydání, Praha: Leges, 2014, 976 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 044 – 4, s. 620

²³⁹ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1891

²⁴⁰ HERCZEG J., virtuální dětská pornografie: zločin bez oběti? In: Vanduchová, V., Grřivna, T., Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 49

Mezinárodní dokumenty jako je například Úmluva z Lanzarote²⁴¹ nebo následně přijatá směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 13. 12. 2011²⁴² ponechávají v dikci států, aby se rozhodly, zda budou virtuální a simulovanou dětskou pornografií stíhat. Oproti tomu rámcové rozhodnutí Rady EU z 22. 12. 2003, které uvedené směrnici předcházelo, považuje za dílo dětské pornografie i materiál, který zobrazuje realistické znázornění neexistujícího dítěte nebo skutečnou osobu se vzhledem dítěte.²⁴³ Právě z důvodu implementace tohoto rozhodnutí došlo k novelizaci trestního zákoníku²⁴⁴ a dle našeho právního řádu je trestné i nakládání s virtuální nebo simulovanou dětskou pornografií.²⁴⁵ Díky tomu lze stíhat i osoby, které šíří pornografická díla, která zobrazují osobu starší osmnácti let, která má vzhled dítěte. Tyto osoby se totiž nemohou dopustit trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie dle ust. §193 TZ.²⁴⁶ V sousedním Německu je virtuální dětská pornografie trestná v případech, že se jedná o realistické znázornění. S materiály, ze kterých je zřetelné, že se jedná o fiktivní dílo, je nakládání přípustné.²⁴⁷ Zajímavé je rozhodnutí Nejvyššího soudu USA, který se virtuální dětskou pornografií zabýval. Žalobce Free Speech Coalition namítal, že definice dětské pornografie dle Zákona o ochraně před dětskou pornografií je protiústavní. Dané ustanovení do dětské pornografie zahrnovalo i případy: „zdá se být zobrazením nezletilého účastníčího se zřejmě sexuálního jednání“ a „vyvolává představu, že se jedná o zobrazení mladistvého účastníčího se zřejmě sexuálního jednání.“²⁴⁸ Dle žalobce je takové ustanovení příliš vágní a je zásahem do svobody projevu a umělecké tvorby. Naopak vláda tvrdila, že je složité rozpoznat virtuální a skutečnou dětskou pornografií, a že virtuální dětská pornografie vlastně nabádá pedofily, aby se zapojili do protiprávního jednání. S těmito argumenty se Nejvyšší soud neztotožnil a zrušil zákaz virtuální dětské pornografie v USA.²⁴⁹

²⁴¹ Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, Lanzarote, 25. 10. 2017, č. 59/2016 Sb. m. s, čl. 20 odst. 3

²⁴² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografií, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, úř. věst. L 335/1, 17. 12. 2011, s. 1 – 15, čl. 5 odst. 7

²⁴³ Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. 12. 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografií, úř. věst. L 013, 20. 1. 2004, s. 44 – 48, čl. 1, písm. b

²⁴⁴ Zák. č. 330/2011 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

²⁴⁵ Zák. č. 40/2009 Sb., §192

²⁴⁶ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1891 - 1892

²⁴⁷ HERCZEG J., virtuální dětská pornografie: zločin bez obětí? In: Vanduchová, V., Grřivna, T., Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 46

²⁴⁸ Child pornography prevention act of 1996

²⁴⁹ Ashcroft v. Free Speech Coalition, No. 00-795, 535 U.S. 234, 2002

Jedná se tedy o skutečně kontroverzní téma a argumenty existují pro obě dvě strany. Část odborné veřejnosti se přiklání k názoru, že virtuální dětská pornografie by vlastně děti mohla chránit. Pedofilové ji totiž mohou využít pro ukojení svých potřeb a fantazií, aniž by skutečné děti došly k újmě.²⁵⁰ Zároveň proti trestnosti tohoto jednání je i uplatnění principu subsidiarity trestní represe a skutečnost, že při výrobě takového typu pornografie nebylo ohroženo žádné dítě.²⁵¹ Navíc v případě, že se jedná o skutečně počítačem vytvořenou virtuální pornografii, nejde ani o zachycení reálné osoby.²⁵² Naopak pro zachování trestnosti virtuální pornografie hovoří názor, že už jenom legální existence virtuální pornografie vytváří ve společnosti názor, že se jedná o něco normálního.²⁵³ Zároveň existují názory, že samotná deviantní pornografie může být spouštěčem sexuální trestné činnosti a podněcovat pachatele k realizaci svých fantazií.²⁵⁴ Další potíž nastává při rozlišování skutečné a virtuální pornografie, což je vzhledem k vývoji moderních technologií často i nemožné. Pachatelé by se tedy mohli často bránit tvrzení, že objevená dětská pornografie je jen virtuální a nedošlo ke zneužití žádného dítěte.²⁵⁵ Posledním argumentem podporujícím trestní stíhání virtuální dětské pornografie je názor, že objektem trestného činu výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií je primárně ochrana morálních hodnot. Ochrana dětí je totiž až primárním objektem trestného činu dle ust. §193 TZ.²⁵⁶ Takové tvrzení se, ale rozchází s judikaturou Nejvyššího soudu, podle které je objektem tohoto trestného činu právě zájem společnosti na ochraně mravního vývoje dětí a ochrana dětí předtím, aby byly sexuálně zneužívány.²⁵⁷

Je tedy zřejmé, že na danou problematiku neexistuje ustálený názor a vždy se najdou jak odborníci, kteří budou podporovat zachování trestnosti, tak i takoví, kteří budou dané ustanovení považovat za příliš přísné a budou navrhopvat legalizaci virtuální dětské pornografie. Ustálený názor nemají zjevně ani mezinárodní organizace, které ve svých právních předpisech většinou nechávají tuto problematiku na posouzení jednotlivých států. V českém právním řádu je aktuálně držení takové pornografie nelegální.

²⁵⁰ HERCZEG J., virtuální dětská pornografie: zločin bez oběti? In: Vanduchová, V., Gřivna, T., Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 48

²⁵¹ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, II. komentář 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2010, 1996 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 178 – 9, s. 1705

²⁵² ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1891 - 1892

²⁵³ Ibid.

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ HERCZEG J., virtuální dětská pornografie: zločin bez oběti? In: Vanduchová, V., Gřivna, T., Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 48

²⁵⁶ JELÍNEK J., a kol., Trestní právo hmotné, (obecná část, zvláštní část), Praha: Leges, 2009, 896 s., ISBN 978 – 80 – 872 – 122 – 40, s. 559

²⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2017, č.j. 3 Tdo 1106/2017 – 19

2.5. Navazování nedovolených kontaktů s dítětem

Tento poměrně nový trestný čin byl přijat, aby jako objekt chránil děti mladší patnácti let před navazováním kontaktů za sexuálním účelem, a tím pádem se vlastně jedná o prevenci před pohlavním zneužitím a vykořisťováním.²⁵⁸ Jeho objektivní stránka spočívá v návrhu setkání dítěti mladšímu patnácti let s úmyslem spáchat sexuálně motivovaný trestný čin.²⁵⁹ Jde tedy o ochranu dětí výhradně před mravnostními trestnými činy. Návrh může pachatel dítěti dát ústně, písemně nebo prostřednictvím elektronické komunikace.²⁶⁰ Jedná se o tzv. grooming nebo případně kybergrooming, pokud je činnost omezená jen na prostřednictví informačně komunikačních technologií.²⁶¹ Pachatelem může být fyzická i právnická osoba.²⁶² Ohledně subjektivní stránky se vyžaduje úmysl pachatele a to i k věku dítěte, stejně jako je tomu kupříkladu u pohlavního zneužití.²⁶³ Zároveň musí pachatel jednat tak, že svým jednáním směřuje ke spáchání sexuálně motivovaného trestného činu na daném dítěti.²⁶⁴ Tím pádem se jedná o předčasně dokonáný trestný čin, který je materiálně přípravou pro spáchání jiného trestného činu, protože k naplnění znaků skutkové podstaty stačí jen návrh setkání, ke kterému ani pak reálně nemusí dojít.²⁶⁵ Tímto je vlastně narušeno omezení trestnosti přípravy jen na zvláště závažné zločiny.²⁶⁶

Trestný čin dle ust. §193b TZ byl do české legislativy zařazen návrhem zákona, který byl schválen Poslaneckou sněmovnou ČR dne 14. 5. 2014.²⁶⁷ Do českého právního řádu byl implementován v souladu se směrnicí 2011/93/EU. Tato směrnice zavedla požadavek, aby v rámci zvýšení ochrany dětí v prostředí internetu implementovaly členské státy do svých právních řádů trestný čin, který bude chránit děti před návrhy dospělých osob prostřednictvím

²⁵⁸ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 722

²⁵⁹ Zák. č. 40/2009 Sb., §193b

²⁶⁰ JELÍNEK J., a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou (8. aktualizované vydání), Praha: Leges, 2011, 1360 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 395 – 7, s. 302

²⁶¹ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 723

²⁶² Zák. č. 418/2011 Sb., §7

²⁶³ JELÍNEK J., a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou (8. aktualizované vydání), Praha: Leges, 2011, 1360 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 395 – 7, s. 302

²⁶⁴ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 723

²⁶⁵ JELÍNEK J., a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou (8. aktualizované vydání), Praha: Leges, 2011, 1360 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 395 – 7, s. 302

²⁶⁶ Zák. č. 40/2009 Sb., §20, odst. 1

²⁶⁷ Zák. č. 141/2014 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.

informačních a komunikačních technologií, které budou tyto osoby činit s úmyslem dítě pohlavně zneužít nebo jej zneužít k výrobě dětské pornografie.²⁶⁸ Jedná se o ochranu před tzv. kybergroomingem. Jak už ale bylo uvedeno výše, český právní řád požadavek evropské směrnice rozšířil i na grooming jako takový. To znamená, že děti jsou chráněny před jakoukoli formou návrhu pachatele, byť bezpochyby nejčastěji budou pachatelé využívat sociální sítě, které chrání jejich anonymitu.²⁶⁹ Je zjevné, že směrnice tímto svým požadavkem mířila právě na zvýšené ohrožení dětí spojené s rozvojem internetu. Případy, kdy pachatelé kontaktovali vyhlédnutou oběť přes sociální sítě, přestaly být ojedinělé. Pachatelé se totiž mohou nejen skrývat za zdi internetu, ale hlavně mají možnost předstírat skutečnosti, které si dítě nemůže ověřit. Navíc je dítě v komunikaci prostřednictvím moderních technologií mnohem zranitelnější než za normálních okolností.²⁷⁰ Trestní právo tak muselo reagovat na vývoj společnosti a na nové sociopatologické jevy, které se s rozvojem moderních technologií ve společnosti objevily.²⁷¹

Pachatelé kybergroomingu postupují většinou trpělivě, a postupně navazují s dítětem užší vztah a získávají si jeho důvěru. Proces obvykle probíhá následovně. Pachatel se s dítětem seznamuje a sbližuje, zároveň jej ale izoluje od okolí. Dítě má tendenci se mu svěřovat a pachatel tak z dítěte dostává postupně osobní informace. Následně pachatel v dítěti probouzí pocit, že by mělo být pachateli vděčné a zavázané, a to prostřednictvím různých dáreků a odměn. Tímto se dítě postupně stává na pachateli emočně závislé. Pachatel zná mnohá jeho tajemství a dítě jej vnímá jako někoho, komu se může se vším svěřit. Následuje osobní setkání s dítětem a jeho sexuální zneužití, ke kterému celé jednání pachatele směřovalo.²⁷² Že se nejedná o ojedinělé případy, ale naopak o stále se rozvíjející trestnou činnost, dokazují i policejní a soudní statistiky. Zatímco v prvních letech po zařazení tohoto trestného činu do našeho právního řádu došlo k odsouzení jen pár osob (rok 2015 – 3 osoby, rok 2016 – 6 osob), postupně došlo k exponenciálnímu nárůstu počtu odsouzených, ale i počtu nahlášených případů, a v roce 2018 už došlo k odsouzení 18 pachatelů. V roce 2021 pak bylo

²⁶⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, úř. věst. L 335/1, 17. 12. 2011, s. 1 – 15, čl. 6 odst. 1

²⁶⁹ ŠÁMAL P., GRÍVNA T. a kol., Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8, s. 723

²⁷⁰ KOHÚT P., SÝKORA M., Sexuální zneužívání nezletilých, In: Právní prostor [online], 16. 4. 2014 [cit. 4. 5. 2022], Dostupné z: Sexuální zneužívání nezletilých | Právní prostor (pravni prostor.cz)

²⁷¹ HERCZEG J., virtuální dětská pornografie: zločin bez oběti? In: Vanduchová, V., Grívna, T., Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 28

²⁷² KOLOUCH J., CyberCrimes, Praha: CZ.NIC, 2016, 526 s., ISBN 978 – 80 – 88168 – 15 – 7, s. 313

na policii České republiky nahlášeno 48 případů, přičemž z policejních statistik vyplývá, že objasněnost přesahuje 66%, tudíž by se před soud mělo dostat přibližně 31 pachatelů.²⁷³

Na to reaguje i prevence, která by měla chránit děti před navazováním nežádoucích vztahů. V souvislosti s kybergroomingem lze určitě zmínit i výše uvedený nizozemský projekt Sweetie, který se kromě dětské pornografie zaměřuje právě i na pachatele kybergroomingu, kteří se snaží s dětmi navazovat nevhodné kontakty.²⁷⁴ Podobný projekt funguje i ve Velké Británii, kde jej provozují organizace, které si říkají Pedophile hunters. V rámci těchto organizací jsou zakládány falešné dětské účty, prostřednictvím kterých komunikují s potenciálními pachateli. Pokud se pachatel chce s fiktivní obětí sejít, osobní setkání je natáčeno a materiály jsou předávány policii.²⁷⁵ I u nás fungují různé projekty, které mají děti varovat před riziky, které se skrývají na internetu a především na sociálních sítích. Pod záštitou společnosti seznam.cz například opakovaně proběhla kampaň s názvem „Seznam se bezpečně“. V rámci této kampaně byly děti ale i jejich rodiče seznamovány s touto problematikou. Ukázalo se, že rodiče mnohdy netuší, co jejich děti na sociálních sítích vlastně dělají a s kým a jak komunikují. Naopak dětem byly předávány rady, jak se nenechat oklamat a na co si dát pozor. Děti by především měly vyžadovat důkaz, že osoba na druhé straně je skutečně tou, za kterou se vydává. A měly by si pamatovat, že náhodná fotografie nemusí vždy ukazovat realitu. Jako jednoduchý test, zda se skutečně jedná o danou osobu, může posloužit například požadavek dítěte, ať druhá strana zašle specifickou fotografii například s konkrétním textem nebo aktuálním datem.²⁷⁶ V ideálním případě by se dětem měly předávat takovéto informace v rámci povinné školní docházky, neboť uživateli internetu a sociálních sítí se stávají stále mladší a mladší děti, které si nebezpečnost internetu mnohdy ani samy neuvědomují.

2.6. Další ustanovení zvláštní části TZ

V závěru tohoto úseku práce, který měl představit nejčastěji páchané sexuální trestné činy na dětech, by autorka chtěla stručně zmínit další trestné činy z jiných hlav zvláštní části trestního zákoníku. Tyto trestné činy nejsou primárně zaměřeny na ochranu dítěte před mravnostní

²⁷³ Statistické přehledy kriminality za rok 2021, dostupné z: [Statistické přehledy kriminality za rok 2021 - Policie České republiky](#)

²⁷⁴ terre des hommes, stops child exploitation, Sweetie, our weapon against child webcam sex, [online], 2022 [cit. 15. 4. 2022]. Dostupné z: We fight against child sexual exploitation, online and offline. Join our fight! (terredeshommes.nl)

²⁷⁵ KOLOUCH J., CyberCrimes, Praha: CZ.NIC, 2016, 526 s., ISBN 978 – 80 – 88168 – 15 – 7, s. 156

²⁷⁶ Ibid., s. 160

kriminalitou, ale spíše na ochranu dítěte obecně, popřípadě na ochranu hodnotového systému společnosti. Jedná se například o trestný čin dle ust. §168 TZ obchodování s lidmi²⁷⁷ nebo o trestný čin dle ust. §202 TZ svádění k pohlavnímu styku²⁷⁸ a s tím související beztrestnost dítěte dle §203 TZ.²⁷⁹

Trestný čin obchodování s lidmi je definován poměrně širokou skutkovou podstatou, která nemusí být vůbec naplněna sexuálním zneužitím dítěte. Je to pouze jen jedna z možností, jak může alternativně dojít ke spáchání tohoto trestného činu.²⁸⁰ Chráněným objektem totiž není jen svoboda v pohlavních vztazích a nerušený vývoj dětí, ale svoboda obecně a také základní morální zásady.²⁸¹ Zároveň je obchodování s lidmi považováno za jednu ze tří forem komerčního sexuálního zneužívání dětí, což bude dále ještě rozebráno více.²⁸² Dítě je fakticky degradováno na zboží, čímž přichází o veškerou lidskou důstojnost. Proto lze obchodování s lidmi fakticky přirovnat k modernímu otroctví.²⁸³ Problémem obchodu s lidmi je, že většinou je páchan ve velkých přeshraničních organizovaných skupinách, a to za účelem vysokých finanční zisků. Nejvíce ohroženy obchodem s lidmi, který je spojen se sexuálním zneužíváním, jsou dívky starší dvanácti let, které jsou prodávány zejména k prostituci.²⁸⁴

Další trestný čin, který má sexuální podtext a ohrožuje děti, je svádění k pohlavnímu styku podle ust. §202 TZ.²⁸⁵ Podstatou tohoto trestného činu je vzbudit v dítěti rozhodnutí pro prostituční jednání, za které dítě dostane úplatu, výhodu nebo prospěch.²⁸⁶ Objektem tohoto trestného činu je především zájem společnosti na řádné výchově dětí. Sváděním dětí k provozování prostituce totiž dochází k narušování jejich morálních hodnot a tím morálních hodnot celé společnosti.²⁸⁷ Zároveň je samozřejmě chráněn i řádný rozumový, tělesný a

²⁷⁷ Zák. č. 40/2009 Sb., §168

²⁷⁸ Ibid., §202

²⁷⁹ Ibid., §203

²⁸⁰ Ibid., §168, odst. 1, písm. a nebo §168 odst. 3, písm. d

²⁸¹ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1691

²⁸² World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children, The Stockholm Declaration and Agenda for Action, Stockholm, 1996

²⁸³ DUNOVSKÝ J., HEJČ K., MITLÖHNER M., Problematika dětských práv v ČR s přihlédnutím k fenoménu komerčního sexuálního zneužívání dětí, 2004, s. 2 – 15, č. 2/8, ISSN 1211 – 6432

²⁸⁴ MILFAIT R., Komerční sexualizované násilí na dětech, Praha: Portál, 2008 216 s., ISBN 978 – 80 – 7367 – 320 – 8, s. 70

²⁸⁵ Zák. č. 40/2009 Sb., §202

²⁸⁶ WEISS P., Sexuální zneužívání dětí, Praha: Grada, 2005, 264 s., ISBN 80 – 247 – 0929 – 5, s. 41

²⁸⁷ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1964

mravní vývoj dětí.²⁸⁸ Že jsou chráněny především hodnoty společnosti, dokládá skutečnost, že trestný čin je dokonán právě nabídkou úplaty. Není přímo nutné, aby došlo k předpokládanému sexuálnímu chování dítěte. Tento trestný čin se odlišuje od trestného činu kuplířství dle ust. §189 TZ,²⁸⁹ neboť jeho účelem je přímo ochrana dětí a postih zákazníků prostituujících dětí.²⁹⁰ Při běžné prostituci provozované dospělými osobami není zákazník trestně odpovědný. Judikatura navíc dovodila, že se může jednat i o případy, kdy dítě provozuje prostituci samo.²⁹¹

Další ustanovení, které úzce souvisí s touto problematikou, je §203, které zavádí beztrestnost dítěte.²⁹² Jedná se o vyjádření obecné právní zásady, která říká, že nikdo nemůže být trestán podle ustanovení, které je určeno k jeho ochraně.²⁹³ Jak je již uvedeno v názvu tohoto ustanovení, je zaměřeno výhradně na ochranu dětí, to znamená, že dané není překážkou pro to, aby byl trestně stíhán ten, kdo za uvedené jednání přijme úplatu, výhodu či prospěch, byť určených pro dítě.²⁹⁴

²⁸⁸ BAMBUŠKOVÁ V., DOSTÁL P., a kol. [MOKA], Zákon trestní zákoník – judikatorní komentář, Ostrava: CODEXIS publishing, 2019, In: CODEXIS

²⁸⁹ Zák. č. 40/2009 Sb., §189

²⁹⁰ Ibid., §202, odst. 2

²⁹¹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 9. 1994, sp. zn.: 4 To 518/94

²⁹² Zák. č. 40/2009 Sb., §203

²⁹³ JELÍNEK J., a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou (8. aktualizované vydání), Praha: Leges, 2011, 1360 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 395 – 7, s. 317

²⁹⁴ ŠÁMAL P. a kol.: Trestní zákoník, komentář 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5, s. 1863-1867.

3. Dítě jako oběť sexuálně motivovaného trestného činu

Jak již bylo uvedeno výše, trestná činnost, která je páchána na dětských obětech s sebou přináší určitá specifika. Děti jsou totiž mnohem zranitelnější oběti než dospělí, tím pádem na nich trestná činnost může zanechat výrazněji horší následky. Děti si navíc často odnášejí traumata až do dospělosti, neboť dopady na jejich psychiku jsou rozsáhlejšího a vážnějšího charakteru.²⁹⁵ Šanci pro ně představuje včasný zásah odborníka, ke kterému se ale dostávají ve většině případů až velice pozdě. Od okamžiku, kdy dojde k odhalení traumatické události v rodině, trvá průměrně 1 – 6 let než se dítě dostane k odborné pomoci, která se kromě znaleckého zkoumání skutečně zajímá o to, jak mu může pomoci.²⁹⁶

To, kdo je považován za dítě, se odvíjí od jednotlivých odvětví, která si pojem dítě definují samostatně. Neexistuje tak žádná ustálená ani univerzálně použitelná definice dítěte. Nejblíže se tomuto blíží definice dle Úmluvy o právech dítěte v čl. 1, která stanoví, že za dítě se považuje každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.²⁹⁷ Tímto je stanoveno, že každý člověk by měl do osmnácti let nebo do dosažení zletilosti dle příslušného právního řádu požívat speciální ochrany, která přísluší dětem. Náš právní řád se s tímto ztotožňuje a v trestním zákoníku vymezuje definici dítěte takto: „Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.“²⁹⁸ Z tohoto ustanovení vyplývá, že jsou případy, kdy je dítě definováno jinak. V některých případech je totiž dětem mladším patnácti let poskytována ještě zvýšená ochrana.²⁹⁹ Důvodů, proč děti na základě národního, ale i mezinárodního práva požívají zvýšenou ochranu před trestnou činností, je několik. Na úvod této části bylo stručně uvedeno, že děti jsou vůči dospělým v nerovném postavení. To vyplývá z několika charakteristik, které jsou společné většině dětí. Děti jsou fyzicky menší a slabší než dospělí. Současně nemají plně rozvinuté myšlení a emoční strukturu. Z toho vyplývá i jejich snazší ovlivnitelnost, jednodušeji získávaná důvěra, podřizování autoritám, větší otevřenost a menší schopnost klamat.³⁰⁰ Pro pachatele se stávají snazšími oběťmi a i pachatel, který není primárně sexuálně orientován na děti, se může uchýlit k trestné činnosti páchané na nich,

²⁹⁵ ŠPECIÁNOVÁ Š., *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, Praha: Linde, 2003, 156 s., ISBN 80 – 86131 – 44 – 0, s. 69

²⁹⁶ *Zákaz fyzických trestů a výchova bez násilí [odborný seminář] seminář konaný pod záštitou JA*, lektori: PhDr. Václav Mertin, Mgr. Eva Petrová, Bc. Petra Wünschová, JA – Praha, 4. 3. 2022

²⁹⁷ Úmluva o právech dítěte, 20. 11. 1989, New York, s. č. 104/1991 Sb., čl. 1

²⁹⁸ Zák. č. 40/2009 Sb., §126

²⁹⁹ Např. Zák. č. 40/2009 Sb., §185 odst. 3, písm. a

³⁰⁰ CHROMÝ J., *Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 11

protože je to pro něj jednodušší. Pachatelé jsou si těchto vlastností vědomy, a tím pádem k trestné činnosti na dětech většinou dochází bez použití násilí, na rozdíl od situace, kdy je trestná činnost páchána na jiném dospělém, který je v rovnějším postavení a je lépe schopen se bránit. Dalším rizikovým faktorem, který staví děti do pozice jednodušších obětí je jejich životní styl. Děti se často pohybují v určitých časech na určitých místech, např. v době vyučování jsou ve škole, naopak odpoledne se pohybují bez dozoru venku. Současně se chovají bezstarostněji a rizikověji, a to zejména právě když se pohybují venku samy.³⁰¹ Z těchto charakteristik je nepochybně zjevné, z jakého důvodu je nezbytné, aby dětem byla poskytována větší ochrana, a proč je trestná činnost, která na nich páchána, specifická.

Obecným problémem sexuální kriminality je vysoké procento latence. Toto procento se ještě navyšuje v případech, ve kterých jsou oběťmi děti. Děti se často za svoji viktimizaci stydí a neumějí se s ní vypořádat. Navíc pro třetí osoby je velmi obtížné rozpoznat, že je dítě obětí libovolné formy sexuálního zneužívání. U těchto obětí totiž neexistuje žádný konkrétní vzorec, který by určoval, jak se taková oběť typicky chová ani jaké má tato kriminalita konkrétní psychické následky.³⁰² Indikátorem u nejmenších obětí může být fyzická újma, která se projevuje například urogenitálními problémy. Čím je ale oběť starší, tím je pravděpodobnost zřejmé fyzické újmy, které si bude moci někdo všimnout, nižší.³⁰³ Jediným vodítkem může být pozorování, zda dítě netrpí tzv. child abuse and neglect, neboli český syndromem týraného dítěte.³⁰⁴ Ale i syndrom týraného dítěte je komplexní a na každém dítěti se může projevovat rozličně. Právě z důvodu rozsahu se autorka rozhodla této problematice věnovat jednu samostatnou kapitolu níže. Přesto mají ale psychické následky některé společné ukazatele a doktor David Finkelhorn se je pokusil rozřadit do čtyř dimenzí. Jedná se o traumatickou a zraňující sexualizaci, citový dopad, pocit bezmocnosti a stigmatizaci.³⁰⁵ Jelikož je dítě vystaveno traumatizující sexualizaci, nejsou u něj vytvořeny základy běžné sexuality a naopak se u něj v této oblasti vytváří různé dysfunkce, odchylky až parafílie. Oběť se může pohlavnímu styku úplně vyhybat nebo může být až hypersexuální. Výjimkou není ani agrese v sexuálních vztazích nebo různé dysfunkce. Největší citový dopad na dítě má

³⁰¹ Ibid., s. 11

³⁰² FINKELHOR D., A sourcebook on child sexual abuse, London: Sage Publications, 1986, s. 280, ISBN 978 – 08039 – 274 – 90, s. 20

³⁰³ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 167

³⁰⁴ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 15

³⁰⁵ FINKELHOR D., A sourcebook on child sexual abuse, London: Sage Publications, 1986, s. 280, ISBN 978 – 08039 – 274 – 90, s. 20

skutečnost, že bylo sexuálně zneužíváno blízkou osobou. To vede ke ztrátě důvěry v ostatní lidi a může se to projevovat agresivitou vůči dalším lidem nebo typickým postviktinním chováním, které pak vede k opakované viktimizaci. To způsobuje oběti další a další traumata a dostává ji to do začarovaného kruhu. Pocit zrady se ale může projevovat i přehnanou závislostí na jiné osobě nebo přímo na pachateli. Jedná se o druh kompenzačního mechanismu sloužící k vyrovnání se s těžkou situací. Další dimenze, která se týká bezmocnosti, způsobuje zdánlivě nesouvisející problémy. Dítě se cítí ve své životní situaci bezmocné, protože není schopno se silnější osobě, která jej měla chránit, postavit a vzepřít. Ten pocit mnohdy vyúsťuje v poruchy příjmu potravy, deprese, spánkové problémy nebo jiné další poruchy. A poslední dimenze, které souvisí se stigmatizací dítěte trestným činem, způsobuje problémy se sebedůvěrou a sebevědomím. Oběť viní sebe, že viktimizaci dovolila, nedostatečně se bránila, dala k ní podnět a podobně. Zároveň se vidí jako by byla sexuálním zneužíváním pošpiněna. Nedostatečné sebevědomí a nenávisť k sobě samotné vede k sebepoškození, abúzu alkoholu, drog nebo jiných návykových látek nebo v krajních případech k pokusu o sebevraždu.³⁰⁶ Speciálním kompenzačním mechanismem, který se rozvíjí u obětí sexuálního zneužívání, je únik. Ohrožené dítě se naučí sledovat celou viktimizaci zpovzdálí, jako kdyby ten, kdo je zneužíván, nebylo ono samo, ale třetí osoba. Tenhle návyk se dostává do celkové osobnosti dítěte a dítě si jej může odnést až do dospělosti, kdy bude stejně reagovat na různé stresové podněty nebo situace.³⁰⁷ Tento únik patří pod disociativní poruchy, které jsou běžným následkem závažné traumatizace plynoucí právě například z pohlavního zneužití. U psychicky nezralých osob jako jsou děti, je riziko, že budou po viktimizaci trpět disociativní poruchou, zvýšeno. Psychika oběti se snaží bránit před způsobeným traumatem. A jediným východiskem, aby dítě nebylo nenávratně poškozeno, jsou disociativní kompenzační mechanismy. Nejčastější je celková nebo částečná amnézie, dále výše zmíněný únik nebo disociativní stupor. Oběť viktimizaci buď částečně, nebo úplně potlačí v paměti. Vnímá ji z povzdálí. Nebo naprosto zamrzne a není schopno žádné vnější reakce. Poslední ze zmíněných je typická pro oběti znásilnění. A je jedním z důvodů, proč není obvyklé, že by se oběti sexuálního násilí fyzicky bránily. Jejich mozek je přetížen tím, že je musí všemi způsoby bránit před stresem takového rozsahu.³⁰⁸

³⁰⁶ Ibid., s. 20

³⁰⁷ TÄUBNER V., Nejstřeženější tajemství - sexuální zneužívání dětí, Praha: Trizonia, 1996, 116 s., ISBN 80 – 85573 – 72 – 5, s. 31

³⁰⁸ ČÍRTKOVÁ L., Vybrané poznatky o obětech sexuálního násilí, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2021, č. 5/2021, s. 24, ISSN: 1212-866X

U dětských obětí existují ještě tři hlavní příznaky následků pohlavního zneužívání, které jsou příznačné pro diagnózu posttraumatické stresové poruchy. Jedná se o intrusi, tedy stav, kdy se obětí neodbytně vracejí vzpomínky na trestnou činnost. Tyto vzpomínky se vracejí samovolně a oběť je není schopna ovládat. Dále se jedná o konstrikce neboli česky vyhýbání se. Oběť se podvědomě i vědomě vyhýbá místům nebo situacím, které by v ní intrusi vyvolávaly. Tímto je ovlivněno její běžné každodenní chování a může se měnit i její životní styl. Poslední následek je hyperarousal, což je zvýšené psychické napětí. Děti se pak hůře soustředí nebo mají potíže se spánkem a uklidněním se.³⁰⁹

Že neoznamování sexuálních trestných činů je skutečným problémem dokazují viktimologické statistiky. Výzkum UNICRI v roce 2000 zjistil, že v Praze bylo oznamováno jen 20 % všech sexuálně motivovaných trestných činů, které se zde stanou. Celkově ve středovýchodní Evropě to bylo jen 10 %.³¹⁰ I když se za posledních 20 let statistiky vyvíjely příznivějším směrem, pořád je latence a neochota oznamovat trestnou činnost vážným problémem. Dle světové zdravotnické organizace se 10 – 20 % všech žen a 5 – 10 % všech mužů stalo obětí nějaké formy sexuálního zneužívání.³¹¹ Co se týká přímo dětských obětí, tak ze statistik vyplývá, že z celkové světové dětské populace bylo opakovanému nebo dlouhodobému pohlavnímu zneužívání vystaveno dokonce na 1 % dětí. Tato čísla ale vůbec nekorespondují s policejními statistikami. Jednou z příčin, proč je tak široká propast mezi nahlášenými a reálnými případy, je prostředí, ve kterém ke zneužívání dochází. Sexuální zneužívání se ve většině případů děje v izolovaných kruzích, kde oběť pachatele dobře zná a vzhlíží k němu. Nejčastěji jsou pachateli členové rodiny, vedoucí nebo učitelé. Z výzkumu dětského krizového centra z let 1992 až 2006 vyšlo najevo, že z celkem 701 zkoumaných případů sexuálního zneužívání bylo 416 případů spácháno rodičem nebo přímým příbuzným dítěte, což je více než 50 % případů. 173 případů spáchaly osoby, které sice nebyly s dítětem spřízněny, ale dobře jej znaly, 92 případů spáchali úplně cizí pachatelé a 20 případů nebylo objasněno.³¹² Ve zkoumaných spisech byl nejčastějším pachatelem partner matky, lektor na

³⁰⁹ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 176

³¹⁰ ALVAZZI DEL FRATE A., VAN KESTEREN J., Criminal Victimization in Urban Europe, In: UNICRI, Turin [online]. 2000 [cit. 20. 5. 2022]. Dostupné z:

https://wp.unil.ch/icvs/files/2012/11/Table_ECE.pdf

³¹¹ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 167

³¹² DVORÁČEK Z., a kol., Sborník příspěvků z kurzu k problematice mládeže, který se konal dne 25. 1. 2007 v Policejní akademii v Praze: Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku

zájmovém kroužku dítěte a otec.³¹³ Dítě je jednáním pro něj známých a důvěrných osob často zaskočeno. Nechápe jejich chování a má tendenci je sekundárně obhajovat. Navíc se může ocitnout pod tlakem ostatních členů rodiny, kteří mu buď nevěří, nebo nechtějí nést stigma špatné rodiny.³¹⁴ Že se nejedná o neobvyklou situaci, se potvrdilo při rozboru soudních spisů. Některé děti byly skutečně vystaveny nedůvěře ze strany vlastní rodiny.³¹⁵ S tím souvisí skutečnost, že čím má oběť s pachatelem bližší vztah, zejména pokud jsou mezi nimi rodinné vazby, tím je pravděpodobnější, že oběť trestnou činnost nikdy nenahlásí. Navíc to vede k hlubší viktimizaci, prohlubování pocitů zrady, bezmoci a ke stigmatizaci, což jsou přesně důsledky sexuálního zneužívání, které zkoumal Finkelhor.³¹⁶ Traumata způsobená touto trestnou činností oběť provází často až do dospělosti.³¹⁷ Dalšími faktory, které ovlivňují postoj oběti k nahlášení, jsou věk a způsob, tedy jak krutě byl trestný čin na její osobě spáchán. Mladší děti viktimizaci téměř nikdy nenahlásí, a to nejen proto, že je pro ně rodina do určitého věku jediným bezpečným kruhem, který znají. Zároveň čím krutější a horší byla viktimizace, tím více se za ni má oběť tendenci stydět, a tím spíše se s ní nikomu nesvěří.³¹⁸

Pro dospělé, kteří jsou zvyklí se často s dětmi setkávat, pracovat s nimi nebo jsou s nimi jakkoli v kontaktu, tady existuje jednoduché doporučení. Problematika sexuálních trestných činů páchaných na dětech by neměla být nikdy tabu. Zároveň by ani tato problematika neměla být nikde zlehčována, a to zejména, když je vysvětlována dětem. Člověk si nikdy nemůže být jist, zda zrovna needukuje dítě, které už se obětí stalo. Největší pomocí, kterou může každý poskytnout, je důkladně naslouchat a mít pochopení. Oběti se často cítí osamělé a bezmocné a právě to, že je někdo vyslechne a bude je brát vážně, jim může pomoci nejen trestný čin oznámit, ale i vyrovnat se se svojí viktimizací primární a lépe předcházet sekundární viktimizaci.³¹⁹

mládeže: Problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, Praha: Policejní akademie ČR, 2007., 80 s., ISBN 978 – 80 – 7251- 248 – 5, s. 55

³¹³ Příloha č. 1

³¹⁴ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 167

³¹⁵ Příloha č. 1, např. sp. zn.: 6 T 130/2019, 3 T 132/2020 a 3 T 72/2014

³¹⁶ FINKELHOR D., A sourcebook on child sexual abuse, London: Sage Publications, 1986, s. 280, ISBN 978 – 08039 – 274 – 90

³¹⁷ ČÍRTKOVÁ L., Vybrané poznatky o obětech sexuálního násilí, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2021, č. 5/2021, s. 24, ISSN 1212 – 866X

³¹⁸ Ibid.

³¹⁹ HURYCHOVÁ E., Důsledky sexuálního násilí a zneužívání, In: Šance dětem, [online], 24. 10. 2017, aktualizováno: 8. 8. 2022 [cit. 29. 9. 2022], Dostupné z: Důsledky sexuálního násilí a zneužívání | Šance Dětem (sancedetem.cz)

Aby bylo řádně vysvětleno, co to vlastně viktimizace je; jako viktimizace se označuje proces, kterým se oběť stává obětí trestní činnosti. Tento proces se odborníky dělí do dvou až tří fází. Primární viktimizace začíná interakcí nebo jiným působením pachatele na oběť a končí ukončením páchaní trestné činnosti.³²⁰ Po ní následuje fáze sekundární, kdy je oběť vystavena dalšímu negativnímu působení. To už není zpravidla ze strany pachatele (byť může být), ale většinou z okolí oběti. Dále je ještě některými odborníky zaváděn pojem tzv. terciální viktimizace.³²¹ Pojem terciální viktimizace je definován dvěma různými způsoby. Buď se jedná o dlouhodobé poškození oběti, která není schopna se vrátit do normálního života nebo za terciální viktimizaci někdo považuje poškození třetích osob v souvislosti s poškozením oběti, například újma příbuzných.³²² Každá z fází viktimizace má specifický průběh a pro oběť specifické následky. Zatímco v primární fázi dochází k fyzickým, psychickým a finančním újmám a narušení osobní integrity oběti, sekundární fáze zanechává převážně rány psychického rázu.

Kdo je považován za oběť, je stanoveno v ust. §2 odst. 2 zákona o obětech.: „*Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“³²³ Současně pokud došlo k usmrcení přímé oběti, považují se za oběti i další osoby vymezené daným ustanovením, a to pouze v případě, pokud utrpěly v důsledku smrti oběti újmu.³²⁴ Toto vymezení vychází z práva Evropského Unie, které stanovilo minimální standardy pro oběti trestných činů.³²⁵ Pro tuto práci je ještě důležitá definice zvlášť zranitelné oběti dle ust. §2 odst. 4. zákona o obětech. Za zvlášť zranitelnou oběť se rozumí a) dítě, b) osoby vysokého věku, fyzicky, mentálně nebo jinak postižené osoby, c) oběti trestných činů obchodování s lidmi, znásilnění, týrání svěřené osoby, týrání osoby žijící ve společném obydlí a teroristického útoku, d) oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, činů, které zahrnují nátlak, násilí nebo pohrůžku násilím, diskriminačních trestných činů nebo

³²⁰ VELIKOVSKÁ M., Psychologie obětí trestných činů, Praha: Grada Publishing, 2016, 168 s., ISBN 978 – 80 – 247 – 4849 – 8, S. 53

³²¹ GILLERNOVÁ I., BOUKALOVÁ H., a kol., Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie, Praha: Karolinum, 2006, 280 s., s. ISBN 80 – 246 – 1293 – 3, s. 137

³²² Ibid., s. 139

³²³ Zák. č. 45/2013 Sb., §2 odst. 2

³²⁴ Ibid., §2 odst. 3

³²⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, Úř. věst. L 315, 14. 11. 2012, s. 57-73, čl. 2(1) a i

jestliže je v konkrétním případě zvýšené riziko sekundární újmy.³²⁶ Je tedy zřejmé, že dětské oběti sexuálního zneužívání musí být v každém řízení považovány za zvlášť zranitelné oběti, ať už kvůli tomu, že jsou to děti nebo z důvodu, že se jedná o čin proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Takovým obětem zákon přiznává další speciální práva nebo zvýšenou ochranu, neboť v jejich případě hrozí zvýšené riziko sekundární viktimizace.³²⁷ Tato speciální práva budou přiblížena v části práce, která se bude věnovat trestnímu řízení.

3.1. Primární viktimizace dětských obětí sexuální trestnou činností

Jak bylo uvedeno výše, primární viktimizace je ta fáze, kdy pachatel činí z oběti oběť. Ta je zasažena primárními ranami, které mohou být trojího typu: emoční, fyzické nebo finanční.³²⁸ Jedná se o přímé působení pachatele na vybranou oběť, v případě této práce se tedy jedná o sexuálně motivovanou trestnou činnost na dětech. K tomu, co to vlastně sexuální zneužívání dětí je, opět neexistuje jednotná definice. Existuje obecná definice od Petra Weisse: „*Za sexuální zneužívání je považován pohlavní kontakt mezi dospělou osobou a nedospělým jedincem, přičemž se zákonem určená hranice přípustnosti pohlavního styku pohybuje v různých zemích obvykle mezi 13. a 18. rokem věku. Pojem zneužití přitom může označovat jak různé formy koitálního styku (vaginální, anální, interfemorální), tak i aktivní a pasivní orogenitální aktivity, masturbaci či osahávání jiných částí těla oběti, to vše za účelem dosažení sexuálního vzrušení a eventuálně uspokojení pachatele.*“³²⁹ Další definice je od Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992: „*Nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kdo se s dítětem dostal do styku.*“³³⁰ V zahraničí je to zahrnováno pod zkratku CSA tedy child sexual abuse.³³¹ Dítě je během sexuálního zneužívání degradováno na objekt uspokojení sexuálních potřeb dospělého. Pachatelé si na dětech takovéto aktivity vynucují mnoha způsoby. Nejčastěji ale stačí pouhá autorita dospělého, neboť děti mají tendenci se dospělým automaticky podvolovat a jsou učeny, že jim nemají odporovat. K fyzickému násilí dochází spíše v minoritě případů, byť

³²⁶ Zák. č. 45/2013 Sb., §2 odst. 4

³²⁷ GRIVNA T., ŠÁMAL P., VÁLKOVÁ H., a kol. Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 791 s., 2020, ISBN 978 – 80 – 7400 – 4, s. 27

³²⁸ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 3. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 446 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 461 – 9, s. 103

³²⁹ WEISS P., Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba, vyd. 2., Praha: Portál, 2008, 351 s., ISBN 978 – 80 – 7367 – 419 – 9, s. 13

³³⁰ VANÍČKOVÁ E., PROVAZNÍK K., HADJ-MOUSSOVÁ Z., Sexuální zneužívání dětí, I. díl, Praha: Karolinum, 1997, 82 s., ISBN 80 – 7184 – 479 – 9, s. 12

³³¹ DUNOVSKÝ J., Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Praha: Grada, 2005, s. 252, ISBN 80 – 247 – 1201 – 6, s. 12

mezi lidmi panuje obecné, ale mylné přesvědčení, že případy spojené s násilím jsou častější. To z důvodu, že případy sexuálního zneužívání, které jsou doprovázeny fyzickým násilím nebo jsou více brutální, jsou častěji medializované, protože jsou pro společnost více šokující a tím pádem zajímavější.³³²

Jak bylo uvedeno, pod pojem sexuálního zneužívání patří všechny možné formy sexuálně motivovaného styku nebo kontaktu s dítětem. Toto zneužívání se dělí do několika různých skupin. Nejčastěji se rozlišuje na kontaktní a nekontaktní a dále na komerční a nekomerční. Podstata komerčního sexuálního zneužívání dětí spočívá v tom, že pachatel zmíněné jednání provozuje za účelem zisku.³³³ Nekomerční je provozováno nejčastěji neorganizovaně jednotlivci pouze za účelem vlastního uspokojení. V případě kontaktního zneužívání je potřeba, aby byla splněna podmínka skutečného fyzického kontaktu mezi obětí a pachatelem. To se ještě dělí na penetrativní a nepenetrativní. Mezi nepenetrativní kontaktní zneužívání patří například dotýkání se, mazlení, dráždění přes oblečení nebo přímo na nahém těle. Penetrativní je pronikání pohlavním údem, prsty nebo různými předměty do genitálií, análního nebo jiného otvoru oběti.³³⁴ Nedotykové sexuální zneužívání může spočívat například v exhibicionismu, obscénní komunikaci s dítětem, harrasmentu,³³⁵ pasivní účasti dítěte u sexuálního styku, nucené obnažování nebo vystavování pornografii v různých formách.³³⁶

Existují různé rizikové faktory, které mohou zvýšit riziko, že se dítě stane obětí sexuálního trestného činu. Tyto faktory se dají rozdělit do tří skupin. Jedná se o faktory osobnostní, behaviorální a sociální. Osobnostní jsou jednotlivé vlastnosti daného konkrétního dítěte. Jedná se například o věk, vzhled, chování, postižení nebo pohlaví dítěte. Mentálně nebo fyzicky postižené děti jsou častěji oběťmi zneužívání, protože je minimální riziko, že trestný čin někomu nahlásí. Mezi behaviorální faktory patří životní styl dítěte, tedy rizikové chování např. zdržování se v rizikových lokalitách nebo s nevhodnými lidmi. Rizikovým jednáním je

³³² KOVÁŘ P., *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 73 - 74

³³³ CHROMÝ J., *Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 27

³³⁴ ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P., a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*

příručka pro pomáhající profese, Praha: Grada, 2007, 191 s., ISBN 978 – 80 – 247 – 2014 – 2, s. 53

³³⁵ Pozn. aut.: Harrasment je stresování dítěte sexuálními nářkami nebo jiným jednáním se sexuální podtextem.

³³⁶ ŠPECIÁNOVÁ Š., *Jak poznat týrané, zneužívané a zanedbávané děti a jak jim pomoci*, In: *Právo a rodina*, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2004, č. 6/2004, s. 3, ISSN 1212 – 866X

také útěk z domova, odjezd do zahraničí bez dostatečného dozoru, ale i pohyb bez dozoru venku. V souvislosti s kybergroomingem, který byl popisován výše, vyšlo najevo, že se dítě nemusí rizikově chovat pouze venku mimo dozor rodičů, ale i v prostředí internetu. Zde se děti totiž nacházejí pod menší kontrolou i ze strany jinak důsledných rodičů. A posledním významným faktorem je sociální riziko. Sem spadá sociální vrstva, způsob výchovy, domácí násilí, zájem rodiče o dítě nebo i pozice v rodině.³³⁷ Všechny faktory jsou spolu poměrně úzce propojeny a dohromady utváří rizikový profil oběti. Autorka by dané chtěla konkrétně demonstrovat na jednom trestním spise, který měla k dispozici. Jednalo se o případ dívky, která se stala obětí pohlavního zneužití starším mužem. Tato dívka často chodila sama venku a navíc pozdě v noci. Zdržovala se výhradně v přítomnosti starších mužů, chodila s nimi pít a na různé oslavy. Osobnostní faktory, které ovlivnily viktimizaci jsou její vlastnosti, jednalo se o dívku, která nebyla stydlivá a bavila se se staršími muži. Bylo jí přibližně třináct let, ale byla na svůj věk vyvinutá. Behaviorální a sociální faktory spolu úzce souvisí. Dívka vedla rizikový životní styl, sama se pohybovala v noci venku, chodila do společnosti starších a neznámých lidí. To jí umožňovaly právě rizikové sociální faktory, neboť její rodina nedbala na přílišnou výchovu, nezajímala se, zda je v noci doma ani s kým se stýká.³³⁸ Během analýzy rizikových faktorů je potřeba mít na paměti, že zkoumání rizikových faktorů, které ovlivnily skutečnost, že se dítě stalo obětí trestného činu, není očerňováním oběti. Očerňování oběti neboli „blaming the victim“ je jedna z příčin sekundární viktimizace obětí a jde o jeden z nejrozšířenějších mýtů ve společnosti.³³⁹ Jedná se o myšlenkový pochod, který vyplývá z iluze spravedlivého světa. Člověk se není schopen smířit s tím, že sexuální zneužívání se může stát každému, a snaží se přenést část viny na oběť nebo alespoň uvěřit tomu, že oběť si trestný čin zasloužila.³⁴⁰ I kdyby oběť splnila všechny rizikové faktory, které zvyšují pravděpodobnost, že se stane obětí sexuálního zneužívání, nikdy není její vinou, že se jí takové trauma stalo a nikdo by ji z daného neměl vinit.

Zatímco pro dívky je typické spíše dlouhodobé a opakované zneužívání členem rodiny, chlapci mají větší pravděpodobnost, že se stanou obětí neznámého pachatele. Dle studie z roku 1997 bylo přes 50 % veškerého sexuálního zneužívání dívek spácháno členem rodiny a

³³⁷ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 1. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 204, 431 s., ISBN 80 – 86473 – 86 – 4, . s. 113

³³⁸ Příloha č. 1: 3 T 36/2021

³³⁹ RYAN W., Blaming the victim, New York: Vintage Books, 1976, 351 s., ISBN 97 – 803 – 9472 – 226 – 9, s. 125

³⁴⁰ ČÍRTKOVÁ L., Viktimologie pro forenzní praxi, Praha: Portál, 2014, 160 s., ISBN 978 – 80 – 262 – 0582 – 1, s. 63

probíhalo dlouhodobě a opakovaně, přičemž se odhaduje, že průměrná délka zneužívání se pohybuje mezi 3 a 8 roky. Naopak v případě chlapců šlo většinou o jednorázovou viktimizaci.³⁴¹ Je přitom potřeba mít na paměti, že sexuální zneužívání chlapců je zatíženo vyšší mírou latence než zneužívání dívek. Dívky jsou ale i přesto častějšími oběťmi sexuálně motivované trestné činnosti. Pravděpodobnost způsobu viktimizace ovlivňuje i věk dítěte. U interfamiliárního zneužívání je obvyklý věk prvního ataku předškolní a mladší školní věk. U extrafamiliárního je to mladší a školní věk. Je to poměrně logické, neboť mladší děti nejsou tolik ohroženy neznámými pachateli, kteří se k nim dostanou hůře než ke starším dětem.³⁴² Obecně jsou děti nejvíce ohroženy zneužíváním mezi 8 a 10 rokem života.³⁴³

Sexuální násilí na dětech je velkým společenským problémem. Je to především z toho důvodu, že na obětech není pácháno jenom fyzické, ale hlavně psychické násilí, které na nich zanechává trvalé následky. Děti jsou zranitelní jedinci, kteří trestnou činnost oznamují často s velkým zpožděním, a díky tomu je pachatel může zneužívat dlouhodobě dokola.³⁴⁴ Oběti se nejen bojí vyhledávat pomoc, ale mají i problém své zážitky popisovat a verbalizovat. Sexuální trestná činnost je velmi intenzivním zásahem do intimní sféry oběti. Znásilnění je dokonce považováno za nejhorší trestný čin, který je možné spáchat na přeživší oběti.³⁴⁵ Oběť je touto trestnou činností vystavena hraniční psychické zátěži. Tato zátěž způsobuje vypětí všech psychických sil a každá mysl na ni reaguje jinak. Již jsou naštěstí překonány mýty, které tvrdily, že dětská mysl je tvárná a se stresem se vyrovná bez následků. Tento mýtus pravděpodobně vycházel ze dvou častých obranných mechanismů, které se u dětí projevovaly. Prvním z nich je tzv. „sleeper efekt“. Ten způsobí, že trauma v dané chvíli nevyvolá žádné následky, ale projeví se až za delší dobu. Dítě může být i po letech vystaveno slabší traumatické události, která na něj bude mít mnohem horší dopad než by měla za normálních okolností.³⁴⁶ Další obranný mechanismus, který se u dětí často projevuje, je popření nebo vytěsnění vzpomínek z paměti. Tento mechanismus se spouští v případě, když je zážitek

³⁴¹ VANÍČKOVÁ E., PROVAZNÍK K., HADJ-MOUSSOVÁ Z., Sexuální zneužívání dětí, I. díl, Praha: Karolinum, 1997, 82 s., ISBN 80 – 7184 – 479 – 9, s. 43

³⁴² PÖTHE P., Dítě v ohrožení, Praha: G plus G, 1996, 143 s., ISBN 80 – 901896 – 5 – 2, s. 87

³⁴³ ZAJÍC J., PŘÍLEPKOVÁ M., Hranice bezpečí: metodický průvodce prevencí sexuálního zneužívání dětí a mladistvých I., 1. vyd., Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2009. 54 s. ISBN 978 – 80 – 254 – 7123 – 4, s. 9

³⁴⁴ ČÍRTKOVÁ L., Viktimologie pro forenzní praxi, Praha: Portál, 2014, 160 s., ISBN 978 – 80 – 262 – 0582 – 1, s. 132

³⁴⁵ KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978/ 80 -7345 – 161 – 5, s. 61

³⁴⁶ Ibid., 68

natolik hrozný, že dětská mysl neví, jak se s ním jinak vyrovnat, a tak jej potlačí.³⁴⁷ S pocity, které v obětech vyvolává sexuální zneužívání, se vyrovnává jen velmi těžko a následuje dlouhá a obtížná cesta k uzdravení, která může trvat i celý život.³⁴⁸

3.2. Komerční sexuální zneužívání dětí

Komerční sexuální zneužívání dětí neboli CSEC³⁴⁹ bylo poprvé definováno na I. světovém kongresu proti komerčnímu zneužívání dětí v srpnu 1996 ve Stockholmu. Za CSEC se považuje použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem, zákazníkem, prostředníkem nebo agentem a jinými, kdo vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely.³⁵⁰ Definujícím kritériem je zneužívání se zjištěným motivem.³⁵¹ Důvodem proč se tato problematika dostala do popředí, zejména ze strany mezinárodních organizací, je fakt, že pro komerční sexuální zneužívání dětí je typická přeshraniční mobilita. CSEC většinou zasahuje mnohem více jedinců než konkrétního jednoho pachatele a jednu oběť. Naopak probíhá v organizovaných skupinách, kde hlavní pachatelé působí daleko od místa samotného zneužití dítěte.³⁵² Pro různá území jsou typické různé formy zneužívání. Zatímco v Evropě a Americe se jedná spíše o dětskou pornografii, pro Asii je typický sexuální turismus a s ním spojená dětská prostituce. Směrem z východu na západ probíhá obchod s dětmi. Obchod s dětmi se totiž šíří z méně rozvinutých států, kde je hodnota lidského života nižší, do vyspělejších států. Jelikož se jedná o organizovaný mezinárodní zločin, je nezbytné, aby jeho efektivní potírání fungovalo také v rovině mezinárodní kooperace a spolupráce.³⁵³

Jak bylo naznačeno, existují tři různé způsoby, kterými lze primárně komerční sexuální zneužívání páchat. Tyto od sebe nelze úplně striktně oddělovat, protože se navzájem prolínají a většinou probíhají současně. Jedná se o dětskou prostituci, dětskou pornografii a obchod

³⁴⁷ VANÍČKOVÁ E., PROVAZNÍK K., HADJ-MOUSSOVÁ Z., Sexuální zneužívání dětí, I. díl, Praha: Karolinum, 1997, 82 s., ISBN 80 – 7184 – 479 – 9, s. 44

³⁴⁸ HURYCHOVÁ E., Důsledky sexuálního násilí a zneužívání, In: Šance dětem, [online], 24. 10. 2017, aktualizováno: 8. 8. 2022 [cit. 29. 9. 2022], Dostupné z:

Důsledky sexuálního násilí a zneužívání | Šance Dětem (sancedetem.cz)

³⁴⁹ Pozn. aut.: z anglického Commercial sexual exploitation of children

³⁵⁰ Stockholmské prohlášení a Akční program 1. světový kongres proti sexuálnímu vykořisťování dětí pro obchodní účely, 27. - 31. 8. 1966

³⁵¹ CHROMÝ J., Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 31

³⁵² WEISS P., Sexuální zneužívání dětí, Praha: Grada, 2005, 264 s., ISBN 80 – 247 – 0929 – 5, s. 143

³⁵³ CHROMÝ J., Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 36

s lidmi.³⁵⁴ Dětská pornografie již byla definována výše. Dětská prostituce je využívání dětí při sexuálních aktivitách za finanční či jinou odměnu. Doktorka Vaníčková uvádí, že se odhaduje, že přibližně 500 tisíc až 1,2 milionů dětí na světě jsou oběťmi dětské prostituce. Rozpětí těchto čísel je vysoké z důvodů latence, tudíž zjišťování skutečných počtů obětí je spíše odhadem. Přitom na nelegální trh vstupuje každý rok až milion dalších dětí, které zvyšují pravidelně jeho obrat na několik miliard dolarů.³⁵⁵ Většina dětí sem přichází nedobrovolně poté, co byly prodány, uneseny nebo jinak přinuceny k dětské prostituci.³⁵⁶ Dle Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 49/166 z 23. 12. 1994 je obchod s dětmi definován jako nelegální a utajované převážení dětí přes státní hranice se záměrem je přinutit k sexuálně a ekonomicky vykořisťujícím činnostem, které přinášejí zisky zprostředkovatelům, obchodníkům a zločineckým syndikátům.³⁵⁷ Od roku 1999 se obchod s dětmi dělí na obchod pro sexuální průmysl a na obchod za jinými účely, např. adopce, dětská práce, prodej orgánů.³⁵⁸ Pro komerční sexuální zneužívání je podstatný právě ten první zmíněný. Odhaduje se, že odhalené případy obchodu s dětmi tvoří pouze přibližně 10 – 30 % veškerých případů. To znamená, že více než 3/4 případů obchodování s dětmi zůstanou navždy neodhaleny a pachatelé nepotrestáni.³⁵⁹ To se obecně týká celého komerčního sexuálního zneužívání dětí, protože většinou obchod s dětmi vede k dětské prostituci, výrobě dětské pornografie nebo obojího současně. Většina dětí, která provozuje dětskou prostituci, uvádí, že byla u sexuálních aktivit dokumentována.³⁶⁰

Podstatou této trestné činnosti ale stále zůstává ubližování dětem s vidinou zisku.³⁶¹ Oproti klasickému sexuálnímu zneužívání je dítě ještě více degradováno, neboť se z něj stává pouhá komodita a jsou mu upírána i ta nejzákladnější lidská práva. Faktorů, proč k danému dochází, je několik, a to jak na úrovni státní, tak rodinné. Nejvíce jsou ohroženy státy, které trpí chudobou, hladem nebo válkou, popř. politicky nestabilní situací. Navíc lidé v těchto částech světa žijí v mylných představách o možnostech vyspělejších zemí a dobrovolně své děti svěří

³⁵⁴ BLATNÍKOVÁ Š., Sexuální vykořisťování jako forma závažné organizované kriminality, 1. vyd., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 126 s., ISBN 978 – 80 – 7338 – 103 – 5, s. 12

³⁵⁵ VANÍČKOVÁ E., Dětská prostituce, Praha: Grada Publishing, 2005, 135 s., ISBN 80 – 247 – 1138 – 9, s. 60

³⁵⁶ VANÍČKOVÁ E. A kol., Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence, 1. vyd., Praha: Portál, 1999, 118 s., ISBN 80 – 7178 – 286 – 6, s. 99 - 100

³⁵⁷ Resolution adopted by General Assembly of UN no. A/RES/49/166, Traffic in women and girls, New York, 23. 12. 1994

³⁵⁸ VANÍČKOVÁ E., Dětská prostituce, 2. vyd., Praha: Grada, 2007, 144 s., ISBN 80 – 247 – 2218 – 4, s. 25

³⁵⁹ VANÍČKOVÁ E. A kol., Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování: [manuál pro lékaře], 1. vyd., Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2005, 87 s., ISBN 80 – 239 – 4793 – 1, s. 12 – 13

³⁶⁰ VANÍČKOVÁ E., Dětská prostituce, Praha: Grada Publishing, 2005, 135 s., ISBN 80 – 247 – 1138 – 9, s. 28

³⁶¹ Ibid., s. 25

někomu, kdo jim slíbí, že o ně postará a zajistí jim lepší budoucnost.³⁶² Na rodinné úrovni zvyšuje riziko ohrožení dysfunkční rodina, odchylky ve vývoji dítěte, nedostatečná péče a výchova.³⁶³ Zvláštním ohrožujícím faktorem je dřívější pohlavní zneužití dítěte, protože z výzkumů vyplývá, že až 65 % obětí CSEC bylo v dětství vystaveno sexuálnímu násilí. Pohlavní zneužívání vede k rizikovému chování v dospělosti. O tom svědčí i další výzkum, který zjistil, že 2/3 osob, které provozují prostituci, bylo ve věku od 3 do 16 let sexuálně zneužíváno.³⁶⁴ Toto jen podporuje tvrzení, že sexuální zneužívání dítěte jej poznamená na celý život.

Způsobů, jak se dítě dostane ke komerčnímu sexuálnímu zneužívání, je několik. Od toho se odvíjí typologie obětí CSEC. Nejtypičtější obětí je uzavřené, citově strádající dítě s nízkým sebevědomím, které je vystaveno výše zmíněným rizikovým faktorům jako je chudá rodina, rodina ohrožená domácím násilím nebo sexuálním násilím. Taková oběť má většinou problémové dospívání, kdy zneužívá alkohol nebo drogy, chodí za školu anebo páchá trestnou činnost. Tento typ oběti potřebuje pomoc a podporu, během které mu bude vysvětleno, proč to, co se děje, není správné. Mělo by se pracovat i s jejich sociálním nastavením a hodnotami. Dalším typem oběti je tzv. ekonomická oběť. To jsou děti, které se potýkají s nízkým sebevědomím a touhou zapadnout do kolektivu. Obvykle se jedná o sociálně slabší děti, které se dostanou do společnosti dětí ze zajištěných rodin, např. ve škole. Aby se ostatním vyrovnaly a mohly mít značkové oblečení, dražší elektroniku nebo jiné věci, co si nemohou dovolit, rozhodnou se získat peníze skrze dětskou prostituci nebo výrobu pornografie. Přitom si jsou samy dobře vědomy, že takové jednání je špatné a přičí se jim, ale činí tak ze zistných důvodů. Většinou mají zneužívání pod kontrolou a jedná se spíše o příležitostné epizody než o pravidelnou a organizovanou činnost. Posledním typem je tzv. zábavná oběť. Tento typ na rozdíl od předchozích dvou pochází z dobře zajištěné rodiny po finanční stránce. Současně však trpí citovým nebo emočním zanedbáváním. Tyto děti se svým jednáním snaží zaujmout ostatní, stát se zajímavějšími nebo dospělejšími, ať už v očích ostatních dětí nebo i před dospělými. Z tohoto důvodu zneužívání nezatajují, ale jakoby se jím „chlubí“. ³⁶⁵ Přestože poslední dvě skupiny obětí přistupují ke zneužívání dobrovolně na rozdíl od typické oběti, nevylučuje to jejich viktimizaci. Stále se jedná o děti, které činí něco, co je nepřirozené a co je

³⁶² VANÍČKOVÁ E. a kol., Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování: [manuál pro lékaře], 1. vyd., Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2005, 87 s., ISBN 80 – 239 – 4793 – 1, s. 13 – 14

³⁶³ WEISS P., Sexuální zneužívání dětí, Praha: Grada, 2005, 264 s., ISBN 80 – 247 – 0929 – 5, s. 143

³⁶⁴ MILFAIT R., Komerční sexualizované násilí na dětech, Praha: Portál, 2008 216 s., ISBN 978 – 80 – 7367 – 320 – 8, s. 12 – 13

³⁶⁵ WEISS P., Sexuální zneužívání dětí, Praha: Grada, 2005, 264 s., ISBN 80 – 247 – 0929 – 5, s. 14

ohrožuje. Úplně stejně se u všech obětí mohou objevit všechny následky, které byly popsány v předchozí kapitole. Navíc děti si často neuvědomují, že jednání pachatele je nedovolené a trestné. Pouze vidí jednání pachatele jako zdroj snadného příjmu. Pořád se přitom jedná o zážitky, které je poznamenají na celý život a které mění jejich sociální pohled na svět, ale hlavně i na ně samotné, když si pak uvědomí, čeho se na nich bylo vlastně dopouštěno.

3.3. Sekundární viktimizace dětských obětí

Sekundární viktimizace je dalším problémem, který je spojován se sexuální trestnou činností. A týká se samozřejmě nejen dětí, ale i dospělých. Pro dětské oběti ale představuje mnohem větší riziko, neboť u dětských obětí je vyšší šance, že budou sekundární viktimizaci vystaveny a budou jí poznamenány doživotně. Vzhledem k vývoji posledních let, kdy jsou konečně brány v potaz i zájmy obětí, a nejen samotného vyšetřování trestné činnosti, se definice druhotné újmy neboli sekundární viktimizace dostala i do zákona. Konkrétně je upravena v ust. §2 odst. 5 zákona o obětech, kde je stanoveno: „*Druhotnou újmou se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.*“³⁶⁶ Tomu odpovídá i definice z odborné literatury, která stanoví, že druhotná újma je újma vznikající v důsledku reakcí formálních instancí sociální kontroly nebo formálního sociálního okolí oběti.³⁶⁷ Způsobuje ji okolí oběti, ať už blízké jako je rodina, známí nebo okolí, které se s obětí dostane do kontaktu v důsledku trestné činnosti např. média nebo OČTŘ.³⁶⁸ Původcem často paradoxně bývá systém, který by měl oběť chránit.³⁶⁹

V případě sexuálního zneužívání dětí je mnohdy zdrojem sekundární viktimizace rodina. Což dítěti přináší psychickou újmu, někdy i horší než byla újma způsobena při viktimizaci primární.³⁷⁰ Tato újma totiž přichází ze zdroje, od kterého oběť primárně očekávala podporu, pomoc a pochopení. Ve chvíli, kdy se dítě rozhodl svěřit se s něčím tak závažným, jako je

³⁶⁶ Zák. č. 45/2013 Sb., §2, odst. 5

³⁶⁷ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 103

³⁶⁸ VICHLENDÁ M., KŘEČEK I., Kriminologie, [studijní opora] Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., 2011, 219 s., s. 112

³⁶⁹ KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 174

³⁷⁰ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 49

sexuální zneužívání, přichází tlak ze strany rodiny, aby svou výpověď odvolalo, změnilo nebo dokonce prohlásilo, že si celou záležitost vymyslelo.³⁷¹ Důvody tohoto jednání již byly zmiňovány v přechozích kapitolách v souvislosti s příčinami vysoké latence sexuálního zneužívání v rámci rodiny. Dítěti je vysvětlováno, že nemá rodině dělat ostudu, protože pohlavní zneužívání v rámci rodiny bývá považováno za stigma. Dítě se dostává do sociální izolace a má pocit, že se vzdaluje od své rodiny. Tím je vystaveno velkému stresu, který většinou nevydrží snášet, svou výpověď odvolává a odmítá dále vypovídat proti pachateli.³⁷² Pokud dítě vytrvá nebo má štěstí a není vystaveno nátlaku, aby svou původní výpověď popřelo, může přijít další forma sekundární viktimizace. Rodina oběti se obvykle rozpadá, z čehož je viněno právě zneužívané dítě. Navíc rodič, který dítě zneužíval, se o něj přestává zajímat a oběť přichází i o to minimum rodičovské náklonosti z jeho strany. Tím se dítěti hroubí ten základní standard bezpečí, který mu rodina poskytovala.³⁷³ Okolí oběti navíc netuší, jak má k oběti přistupovat, a proto se oběť stává terčem nevhodných reakcí, nebo se naopak dostává do hlubší izolace, když se jí její blízcí vyhýbají.³⁷⁴ Toto jsou tzv. individuální příčiny sekundární viktimizace, které vznikají v důsledku chování konkrétních osob, které se s obětí setkávají.³⁷⁵

Dalším zdrojem sekundární viktimizace jsou orgány činné v trestním řízení. OČTŘ se při vyšetřování zaměřují na to, aby z oběti získaly co nejvíce informací a zcela využily její důkazní potenciál. Oběť sexuálního zneužívání totiž bývá mnohdy jediným svědkem trestné činnosti a tím pádem i jediným důkazem, který může pachatele usvědčit. Tím spíš v případech, které byly nahlášeny až s odstupem poté, co byl trestný čin spáchán. Vyšetřovatelé, soudy i státní zástupci bohužel vidí oběť jen jako důkazní prostředek a nevidí ji jako to, čím skutečně je, člověkem, který byl poznamenán strašným trestným činem a tedy člověkem, který ze všeho nejvíce nepotřebuje usvědčení pachatele, ale zastání a ochranu.³⁷⁶ Tento rozdíl v úhlech pohledu je dán dvěma pohledy na spravedlnost. OČTŘ i laická veřejnost vnímají a domáhají se distributivní spravedlnosti. Jde jim tedy primárně o to, zda

³⁷¹ Ibid., s. 161

³⁷² Ibid., s. 161

³⁷³ GILLERNOVÁ I., BOUKALOVÁ H., a kol., Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie, Praha: Karolinum, 2006, 280 s., ISBN 80 – 246 – 1293 – 3, s. 138 – 139

³⁷⁴ JELÍNEK J., GRÍVNA T., Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu, Praha: Leges, 2012, 256 s., ISBN 978 – 80 – 87576 – 39 – 7, s. 132

³⁷⁵ ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P., a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů

příručka pro pomáhající profese, Praha: Grada, 2007, 191 s., ISBN 978 – 80 – 247 – 2014 – 2, s. 18

³⁷⁶ ČÍRTKOVÁ L., Viktimologie pro forenzní praxi, Praha: Portál, 2014, 160 s., ISBN 978 – 80 – 262 – 0582 – 1, s. 137

dojde k dopadení, odsouzení a potrestání pachatele. Zato většina obětí chce spíše procesní spravedlnost, která se týká všech částí trestního řízení od podání trestního oznámení. Oběť má pocit, že trestní řízení bylo spravedlivé, pokud jí bylo umožněno se do všech částí dostatečně zapojit, bylo jí nasloucháno a hlavně k ní bylo přistupováno důstojně. Díky tomu získá znovu pocit, že může pokračovat ve svém životě.³⁷⁷ Právě tyto rozdílné úhly pohledu činí z trestního řízení podstatný zdroj sekundární viktimizace. Oběť je vystavena opakovaným a necitlivým výslechům, zpochybňování její výpovědi a kladení zraňujících a nevhodných otázek. Pro oběť nebývá jednoduché ani hlavní líčení, kde se může setkat s pachatelem, a u starších dětí zde bývá veřejně rozebírán jejich soukromý život.³⁷⁸ Jedná se o tzv. strukturální příčiny sekundární viktimizace, které jsou dány formálními postupy nebo předpisy.³⁷⁹ Všechny tyto neprofesionální a vlastně i nezákonné postupy, protože se neslučují s postupy dle zákona o obětech, způsobují oběti újmu a nutí ji prožít všechny traumatizující zážitky znovu.³⁸⁰ Jak by měly OČTŘ v rámci trestního řízení postupovat, pokud je obětí dítě, bude autorka rozebírat v následující části, která je celá věnována procesnímu právu.

Ze strany médií vzniká sekundární viktimizace většinou při honbě za sledovaností. Fascinace pachateli trestných činů a trestnými činy je v lidské kultuře dlouhodobým standardem. Zájem diváka roste, čím byla trestná činnost brutálnější nebo zvrácenější. Z tohoto důvodu v minulosti média hojně zveřejňovala trestnou činnost, jejímiž oběťmi byli děti nebo mladiství, a zejména když se jednalo o sexuálně motivované trestné činy.³⁸¹ Oběti pak měly pocit, že jejich viktimizace je probírána veřejně a všichni se o ní dozví. Dnes už je naštěstí většina trestných činů spáchaných na dětských obětech zveřejňována anonymně. Oběť ale stále mohou poznat lidé z jejich sociálních okruhů. Navíc situaci zhoršuje, když média neobjektivně interpretují chování oběti, rozebírají trestný čin a oběť nálepkují nebo očerňují.³⁸² Dalším specifickým problémem je, když dojde k medializaci sexuálního zneužívání až v době, kdy už je oběť dospělá, snaží se žít normální život a má rodinu. Oběti se pak i v dospělosti vše vrací a může ztratit svou sociální pozici. Například se může objevit

³⁷⁷ Ibid.

³⁷⁸ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 66

³⁷⁹ ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P., a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů příručka pro pomáhající profese, Praha: Grada, 2007, 191 s., ISBN 978 – 80 – 247 – 2014 – 2, s. 18

³⁸⁰ ŠPECIÁNOVÁ Š., Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Praha: Linde, 2003, 156 s., ISBN 80 – 86131 – 44 – 0, s. 26

³⁸¹ CHROMÝ J., Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 12

³⁸² JELÍNEK J., GRÍVNA T., Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu, Praha: Leges, 2012, 251 s., ISBN 978 – 80 – 87576 – 39 -7, s. 132

dětská pornografie, která vznikla před mnoha lety. Nebo může vyjít najevo, že oběť byla jako dítě obětí sexuálního vykořisťování, kdy byla nucena k prostituci. Společnost v případě prostituce nesleduje, zda se jedná o dítě nebo dospělého, ani či tak činil dobrovolně. Dětská pornografie nebo prostituce je celoživotním stigmatem oběti.³⁸³ Příčiny sekundární viktimizace, které vyplývají z mýtů, stigmat nebo stereotypů, se souhrnně nazývají sociálně psychologické.

Nadřazené sekundární viktimizaci je systémové týrání oběti. Zjednodušeně se jedná o týrání dítěte celým systémem, který vznikl na jeho ochranu.³⁸⁴ Do tohoto spadá sekundární viktimizace, které je dítě vystaveno, ale systémové týrání je širší pojem. Sem totiž můžou spadat i situace, jako je odejmutí dítěte z rodiny, pokud to není nezbytné, rozhodování soudu o péči nebo o životě dítěte bez konkrétního seznámení se s jeho situací, či přenášení zodpovědnosti na dítě. Dítě se na základě rozhodnutí soudu může dostat do dětského domova nebo pěstounské péče, kde nemá stabilitu a zázemí, a připadá si, že by bylo lepší, kdyby trestnou činnost nenahlásilo. Další zdrojem systémového týrání jsou časté a opakované lékařské prohlídky nebo jiná odborná vyšetření, která jen dítěti znovu připomínají způsobenou viktimizaci.³⁸⁵ A pak všechny již výše zmíněné příčiny sekundární viktimizace jako je zavržení ze strany rodiny a okolí, průběh trestního řízení a medializace celého případu. To, jaké zanechá trestný čin na dítěti psychické následky a zda nedojde ke zhoršení jeho psychického stavu nebo k prohloubení traumat, závisí na celém systému a okolí oběti a na tom, jak se vůči ní bude chovat.³⁸⁶

Zda dojde k sekundární viktimizaci, není pravidlem, přestože to tak téměř vypadá. Je důležité zkoumat sekundární viktimizaci a hlavně její příčiny, aby se jí mohlo efektivně předcházet a oběti jí nemusely být vystavovány.³⁸⁷ Obětem mohou samozřejmě pomáhat speciálně vyškolení terapeuti či psychologové působící ve speciálních krizových centrech. Správně by ale mělo dojít k dostatečnému vyškolení veškerých osob, které se v rámci svého profesního

³⁸³ GILLERNOVÁ I., BOUKALOVÁ H., a kol., Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie, Praha: Karolinum, 2006, 280 s., ISBN 80 – 246 – 1293 – 3, s. 138 – 139

³⁸⁴ KALIBOVÁ P. a KALIBA M., Týráné, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství, Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 91 s., ISBN 978 – 80 – 7435 – 507 – 3, s. 26

³⁸⁵ KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 174

³⁸⁶ VANÍČKOVA, E., HADJ-MOUSSOVA, Z., PROVAZNIK, K., Sexuální násilí na dětech, Praha: Portal, 1999, s. 118, ISBN 80 – 7178 – 286 – 6, s. 68

³⁸⁷ JELÍNEK J., GRÍVNA T., Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu, Praha: Leges, 2012, 251 s., ISBN 978 – 80 – 87576 – 39 -7, s. 131

působení s oběťmi setkávají. O obětech by se pravidelně měli vzdělávat pracovníci policie a kriminalisté, zaměstnanci trestních, ale i civilních a opatrovnických soudů a lékařský personál. Všechny tyto osoby by měly být školeny, jak mají jednat s oběťmi, jak jim pomoci a jak je pochopit, aby nedocházelo k nadbytečnému dalšímu traumatizování, a to zejména u dětí. Přesto z výzkumu, který dělala autorka ve své diplomové práci, vyplývá, že pravidelně nemají povinné školení ani kriminalisté, kteří se věnují přímo mravnostní kriminalitě.³⁸⁸

3.4. Syndrom zneužívaného a týraného dítěte

Autorka se rozhodla do této rigorózní práce zařadit i kapitolu věnující se syndromu týraného a zneužívaného dítěte. Ze statistik ročního výkazu o výkonu sociálně právní ochrany dětí každoročně zveřejňovaných na stránkách MPSV vyplývá, že ze všech zjištěných případů CAN v ČR je téměř 10 % dětí vystaveno sexuálnímu zneužívání, výrobě dětské pornografie nebo dětské prostituci, tedy sexuálně motivovaným trestným činům.³⁸⁹ U dívek je to průměrně 15 %, v roce 2021 dokonce až 18 %.³⁹⁰ Z toho vyplývá, že téměř každá pátá dívka, která v České republice trpí syndromem týraného a zneužívaného dítěte byla vystavena sexuálně motivované trestné činnosti.³⁹¹ Jelikož toto není úplně zanedbatelná část, je na místě v této práci syndrom CAN zmínit a objasnit.

V první polovině minulého století si lékaři začali všimnout, že se u dětí objevují nevysvětlitelná závažná neúrazová zranění. Tato zranění byla způsobována záměrně, jinak než nahodilým úrazovým dějem. Jednalo se o popáleniny, zlomeniny, krvácení nebo až dokonce smrt.³⁹² Při šetření, kdo bývá původcem takových zranění, vyšla najevo v té době šokující pravda. Úmyslná zranění byla způsobována nejčastěji členy rodiny. V roce 1962 americký pediatr C. Henry Kempe, popsal tzv. battered child syndrom – syndrom bitého dítěte.³⁹³ V počátcích formování výzkumu CAN byla pozornost spíše zaměřena na fyzické týrání dítěte, neboť somatická poranění jsou nejjednodušeji zaznamenatelná. Následně se ukázalo, že fyzické týrání dítěte je většinou provázeno dalšími negativními jevy a byl zaveden nový širší pojem:

³⁸⁸ Telska R., Sekundární viktimizace obětí sexuálních trestných činů orgány činnými v trestním řízení, Praha, 2021, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, vedoucí práce: doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., příloha č. 1

³⁸⁹ Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2019 – 2021, dostupné z:

Statistiky (mpsv.cz)

³⁹⁰ Ibid.

³⁹¹ Ibid.

³⁹² DUNOVSKÝ J., Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Praha: Grada, 2005, s. 252, ISBN 80 – 247 – 1201 – 6, s. 18

³⁹³ PEMOVÁ T., PTÁČEK R. Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení, Praha: Grada Publishing, 2016, 200 s. ISBN 978 – 80 – 247 – 5695 – 0, s. 22

Child abuse, tedy zneužití³⁹⁴ dítěte.³⁹⁵ S dalším výzkumem vyšlo najevo, že týrané děti často trpí i psychickým týráním, které ale nemá jednoznačné symptomy, a tak je hůře diagnostikovatelné. Toto týrání může mít aktivní i pasivní podobu, přičemž právě ta pasivní podoba, kdy se jedná o zanedbávání základních duševních potřeb, vedla k formulaci druhé části syndromu CAN. Child abuse bylo rozšířeno o child neglect, tedy zanedbávání dítěte.³⁹⁶ Celý anglický název zní Child abuse and neglect a do češtiny je překládán jako syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.³⁹⁷

Přestože existuje velké množství různých definicí CAN, za nejpřesnější se považuje definice J. Dunovského. Tento syndrom popsal jako: „*jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.*“³⁹⁸ Jedná se o úmyslné ubližování dítěti nejčastěji ze strany rodiny nebo jiných blízkých osob. Toto ubližování může mít nejrůznější podoby. Zdravotnická komise Rady Evropy ho rozdělila do několika kategorií: fyzické a psychické týrání, zanedbávání, sexuální zneužívání, šikanování, systémové týrání, sekundární viktimizaci a Münchhasenův syndrom by proxy.³⁹⁹ Dunovský ve své literatuře užívá nadřazenější kategorie: tělesné týrání aktivní povahy, tělesné týrání pasivního charakteru, psychické týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání a zvláštní formy.⁴⁰⁰ Všechny jednotlivé kategorie jsou propojeny, dokonce převládá názor, že každá kategorie vyvolává jinou a všechny jsou bezprostředně spojeny. Dítě je tímto způsobem poškozováno v několika oblastech svého života, což sebou přináší doživotní následky.⁴⁰¹

Konkrétní kategorie budou popsány jen stručně. Jejich definice souvisí s definicí syndromu CAN, ale jednotlivě nejsou tolik podstatné pro tuto práci. Aktivní fyzické násilí na dětech bylo první popsanou formou CAN, jak už bylo uvedeno výše. Jeho následky jsou nejlépe

³⁹⁴ Pozn. aut.: Zneužití v tomto významu není myšleno jako pohlavní zneužití, ale obecně jako veškeré formy násilí či aktivní nedostatečné péče.

³⁹⁵ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 8

³⁹⁶ Ibid., s. 8

³⁹⁷ Ibid., s. 8

³⁹⁸ Ibid., s. 14

³⁹⁹ Council of Europe, European Health Committee: Select Committee of Experts on the Medical Social Aspects of Child Abuse, Štrasburg, 1992

⁴⁰⁰ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 2

⁴⁰¹ Ibid., s. 13

rozpoznatelné a nejvíce viditelné. Z vědeckých studií vyplývá, že tělesné tresty jsou u nás stále významným výchovným prostředkem a třetina takto trestaných dětí je dokonce považuje za spravedlivé. Nejčastějšími způsoby jsou výprask, fackování, kopance a silné rány.⁴⁰² Hranice mezi týráním a tělesným trestem je velmi tenká a vychází pouze z kulturních pohledů. Dětské lékaři jsou postaveni před nelehký úkol, aby týráním rozeznali a upozornili příslušné orgány na dysfunkční rodinu. Další kategorií CAN je pasivní tělesné týráním. To nastává, když pečující osoba záměrně nebo neúmyslně nenaplnuje základní tělesné potřeby dítěte. Dítě neprospívá, je zanedbané, což může dojít až k jeho úmrtí. Takové dítě například nedostává dostatečně kvalitní výživu, což vede k hypovitaminóze a s tím spojenými obtížemi.⁴⁰³ Dalším způsobem pasivního fyzického týráním je neposkytování lékařské péče, vzdělání, výchovy, obydlení, hygieny nebo rodičovské lásky. Uvádí se, že existence dětí, zejména v nejtěšším věku čerstvě po narození, je závislá na dostatku rodičovské lásky a něhy. Pokud se jim to nedostává, jsou vystaveny pasivnímu týráním. Z tohoto důvodu někteří odborníci rozšiřují pojetí syndromu CAN tak, že každé dítě, které není milováno, je týráním. Jedná se už o poměrně extenzivní pojetí, které prakticky nelze z právního hlediska postihovat.⁴⁰⁴

Asi nejsložitější kategorií je psychické či emociální týráním. Fyzické, sexuální týráním i zanedbávání jsou konkrétní, lépe popsatelné a i prokazatelné činy. Psychické týráním lze zdokumentovat jen obtížně. Současně je velice provázáno s předchozími kategoriemi, protože jen těžko lze dítě týrat fyzicky, sexuálně či jej zanedbávat a nezpůsobit mu psychickou újmu. Může se však objevovat i samo o sobě ve formě slovního napadání dítěte, jeho ponižování, odmítání, zavrhování či izolování.⁴⁰⁵ Správná není ani přehnaná kontrola ze strany rodičů nebo vystavování negativnímu domácímu prostředí. Zanedbávání je nejčastější formou CAN. Svědčí o tom i statisticky MSPV, ze kterých vyplývá, že zanedbáváním trpí více než 2/3 všech dětí se syndromem CAN v ČR.⁴⁰⁶ Typické zanedbávané dítě žije ve skromném chudém prostředí, nechodí do školy a nikdo jej nevychová. Nebo naopak může pocházet z ekonomicky dobře situované rodiny, ve které je láska a pozornost nahrazena materiálními

⁴⁰² VANÍČKOVÁ E., HADJ-MOUSSOVÁ Z., PROVAZNÍKOVÁ H., Násilí v rodině, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995. 80 s. ISBN 80 – 85529 – 17 – 3, s. 33

⁴⁰³ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 41

⁴⁰⁴ Ibid., s. 43

⁴⁰⁵ ŠPECIÁNOVÁ Š., Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Praha: Linde, 2003, 156 s., ISBN 80 – 86131 – 44 – 0, s. 21 – 23

⁴⁰⁶ Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2019 – 2021, dostupné z: Statistika (mpsv.cz)

statky.⁴⁰⁷ „Zanedbáváním se miní dítě, jež se ocitá v situaci, kdy je akutně a vážně ohroženo nedostatkem podnětů důležitých k svému zdravému fyzickému i psychickému rozvoji.“⁴⁰⁸

Poslední kategorií CAN, která bude zmíněna jen okrajově, jsou zvláštní formy CAN. Do této kategorie patří systémové týrání, sekundární viktimizace, organizované zneužívání dětí (do této podkategorie lze zařadit např. již výše zmiňované komerční sexuální zneužívání dětí, výrobu dětské pornografie, dětskou prostituci nebo jiné skupinové zneužívání dětí), rituální zneužívání, sexuální turistiku a Münchhausenův syndrom by proxy.⁴⁰⁹ Některé druhy zvláštní formy CAN byly nebo budou v této práci podrobněji popsány, protože se jedná o sexuálně motivované trestné činy páchané na dětech nebo popřípadě jejich důsledky, jako je sekundární viktimizace nebo systémové týrání.

Zvlášť bude rozebráno sexuální zneužívání dětí v souvislosti se syndromem CAN, neboť tato kategorie přímo souvisí s primárním tématem této práce. Sexuální zneužívání samo o sobě autorka definovala několikrát. V odborné literatuře se sexuální zneužívání dítěte označuje jako CSA, což vzniklo právě vydělením z množiny CAN. CSA znamená child sexual abuse, tedy přesně sexuální zneužívání dítěte neboli syndrom sexuálně zneužívaného dítěte.⁴¹⁰ Přestože bylo CSA zařazeno pod zkratku CAN jako poslední, je považováno za jeho nejnebezpečnější kategorii (byť to samozřejmě záleží na konkrétních okolnostech jednotlivých případů).⁴¹¹ Nebylo tomu tak ale vždy. Ještě v padesátých letech minulého století vycházely studie, které popisovaly sexuální styky mezi nezralými a dospělými organismy jako normální. Dokonce v roce 1978 vyšel článek, který se snažil normalizovat incestní rodinné vztahy. Tato doba je už našťastí minulostí a od konce minulého století se odborníci zaměřují na negativní dlouhodobé i krátkodobé následky sexuálního zneužívání dětí.⁴¹² Odborníci se posléze začali zabývat i tím, jaký má na dítě vliv vyšetřování a jak dítě ovlivní, když se s viktimizací někomu svěří. Vyšla najevo překvapivá skutečnost, že většina dětí, která sexuální zneužívání nahlásila, svou výpověď zase stáhla. Lékař C. R. Summit tento jev v roce 1983 důkladně popsal a nazval jej child sexual abuse accommodation syndrome - CSAAS,

⁴⁰⁷ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 61 – 62

⁴⁰⁸ Ibid., s. 62

⁴⁰⁹ Ibid., s. 66 – 71

⁴¹⁰ Ibid., s. 49

⁴¹¹ ZEŽULOVÁ J., Násilí vůči dítěti z pohledu trestního práva, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2000, č. 5/2000, s. 10 – 13, ISSN 1212 – 866X

⁴¹² DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 49

neboli syndrom přizpůsobení dětskému pohlavnímu zneužívání.⁴¹³ Ukázalo se, že děti jsou ve chvíli, kdy dojde k odhalení CSA, vystaveny sekundární viktimizaci a systémovému zraňování. Vina je přenášena na dítě a nikdo mu nedůvěřuje. Nejhorší situace nastává, pokud je dítě zneužíváno jedním z rodičů a druhý rodič se postaví na stranu pachatele. Takové dítě je bezmocné vůči celé situaci a je úplně vyčleněno z rodiny. Nelze se divit, že raději svou výpověď odvolá, protože má pocit, že udělalo chybu a nikdo mu stejně neuvěří.⁴¹⁴

Samotný syndrom přizpůsobení má pět postupných fází. První je fáze utajování. Pachatel oběti z počátku většinou vyhrožuje nebo ji vydírá. Nejčastější jsou výhrůžky fyzickým násilím proti oběti, jejím blízkým, popřípadě i vůči osobě samotného pachatele. Dále pachatel často vyhrožuje, že pokud to dítě nahlásí, tak rozbije rodinu a půjde do dětského domova nebo že mu nikdo neuvěří. Jelikož je třikrát větší pravděpodobnost, že dítě se stane obětí sexuálního obtěžování známým pachatelem než cizím, je logické, že vůči takovému pachateli bude bezmocnější. To je umocněno skutečností, že děti jsou odmala učeny, že mají být poslušné a mají poslouchat osoby, které se o ně starají a vychovávají je. Tato fáze se nazývá bezmocnost, což odpovídá pocitu dítěte vůči pachateli. Postupně, pokud se dítě ihned někomu nesvěřilo, přichází fáze přizpůsobení. Jelikož sexuální zneužívání je zpravidla dlouhodobá záležitost, dítě vnímá jako jedinou variantu přizpůsobit se této realitě. Taková psychická zátěž obvykle vede k psychopatologickému jednání, jako jsou např. závislosti nebo poruchy osobnosti. Některé děti se naučí využívat výhody, které jim od pachatele plynou a vnímají jeho chování jako pozitivní. Tím dochází k degeneraci morálních hodnot, která se může projevat v transgeneračním přenosu závažného chování. Ze zneužívané dětské oběti se stává zneužívaný nebo zneužívající dospělý. Ve chvíli, kdy dojde k ukončení fáze přizpůsobení, přichází opožděné a konfliktní odhalení. K takovému odhalení dochází většinou až ve chvíli, kdy se objeví nějaký impuls. Může se jednat o rozvod rodičů, zneužívání další osoby nebo příchod puberty. Oběť se konečně odhodlá se s viktimizací svěřit, ale setká se s odmítavou reakcí dospělých. Dospělí dítěti nevěří, protože celou záležitost nenahlásilo ihned po tom, co k zneužití došlo. Dítě je vystaveno sekundární viktimizaci, neboť mu nikdo nevěří, je obviňováno, že si celou záležitost vymyslelo a v krajních případech dokonce potrestáno. Tato fáze pak plynule vyústí v poslední fázi, kdy dítě svou výpověď odvolává. Ve chvíli, kdy se mu nedostane ze strany dospělých pomoci a podpory, kterou potřebuje, potvrdí, že si celou

⁴¹³ SUMMIT C. R., Syndrom dětského přizpůsobení pohlavnímu zneužití, In: Zneužití dětí, Praha: Sborník Pedagogickopsychologické poradny hl. m. Prahy, 1992, s. 52 - 66

⁴¹⁴ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 - 7169 - 192 - 5, s. 50

záležitost vymyslelo. Tím se naplní počáteční výhrůžka pachatele a dítě má pocit, že bude lepší, když si vše nechá pro sebe. Pachatel je očištěn, dospělé okolí si potvrdí, že si oběť vše jen vymyslela a ta se stává jednodušší obětí dalšího zneužívání.⁴¹⁵

Jednou z možností jak sexuální zneužívání odhalit je během lékařského vyšetření. Přestože diagnostikování sexuálního zneužívání v rodině je poměrně složité, existují náznaky, které k tomu mohou pediatry nebo gynekology navést. Dítě, zejména mladší může mít na těle a genitáliích oděrky, trhliny, modřiny či různé otoky. Typické jsou bolesti břicha a časté záněty pohlavních orgánů.⁴¹⁶ Lékař by si měl všimnout i emočního stavu dítěte. Dětské oběti sexuálního násilí bývají plačtivé, apatické až depresivní. Také ale mohou být vzteklé, zvýšeně agresivní a drzé. Škála projevů je široká a na každé oběti se viktimizace může odrážet trochu jinak. Což činí stanovení správné diagnózy ještě složitější. Důležité je proto sledovat specifické chování, například silnou neochotu se svlékat, zvýšený stud a opatrnost při kontaktu s dospělým. Ukazatelem může být promiskuita, předčasný sexuální život a neadekvátní informovanost o sexu vzhledem k věku dítěte.⁴¹⁷ Varovným znamením je i to že se dítě pomočuje nebo trpí zdánlivě nesouvisejícími psychickými obtížemi jako je porucha příjmu potravy. Významný je v neposlední řadě projev dítěte. Některé děti jsou vysoce odmítavé a nesnesou dotyk dospělého člověka. Jiné jsou naopak zvýšeně kontaktní a chtějí se tulit. I toto je projevem deprivace citových potřeb, které by měly být naplňovány ze strany rodiny. Z tohoto odstavce je více než zřejmé, že diagnostikovat, že dítě trpí syndromem CSA, tedy že je v rodině vystaveno sexuálnímu násilí, je obtížný úkol i pro odborníky. Každé dítě a každá oběť je jiná a jiné jsou tak i projevy, kterými se viktimizace navenek projevuje. Lékaři si musí všimnout každého abnormálního chování a správně jej interpretovat.⁴¹⁸

Syndrom CAN je velkým společenským problémem, jak vyplývá ze statistik. Nejedná se totiž jen o záležitost konkrétní rodiny, ve které k týrání dítěte dochází. Naopak je to složitý celospolečenský jev, který se dotýká všech oblastí konkrétního člověka, rodiny i

⁴¹⁵ Ibid., s. 51

⁴¹⁶ VANÍČKOVÁ E., PROVAZNÍK K., HADJ-MOUSSOVÁ Z., Sexuální zneužívání dětí, II. díl, Praha: Karolinum, 1999, 81 s., ISBN 80 – 7184 – 878 – 6, s. 35

⁴¹⁷ VANÍČKOVÁ E., PROVAZNÍK K., HADJ-MOUSSOVÁ Z., Sexuální zneužívání dětí, I. díl, Praha: Karolinum, 1997, 82 s., ISBN 80 – 7184 – 479 – 9, s. 47

⁴¹⁸ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 36 - 37

společnosti.⁴¹⁹ S týráním dítěte rodinou souvisí transgenerační přenos. Pokud je dítě zneužíváno nebo týráno, přijímá takové chování za normální a je velice pravděpodobné, že se tak bude chovat i ke svým dětem. U dítěte, které je obětí CAN, je 3 – 5x větší pravděpodobnost, že i jeho děti budou oběťmi CAN, a tím je narušován vývoj společnosti.⁴²⁰ Tento přenos může fungovat celé generace do té doby, než není někomu poskytnuta pomoc a nedojde k rozbití tohoto začarovaného kruhu.⁴²¹ Další dopad na společnost souvisí s financemi. Zneužívání dětí je pro stát značně nákladné. A náklady nese převážně stát, tedy reálně celá společnost. Náklady na děti, které byly vystaveny CAN, se dělí na krátkodobé a dlouhodobé. Mezi krátkodobé patří neodkladná zdravotní péče, náklady spojené se stíháním pachatele, náklady na policii, na právní sektor, kam patří zejména soudy, a to nejen ty trestní, ale i civilní a opatrovnické, na sociální péči, intervenční centra, psychologické poradny. Dlouhodobé náklady souvisí s dlouhodobou zdravotní péčí, která musí být obětím sexuálního násilí poskytnuta. Například se jedná o náklady na psychology, psychiatry nebo jiné lékaře. V případě, že byl dítěti život narušen více, tak je mu vyplácen invalidní důchod. A dále sem patří peníze, o které stát přichází, protože oběť má narušený život a nemůže být plnohodnotně výdělečně činná.⁴²² Rada Evropy předložila v roce 2014 velkou studii, která se týkala všech obětí domácího násilí a následného finančního dopadu na stát. Jedná se sice o studii, která v sobě zahrnuje všechny oběti všech forem domácího násilí, tudíž náklady pouze na dětské oběti sexuálního násilí budou představovat jen část z nich, ale i přesto je názorně vidět, že závadové jednání v rodině má vliv na celou společnost. Z této studie vyplynulo, že Velkou Británii stálo domácí násilí v roce 2008 15,7 mil. liber, Francie náklady o rok později odhadla na částku ve výši 2,5 mil. eur a Španělsko v roce 2010 na 2,36 mil. eur. I když jsou v těchto částkách zahrnuty i jiné náklady než pouze na zneužívané děti, je nepochybně zřejmé, že se jedná o vysoké částky, které každý rok narůstají a zatěžují státní rozpočet. A jediným způsobem, jak tuto zátěž eliminovat, je eliminovat zneužívání dětí a násilí v rodině.

Syndrom CAN je obtížné statisticky sledovat. Celosvětově se výskyt syndromu CAN odhaduje na 1 – 2 % ročně z celkové dětské světové populace ve všech podobách. Současně

⁴¹⁹ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 20

⁴²⁰ BENTOVIM A., Týrání a sexuální zneužívání v rodinách, Praha: Grada, 1998, 117 s., ISBN 80 – 7169 – 629 – 3, s. 47

⁴²¹ MATOUŠEK O. a kol., Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny, Praha: Portál, 2015. 256 s., ISBN 978 – 80 – 262 – 0968 – 3, s. 62

⁴²² HELP kurz Násilí na ženách a domácí násilí [odborný seminář], seminář konaný pod záštitou Rady Evropy, lektor: JUDr. Lucie Hrdá, HELP Online Courses, 21. 9. 2022, modul 2: Úvod do problematiky násilí na ženách a domácího násilí

neustále narůstá podíl sexuálního zneužívání v těchto analýzách. Což se neděje z důvodu, že by přibýval počet zneužívaných dětí, ale jen je CSA věnována vyšší pozornost a je odhalováno více případů.⁴²³ Všechna tato čísla jsou pouze orientační. Výskyt CAN je nejčastěji vyčíslován jako počet nových případů za rok v konkrétní zemi. Statistiky se v této oblasti značně rozcházejí a je obtížné odhalit, kolik dětí je skutečně obětmi syndromu CAN. Například z čísel z roku 1992 vyplývá, že v USA bylo obětí CSA 0,46 % dětí, ve Velké Británii 0,034 % a v Izraeli dokonce až 1,44 %. Rozdíly mezi těmito počty jsou markantní. V České republice by dle odborné literatury mělo trpět syndromem CAN okolo 1 -2 % všech dětí, tedy 20 000 – 40 000 dětí, a to jenom do 15 let. Dle statistiky OSPOD je každý rok zjištěno něco přes 8 000 nových případů syndromu CAN, což odpovídá 0,4 % všech dětí v ČR.⁴²⁴ Je pravděpodobné, že reálná čísla jsou mnohem větší a existuje mnoho případů, které se nepodaří nikdy zachytit.

⁴²³ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 12

⁴²⁴ Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2019 – 2021, dostupné z: Statistiky (mpsv.cz)

4. Specifika trestního řízení u dětských obětí

V předchozích částech se autorka zaměřovala hlavně na hmotné právo a teoretické informace o dětech, které se staly oběťmi sexuálně motivovaných trestných činů. Tato kapitola se bude věnovat příkladům z praxe a důkladnému rozebrání práva procesního. Cílem této části je podrobně popsat trestní řízení od oznámení trestného činu přes přípravné řízení až po hlavní líčení a s tím související ukládání trestů. Budou zmíněny konkrétní příklady a autorka se odkáže na konkrétní spisy, do kterých měla možnost nahlédnout u jednoho z pražských obvodních soudů.

Na úvod je vhodné vysvětlit, proč je vůbec potřeba se důkladněji zabývat trestním řízením a tím spíše trestním řízením, jehož účastníci jsou děti. Pohlavní zneužití je jedním z nejčastěji páchaných trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Navíc se počty tohoto trestného činu postupně zvyšují.⁴²⁵ Jak bylo vysvětleno výše, není pravděpodobné, že se v posledních letech páchá více pohlavního zneužití, pouze méně případů zůstává neodhaleno. Jelikož oběťmi pohlavního zneužití mohou být jenom děti, je potřeba dbát na to, co ony v trestním řízení potřebují a jak jim je co nejvíce přizpůsobit a zjednodušit. Samotné trestní řízení je totiž velice podstatným zdrojem sekundární viktimizace.⁴²⁶ A to hlavně v případech, které se týkají sexuálně motivované kriminality. Tato sekundární viktimizace může vést až ke vzniku PTSD.⁴²⁷ To odráží oběti od nahlašování trestné činnosti, čímž dochází ke zvyšování latence a celý systém se ocitá v začarovaném kruhu, který ještě více ubližuje obětem a nahrává pachatelům trestné činnosti.

V dnešní době není neobvyklé, že děti přicházejí do kontaktu s justičním systémem. A nejen jako oběti, ale i jako účastníci jiných řízení. Z tohoto důvodu udělala Rada Evropy rozsáhlý výzkum, který se týkal postojů a názorů dětí na justici. Dotazník, který byl přeložen do 11 jazyků, byl rozeslán do 25 zemí a celkem se vrátilo 3 721 odpovědí. Výsledky byly šokující. Ukázalo se, že evropská mládež trpí obecně velkou nedůvěrou v justici. Mezi nejčastějšími důvody, proč děti justici nevěří, bylo zastrašující prostředí, nedostatečné nebo nesrozumitelné

⁴²⁵ Statistické přehledy kriminality za rok 2021, dostupné z: Statistické přehledy kriminality za rok 2021 - Policie České republiky

⁴²⁶ VICHLENDÁ M., KŘEČEK I., Kriminologie, [studijní opora] Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., 2011, 219 s., s. 112

⁴²⁷ POLMOVÁ O., Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení, In: Trestněprávní revue, Praha: C. H. Beck, 2009, č. 4/2009, s. 113

informace, vysvětlení a poučení podávaná nepřiměřeně věku, nedostatečný rodinný přístup a dlouhá nebo naopak moc rychlá a nepřehledná řízení.⁴²⁸

Ve výše uvedeném výzkumu se také zjišťovalo, co by děti od justice očekávaly, aby ji mohly označit za vstřícnou. Mezi nejčastější odpovědi patřilo, že očekávají důstojný spravedlivý přístup s dostatečnou dávkou respektu a péče. Justice by měla fungovat spolehlivě a přístup k ní by neměl být složitý a nesrozumitelný.⁴²⁹ Děti ve výzkumu uváděly, že nestojí o přehnanou až nevěrohodnou starostlivost a přátelskost. Podstatná je i délka řízení, řízení nesmí být zdlouhavé, ani přehnaně uspěchané. Pro děti je také podstatné, aby byly slyšet, aby někdo vyslechl jejich názor nebo zkušenost a bral jej vážně, a to i v případě, že jsou nízkého věku nebo se nemohou samy dostatečně dobře vyjádřit. S tím souvisí i ohleduplné a citlivé zacházení, prosté stigmatizace a diskriminace. Děti nestojí o to, aby měly pocit, že je na ně přenášena zodpovědnost nebo že váha rozhodování leží na nich. Naopak by mělo být přihlédnuto k jejich vyjádření bez toho, aby byla ohrožena spravedlnost.⁴³⁰

Na základě tohoto výzkumu vzniklo doporučení nazvané Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné dětem.⁴³¹ Tento dokument dává dohromady veškerá doporučení, která se týkají toho, jak by měla v jednotlivých členských zemích vypadat justice, aby na děti nepůsobila zastrašujícím dojmem, ale aby působila jako instituce, kde mohou hledat pomoc a na kterou se mohou spolehnout. Existuje několik doporučení, která se týkají justice obecně, a která by měla platit nejen v trestním řízení.⁴³² Ta zde budou vyjmenována nejdříve a pak se postupně autorka zaměří i na konkrétní pokyny pro trestní řízení. V doporučení jsou uváděny veškeré postupy, které odpovídají výsledkům výše uvedeného dotazníku. Jsou ale konkretizovány a dávány do souvislostí. Dle pokynu by justice měla být dětem lépe přístupná. Na děti by mělo být vždycky pohlíženo jako na řádné nositele práv. To znamená, že jejich výkon by jim měl být nejen umožněn, ale hlavně by měly být se svými právy seznámeny. Státy by se měly zaměřit i na osvětu, aby děti byly dostatečně seznamovány se svými právy a možnostmi přístupu k justici.⁴³³ Doporučení Rady Evropy dokonce navrhuje, aby byla základní lidská práva včetně speciálních práv dítěte zařazena do vzdělávacích osnov, aby se

⁴²⁸ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 7

⁴²⁹ Ibid., s. 8

⁴³⁰ Ibid., s. 8

⁴³¹ Ibid.

⁴³² Ibid.

⁴³³ Ibid., s. 17

děti měly možnost o nich vhodně a dostatečně vzdělávat.⁴³⁴ Výkony těchto práv by jim měly být samozřejmě umožněny a přizpůsobeny, aby to pro ně mělo smysl. Zájem každého dítěte by měl být v řízení posuzován individuálně, aby jeho účast v řízení byla smysluplná. Všechna řízení, která se týkají dětí, by se měla řídit zásadou naléhavosti. To znamená, že všechny úkony je nutné činit co nejrychleji, ale vždy s přihlédnutím k zásadám právního státu. Soudy by měly zvažovat možnost vydávání předběžných opatření, pokud je to možné, a okamžitě vykonatelných rozhodnutí.⁴³⁵ Jedno z nejzákladnějších práv dítěte je právo být slyšen. Toto právo bylo po dlouhou dobu opomíjeno, protože názorům a vyjádřením dětí nebyla přikládána dostatečná váha. A navíc výslechy dětí nebyly považovány za hodnověrné. Tento mýtus je už překonán a v průběhu každého řízení by mělo platit, že dítě má právo být slyšet. To obnáší, že pokud dítě projevuje iniciativu se ve věci vyjádřit, mělo by mu to být vždy umožněno. K tomuto vyjádření by se mělo přistupovat s přihlédnutím k věku a komunikačním schopnostem dítěte, aby to bylo využitelné v řízení. Mělo by také dojít k přizpůsobení prostředků k vyjádření dítěte.⁴³⁶ Následně by názoru dítěte měla být věnována dostatečná pozornost. Za všech okolností platí, že je to právo a nikoliv povinnost. Dítě nesmí být k vyjádření nuceno.⁴³⁷ Výsledek řízení by neměl být dítěti předložen jako hotová věc. Děti by měly být zahrnuty do řízení, mít možnost sledovat jeho průběh a vývin, kdy informace by jim opět měly být předávány s ohledem na jejich rozumovou vyspělost.⁴³⁸ V každém řízení, ve kterém je účastníkem dítě, má být zájem dítěte brán jako prvořadé hledisko. Jeho zájem musí být vyvažován zájmy a právy ostatních účastníků. V každém řízení je hlavní komplexní a individuální přístup.⁴³⁹

Doporučení Rady Evropy se zvláště věnuje i specifickým doporučením, které platí v trestních řízeních, aby ani ta nebyla pro děti zstrašující a nezpůsobovala jim zbytečná traumata. Děti se do trestního řízení dostávají nejčastěji jako oběti, svědci a poškození. Popřípadě i jako obžalovaní, ale to není pro tuto práci relevantní. Každý člověk, který s dítětem v rámci trestního řízení přijde do styku, by měl mít na paměti, že se jedná vždy o zvláště zranitelnou oběť dle zákona o obětech,⁴⁴⁰ ale hlavně, že se jedná o dítě a měl by se k němu tak chovat.⁴⁴¹

⁴³⁴ Ibid., s. 32

⁴³⁵ Ibid., s. 28

⁴³⁶ Ibid., s. 17

⁴³⁷ Ibid., s. 28

⁴³⁸ Ibid., s. 47

⁴³⁹ Ibid., s. 49

⁴⁴⁰ Zák. č. 45/2013 Sb., §2, odst. 4, písm. a

⁴⁴¹ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 8

Pro začátek, aby vůbec mohlo být trestní řízení vedeno, dětem musí být umožněn přístup a musí být odstraněny všechny překážky, které by tomu bránily. Překážkou k vedení trestního řízení nikdy nesmí být věk dítěte. To vychází i ze zásad OSN, dle kterých je nezbytné pouze myslet na to, jak řízení přizpůsobit, ale nikdy mu nezamezit v přístupu.⁴⁴² Během celého řízení by měla být respektována osobní práva dětí a jejich důstojnost. Měla by být brána v potaz jejich zranitelnost a speciální potřeby, zejména v případech pokud mají mentální, fyzicky nebo komunikační obtíže. I tyto děti mají právo na spravedlnost a měly by k ní mít rovný přístup. S tím souvisí i skutečnost, že by nemělo být opomíjeno, že mezi dětmi, které jsou obecně zranitelné, jsou některé, které jsou ještě zranitelnější, např. děti migrantů, uprchlíků, děti bez domova nebo žijící v ústavěch anebo děti z menšin. Pro tyto děti bývá přístup k justici ještě složitější než pro většinu dětí a měly by tam mít nárok na zvláštní pomoc a zjednodušené podmínky. Aby i jim se dostalo pomoci, kdykoli to potřebují. V případě sexuální kriminality páchané na těchto dětech je vysoké procento latence zapříčiněno právě těmito nerovnými možnostmi, které tyto děti trápí.⁴⁴³

V průběhu celého řízení by dětem měly být poskytovány dostatečné informace s ohledem na jejich vyspělost.⁴⁴⁴ Neboť u dětí jako u všech obětí platí, že riziko sekundární viktimizace se snižuje v případech, kdy je zachována důstojnost obětí a je jim průběžně poskytován dostatek informací.⁴⁴⁵ Vyspělost, podle které by mělo být dítě posuzováno, se neodvíjí od jeho věku. Mladší dítě z dobrého rodinného zázemí, podnětného prostředí a s lepší intelektuální vybaveností může být více vyspělé než starší dítě, které vyrůstalo v horším prostředí.⁴⁴⁶ Stát by měl zajistit, aby dle jeho práva měly děti zajištěného zástupce, a to zejména v situacích, ve kterých hrozí střet zájmů mezi dítětem a jeho běžným zákonným zástupcem, např. když v řízení vystupuje jako obviněný.⁴⁴⁷ V České republice funkci „opatrovníka zájmů a práv dítěte“ vykonává OSPOD.⁴⁴⁸ Ten se jako orgán ochrany dětí může účastnit všech úkonů, u nichž je přítomno dítě, a dozoruje, aby kontakt s dítětem probíhal přiměřeně k jeho věku a vyspělosti. Dále by stát měl zajistit, aby děti měly právo na bezplatnou právní pomoc. Pokud

⁴⁴² Usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20 ze dne 22. 7. 2005, Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí, bod. 18

⁴⁴³ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 19

⁴⁴⁴ Ibid., s. 26

⁴⁴⁵ KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 71

⁴⁴⁶ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 69

⁴⁴⁷ Ibid., s. 26 – 27

⁴⁴⁸ Zák. č. 359/1999 Sb., §1, odst. 2

dítě v řízení zastupuje advokát, tak by měl dítě považovat za plnohodnotného klienta a ideálně by měl mít speciální vzdělání v oblasti práv dětí.⁴⁴⁹ V tomto si může Česká republika a další státy vzít příklad z Belgie. Vlámská advokátní komora společně s komisí advokátů pro věci mládeže zprostředkovává dvouletý kurz speciálně zaměřený jen na práva dětí. Obsahem kurzu je kromě dodatečného právního vzdělání i základní školení v psychologii a vývoji dítěte a další praktická školení zaměřená například na komunikaci s dětmi. Pokud advokát absolvuje všechny moduly tohoto kurzu, získá speciální certifikát advokáta pro věci mládeže. Jen v roce 2010 bylo takto proškoleno přibližně 400 advokátů.⁴⁵⁰ Další vzdělávání by se nemělo omezovat jen na advokáty, práva dětí by měla být součástí vyššího vzdělávání v oborech jako je psychologie, sociální práce nebo odborná příprava policie a jiné právní obory. Týkat by se to mělo všech odborníků, kteří při výkonu svého povolání přijdou do kontaktu s dětmi.⁴⁵¹ V rámci celého trestního řízení by měl fungovat víceoborový přístup. Byť poslední a hlavní slovo má samozřejmě až soud, neměla by být podceňována spolupráce s nevládními a neziskovými organizacemi. Tyto organizace mají většinou s prací s dětmi větší zkušenosti a mají lepší zázemí a odbornější personál na jednání s dětmi než OČTŘ. Tím, že organizace v průběhu řízení zajistí dítěti adekvátní podporu, může pomoci i při vyšetřování, a dopadení a potrestání pachatele.⁴⁵² Je navrhováno zakládání specializovaných mezioborových středisek, ve kterých by děti byly vyslechnuty, dostaly by krizové poradenství, terapeutickou péči i lékařské ošetření, popřípadě by mohly být prohlédnuty znalcem. Inspiraci je možné si vzít například z již výše zmiňované Belgie nebo Nizozemí, kde fungují tzv. střediska pro práva dětí. V těchto mezioborových zařízeních je dětem poskytována komplexní pomoc, jsou odkazovány na vhodné advokáty a je jim poskytována podpora při uplatňování jejich práv.⁴⁵³ Na Islandu, ve Švédsku a Norsku je multidisciplinární spolupráce ještě dál. Existují zde tzv. dětské domy pro šetření případů zneužívání a násilí na dětech. V těchto zařízeních spolupracují nejen odborníci ze sociálních služeb, soudní znalci a lékaři, ale pracují zde i policisté a státní zástupci. V případě trestné činnosti páchané na dětech zde probíhá částečně počáteční fáze vyšetřování a dětem jsou zde poskytovány komplexní sociální služby, které potřebují. V těchto domech mají k dispozici také lékařské a terapeutické ordinace. Výsledky dětských obětí jsou zásadně prováděny pouze zde ve specializovaných místnostech za

⁴⁴⁹ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 27

⁴⁵⁰ Ibid., s. 60

⁴⁵¹ Ibid., s. 60

⁴⁵² Ibid., s. 18

⁴⁵³ Ibid., s. 56

dohledu odborníků.⁴⁵⁴ Minimálním standardem ve všech státech by měla být specializovaná zdravotnická péče a vhodné sociální a terapeutické programy, které by dětským obětem byly poskytovány automaticky a bezplatně. O jejich dostupnosti by mělo ve společnosti existovat dostatečné povědomí.⁴⁵⁵

OČTR by měly klást důraz na to, aby děti nebyly vystavovány opakovaným výsledkům, zstrašujícím prostředí a nepříjemným a ponižujícím postupům. S tím souvisí i způsob, jakým je řízení vedeno. Oběti si hodně stěžují na pocit, že v průběhu řízení neustále na něco čekaly. Průměrně je dětská oběť pohlavního zneužití vystavena až sedmi úkonům, kterým se musí podrobit.⁴⁵⁶ Žádné dítě by nikdy nemělo být diskriminováno.⁴⁵⁷ Soudy by měly zajistit záruku blaha dítěte. Mimo jiné by tedy měly omezit kontakt pachatele s dítětem. Opravdu složitá situace nastává v okamžiku, kdy je pachatel zároveň rodič dítěte. Pro dítě je tím pádem důležitou osobou, ke které má silný vztah a chce se s ní vidat.⁴⁵⁸ Soud musí vynaložit veškeré úsilí, aby minimalizoval škodlivé dopady na rodinné vztahy, ale hlavně, aby zamezil působení další újmy.⁴⁵⁹ Naopak v řízení má být zprostředkována úleva a zajištěna náprava.⁴⁶⁰ Dítě by mělo mít možnost, aby za něj někdo uplatnil nárok na odškodnění. V ideálním případě by odškodnění hradil stát a až ten by si následně vymáhal regres po pachateli. Pro děti by díky tomu existovala jistota, že se jim vždy dostane alespoň malého odškodnění za prožité útrapy.⁴⁶¹

Jelikož velké procento sekundární viktimizace je způsobeno ze strany médií a okolí oběti, v každém trestní řízení, které se týká dětské oběti, by měla platit přísná pravidla důvěrnosti. Mělo by být přísně chráněno soukromí oběti a její osobní údaje, které by mohly vést k identifikaci daného dítěte. V mediích by za žádných okolností neměla být zveřejněna podoba a popis dítěte nebo jeho rodiny, osobní údaje a audio a video záznamy z úkonů v trestním řízení.⁴⁶² Toto bylo poměrně dobře zakotveno do českého právního řádu novelou trestního řádu zák. č. 52/2009 Sb.⁴⁶³ Před touto novelou měly totiž OČTR pouze povinnost

⁴⁵⁴ Ibid., s. 61

⁴⁵⁵ Ibid., s. 32

⁴⁵⁶ Z násilnění pod kůží [televizní dokument], režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

⁴⁵⁷ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 8

⁴⁵⁸ Ibid., s. 30

⁴⁵⁹ Ibid., s. 28

⁴⁶⁰ Ibid., s. 28

⁴⁶¹ Ibid., s. 32

⁴⁶² Ibid., s. 22

⁴⁶³ Zák. č. 52/2009 Sb.

dbát na to, aby o osobách, které se účastní trestního řízení, nezveřejňovaly údaje, které nesouvisí s trestnou činností.⁴⁶⁴ Ochrana soukromí dětských obětí byla tím pádem nedostatečná, což vedlo k medializaci případů, zveřejňování jejich podoby a osobních údajů a to posléze k sekundární viktimizaci. Novelou z roku 2009 byly do trestního řádu vloženy další odstavce a ust. §8b.⁴⁶⁵ Nové znění ust. §8a odst. 2 uložilo OČTR povinnost zvláště dbát na ochranu osobních údajů a soukromí osob mladších 18 let.⁴⁶⁶ Dle dalšího odstavce mohou odepřít poskytnutí informací veřejným sdělovacím prostředkům z důvodu ochrany zájmů výše uvedených, tedy právě z důvodu ochrany zájmu např. dětských obětí.⁴⁶⁷ Inkorporované ust. §8b jde ještě dále a v odst. 2 říká, že nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem, spáchaným na poškozeném jakýmkoli způsobem zveřejnit informace, umožňující zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let. Tato ochrana se vztahuje na všechny oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dalších taxativně vyjmenovaných trestných činů.⁴⁶⁸ Dle dalšího odstavce je zakázáno zveřejňovat obrazové snímky, obrazové a zvukové záznamy nebo jiné informace o průběhu hlavního líčení, které by umožnily zjištění totožnosti poškozeného dle odst. 2.⁴⁶⁹ Trestní řád zřejmě vzal na zřetel, jak může být medializace a zveřejnění identity oběti trestných činů bolestivá a přijal pro ně rozšířenou ochranu před touto formou sekundární viktimizací.

Poslední forma ochrany obětí, která bude z výše uváděných Pokynů zmíněna, je modifikace promlčecích lhůt. Stát by měl zajistit, aby děti měly právo na přístup k soudu i po dovršení zletilosti. Mnohdy děti žijí v přesvědčení, že se nemohou proti pachateli účinně bránit. Bojí se postavit rodině, ve které žijí, a představa toho, co by následovalo, kdyby trestný čin ohlásily, je pro ně ještě více traumatizující. Mnoho dětských obětí je z těchto důvodů schopno o své viktimizaci promluvit až v dospělosti.⁴⁷⁰ Naštěstí i toto je již poměrně dlouhou dobu zakotveno v české právní úpravě. Dle ust. §34 odst. 3 písm. c se do promlčecí doby nezapočítává doba, kdy byla oběť trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti mladší 18 let.⁴⁷¹ To znamená, že promlčecí doba u sexuálně motivovaných trestných činů započne běžet až ve chvíli, kdy je oběti 18 let. Tím je eliminován strach dětí zejména

⁴⁶⁴ Zák. č. 141/1961 Sb., ve znění do 1. 4. 2009

⁴⁶⁵ Zák. č. 52/2009 Sb., čl. I, bod 1. a 2.

⁴⁶⁶ Zák. č. 141/1961 Sb., §8, odst. 2

⁴⁶⁷ Ibid., odst. 3

⁴⁶⁸ Ibid., odst. 2

⁴⁶⁹ Ibid., odst. 3

⁴⁷⁰ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 26 – 27

⁴⁷¹ Zák. č. 40/2009 Sb., §34, odst. 3, písm. c

v případech, kdy je pachatelem někdo z rodiny a ony se mu bojí postavit. Nemusí tak čelit vlastní rodině v situacích, které byly popsány výše a které odrazují děti od nahlášení trestné činnosti.

V řízení, ve kterém figuruje jako oběť dítě, by měl každý myslet na to, že děti mají právo na zvláštní ochranu. Tato ochrana bohužel často stojí proti právům obžalovaného na spravedlivý proces a na obhajobu, která taky nesmí být krácena. OČTŘ stojí před nelehkým úkolem. Musí vybalancovat tato práva tak, aby dítě nepřišlo k újmě a obžalovaný nebyl vystaven nespravedlivému procesu. V dalších kapitolách této části budou popsána některá speciální práva dětí, doporučení pro OČTŘ při jednání s dětmi a také nejčastější situace, které způsobují sekundární viktimizaci, kterým jsou oběti vystaveny. Sekundární viktimizace je způsobena právě nedostatky, kterými je řízení postiženo. Jedná se buď o nedostatky tzv. systémové/strukturální nebo o nedostatky osobnostní. Ty systémové jsou způsobeny nedostatečným nastavením celého systému, a aby došlo k nápravě, jsou potřeba organizační, strukturální nebo legislativní změny. Naproti tomu osobnostní jsou způsobeny jednotlivými osobami, které se s obětí v průběhu trestního řízení setkávají. Jediný způsob, jak odstranit tyto nedostatky, je změna uvažování nebo přístupu konkrétních jedinců, čehož lze dosáhnout pouze formou edukace.⁴⁷² Jednotlivé nedostatky budou zmíněny v konkrétních kapitolách.

4.1. Oznámení trestného činu a navazující úkony

V této kapitole bude rozebrán počátek trestního řízení, tedy skutečnosti související s oznamováním trestné činnosti. Pro děti a obecně pro oběti sexuálního zneužívání je typické, že se obávají vyhledávat pomoc a že mají potíže trestnou činnost, které na nich byla páchaná, vůbec popsat. Ještě horší je pro dítě, když se musí svěřovat takové autoritě jako je cizí policista. Je tedy běžné, že pokud se dítě někomu svěří, tak je to většinou odborník z jiné oblasti, ke kterému se dítě dostane s problémem, který se vůbec netýká sexuálního násilí. To potvrzují i autorkou studované soudní spisy. Oběti se v několika případech svěřily psychologovi, ke kterému docházely na terapie, nebo ostatním dětem ve škole.⁴⁷³ Pro děti jsou tyto osoby důvěryhodnější, působí na ně více empaticky a jsou schopny dítěti poskytnout tu formu pochopení a pomoci, kterou potřebují slyšet. Není tedy moc překvapivá statistika, že týrané dítě nejčastěji odhalí zdravotnické zařízení, škola nebo OSPOD. U sexuálního

⁴⁷² ŠIMÁČKOVÁ K., a kol.: Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?, Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1076 s., ISBN 978 – 80 -7598 – 761 – 7, s. 334

⁴⁷³ Příloha č. 1 sp. zn.: 3 T 57/2020, 6 T 130/2019

zneužívání ve statistikách figuruje mezi nejčastějšími oznamovateli i PČR, ale tato statistika je zkreslená tím, že v ní není uvedeno, kdo dítě na policii původně přivedl.⁴⁷⁴ Opakovaně je na místě zmínit, že důležitost nevládních a jiných organizací by neměla být zlehčována. Naopak je potřeba podporovat jejich spolupráci s OČTŘ. Cílem je vznik úzké spolupráce mezi odborníky, kteří zajistí komplexní porozumění dítěti a celkové posouzení jeho právní, duševní, sociální, emoční, kognitivní a fyzické situace, samozřejmě za přísných pravidel profesní důvěrnosti.⁴⁷⁵ Při takovémto nastavení by celé trestní řízení bylo efektivnější, odhalovalo by se více trestné činnosti, která by se snáze posuzovala, a zároveň by to pro oběti nepředstavovalo takovou zátěž. Částečně tento multioborový přístup poskytuje například Bílý kruh bezpečí, který nabízí právní, psychologické i sociální poradenství. Pomoc zde poskytují odborníci, např. právníci, lékaři, psychologové nebo sociální pracovníci. Tato organizace je schopna zajistit obětem pomoc skrze celé trestní řízení, například doprovod oběti k soudu.⁴⁷⁶ Oběti, kterým je tato pomoc v trestním řízení poskytnuta, uvádějí, že pro ně bylo řízení o jednodušší a přehlednější než pro oběti, které jím prošly samy. A u dětí to platí několikanásobně.

Co se týká oznamovací povinnosti ohledně sexuální trestné činnosti na dětech, tak neoznámení, že někdo aktuálně páchá trestný čin dle ust. §185 znásilnění, ust. §187 pohlavního zneužití a ust. §193 zneužití dítěte k výrobě pornografie, je dle ust. §367 považováno za trestný čin nepřekažení trestného činu.⁴⁷⁷ Pokud se ale někdo dozví, že byl spáchán trestný čin, tak oznamovací povinnost má, z trestných činů týkajících se sexuální kriminality páchané na dětech, pouze k zneužití dítěte k výrobě pornografie dle ust. §193.⁴⁷⁸ S tím souvisí případ dětské lékařky, které se svěřila matka nezletilé dívky, že dívka byla znásilněna nevlastním sourozencem. Matka také požádala lékařku, aby o tom nikoho neinformovala, že celou záležitost rodina soukromě řeší. Lékařka si ověřila, že rodina skutečně udělala opatření, aby se tato situace znovu neopakovala a že pokračování v trestné činnosti již nehrozí.⁴⁷⁹ Lékařka ale stejně stála před dilematem, zda má trestný čin oznámit.

⁴⁷⁴ Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2019 – 2021, dostupné z: Statistiky (mpsv.cz)

⁴⁷⁵ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 26

⁴⁷⁶ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, Poslání a činnost, [online], [cit. 15. 12. 2022]. Dostupné z: Poslání a činnost (bkb.cz)

⁴⁷⁷ Zák. č. 40/2009 Sb., §367

⁴⁷⁸ Ibid., §368

⁴⁷⁹ MACH J., Znásilnění a pohlavní zneužití dítěte – hlásit či nehlásit?, In: Tempus medicorum, [online], 2. 6. 2011, [cit. 15. 12. 2022], ISSN 1214 - 7524, Dostupné z: Znásilnění a pohlavní zneužití dítěte – hlásit či nehlásit? – Zdravotnické právo (zdravotnicke-pravo.cz)

Jak je uvedeno výše, znásilnění podléhá pouze povinnosti překazit trestný čin.⁴⁸⁰ V tomto případě nebyly splněny podmínky dle trestního zákoníku, aby lékařce vznikla povinnost nahlásit trestnou činnost na policii proti vůli matky nezletilé. Zároveň ust. §10 odst. 4 zák. č. 359/1999 Sb., stanoví, že státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení, poskytovatelé zdravotních služeb a popř. další zařízení určená pro děti mají povinnost oznámit skutečnosti, které nasvědčují, že jde o dítě uvedené v ust. §6 tohoto zákona.⁴⁸¹ Dívka v tomto případě zcela zjevně spadala pod písm. d uvedeného ustanovení, tedy se jednalo o dítě, na kterém byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jeho lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění.⁴⁸² Lékařka sice neměla oznamovací povinnost vůči policii, ale rozhodně měla povinnost, i bez souhlasu matky, danou situaci nahlásit na OSPOD. O této povinnosti by měly být důkladně informovány všechny instituce vyjmenované v ust. §10 odst. 4 zák. č. 359/1999 Sb. Jedná se totiž právě o ty instituce, které přijdou do kontaktu s dětmi nejvíce a které mají největší šanci trestnou činnost páchanou na dětech odhalit.

Existují různé faktory, které snižují a které naopak zvyšují pravděpodobnost, že bude trestná činnost konkrétní osobou oznámena, pokud se o ní dozví. Obě skupiny faktorů se dělí na profesionální a laické, tedy ty faktory, které ovlivňují odborníky, jako jsou lékaři nebo učitelé, nebo ty, které ovlivňují obecnou společnost. Mezi profesionální inhibitory, tedy ty faktory, které snižují pravděpodobnost nahlášení trestné činnosti, patří především nedůvěra v OČTŘ nebo OSPOD. U odborníků, kteří již mají zkušenost s nahlášením trestné činnosti, je to zklamání z výsledku předchozího nahlášení. Specifickým faktorem, který úzce souvisí i s domácím násilím, je tzv. posvátnost a nedotknutelnost rodiny. Problémy jako týrání dětí, domácí násilí nebo zneužívání dětí jsou považovány za soukromou záležitost, kterou si má rodina vyřešit sama. Dále se objevuje strach z pachatele, snaha nepřidělat si práci nebo starosti a nejistota, zda se doopravdy jedná o zneužívané dítě.⁴⁸³ Laické inhibitory se týkají především toho, že společnost není obeznámena s problematikou zneužívaných dětí, není ochotná se jimi zabývat, a dokonce je k problémům těchto dětí až lhostejná. Lidé nemají chuť se vměšovat do cizích problémů, které nesprávně považují za soukromé, a nechtějí zbytečně přicházet do styku s OČTŘ nebo jinými organizacemi. Navíc v lidech je zakořeněn pocit udavačství v případě, že trestnou činnost hlásí. A lidé jsou obecně nedůvěřivý k vyprávění

⁴⁸⁰ Zák. č. 40/2009 Sb., §368

⁴⁸¹ Zák. č. 359/1999 Sb., §10 odst. 4

⁴⁸² Ibid., §6 písm. 4

⁴⁸³ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 136

nebo stížnostem dítěte.⁴⁸⁴ Opakem jsou profesionální a laické facilitátory. Mezi ty profesionální patří osobní angažovanost a zaujetí konkrétního odborníka, který vidí svou práci jako poslání a chápe, že je potřeba, aby dětem byla poskytnuta zvýšená ochrana. S tím souvisí i odborná příprava a soustavné vzdělávání. Oba tyto faktory fungují hlavně společně, čehož jsou příkladem různé např. náboženské organizace, ve kterých chybí odborné vzdělání. Pravděpodobnost nahlášení zvyšuje pochopení a porozumění dítěti, jeho právům a potřebám. Člověk, který má na prvním místě zájmy dítěte, trestnou činnost nahlásí spíše než ten, který se raději vyhne starostem, které jsou s tím spojeny. Laickým facilitátorem je třeba uvědomění si, že každé ohlášení případu je nutné a smysluplné. Pozitivně působí, když má oznamovatel možnost osobně se seznámit s výsledkem případu, je mu za jeho jednání poděkováno a je ujištěn, že jednal správně a že pomohl zachránit dítě.⁴⁸⁵ Celou společnost ovlivňuje, jak moc projevuje zájem o děti a jejich potřeby. Oznamovatel musí mít i určitou osobní odvalu a vůli někomu cizímu pomoci. Základem je víra, že každé nahlášení je smysluplné.⁴⁸⁶

Nyní se autorka bude věnovat fázi po podání trestního oznámení a po zahájení úkonů trestního řízení. U všech úkonů, které probíhají s nezletilým dítětem, by měla Policie ČR zajistit přítomnost OSPOD. U výsledku to může být i jiná osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže a která může s vedením výsledku PČR pomoci.⁴⁸⁷ Výsledek dítěte bude konkrétně rozebrán v samostatné kapitole níže. Dle úmluvy Rady Evropy z Lanzarote si dětská oběť k úkonům může vzít osobu dle svého výběru.⁴⁸⁸ Tento výběr sice může být v odůvodněných případech omezen, přesto je důležité, aby byla oběť s tímto svým právem seznámena a mohla jej tak efektivně využít. V doporučení Rady Evropy, které bylo zmiňováno v úvodu této části, jsou uvedeny další informace, které by dětským obětem měly být co nejdříve srozumitelnou formou předány, aby pro ně byl kontakt s justicí co nejpohodlnější. Při sdělování informací by se měla zohledňovat vyspělost dětí a prostředí, ze kterého pocházejí. Informace by měly být vždy předávány dětem. Poskytnutí informací rodičům nebo zákonným zástupcům není alternativou, nýbrž další vhodnou možností, jak zajistit, aby oběť byla dostatečně informována. Některé z informací nemusí být sdělovány jen obětem v trestním řízení, ale naopak v rámci všeobecného vzdělávání společnosti a prevence mohou být předávány všem dětem. Čím je lepší edukace společnosti, tím je trestní řízení pro

⁴⁸⁴ Ibid., s. 137

⁴⁸⁵ Ibid., s. 136

⁴⁸⁶ Ibid., s. 137

⁴⁸⁷ Zák. č. 141/1961 Sb., §102

⁴⁸⁸ Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, Lanzarote, 25. 10. 2017, č. 59/2016 Sb. m. s., čl. 35 odst. 1 písm. f

obět' snesitelnější a je redukováno riziko sekundární viktimizace. Některé z těchto informací korespondují s informacemi uvedenými v zákoně o obětech, jak bude uváděno níže. Doporučení však obsahuje více informací než zákon o obětech. Mezi informace, o kterých lze společnost edukovat již v rámci prevence, patří veškerá práva obětí a způsoby jejich uplatnění. Dále se jedná o služby, které mohou oběti využít např. zdravotnické, sociální, psychologické, poradenské apod., kontakty na organizace, které se zabývají podporou a pomocí obětem trestné činnosti a možnostmi odškodnění od obžalovaného i od státu. Obět' by v konkrétním řízení měla být seznámena s pravděpodobnou délkou řízení, konkrétními postupy v dané věci, její úlohou v řízení, místem a časem všech úkonů, kterých se může zúčastnit, průběžně s pokroky a výsledky řízení a na závěr s rozhodnutím ve věci a všemi jeho důsledky.⁴⁸⁹ Součástí trestního řízení, ve kterém figuruje dětská obět', mohou být preventivní opatření. K těm by se mělo přistupovat ve chvíli, kdy je údajným pachatelem rodič, člen širší rodiny nebo jiná blízká pečující osoba. Preventivní opatření zabraňuje pachateli, aby pokračoval v trestné činnosti. Určit, které a v jaké šíři má být preventivní opatření užito, je skutečně složitou otázkou, která jako většina věcí musí být posuzována po důkladném zvážení všech okolností konkrétního případu. Je potřeba mít na vědomí, že okamžité odebrání dítěte z rodiny, ve které probíhala sexuální trestná činnost, není téměř nikdy nejvhodnějším řešením. Odebrání z rodiny je opatření ultima ratio, které lze uplatnit ve chvíli, kdy neexistuje mírnější postup, který by bylo možné zvolit. Toto opatření je vždy traumatizujícím a stresujícím postupem, který může zhoršit stav oběti více, než kdyby zůstala s rodinou a trestné činnosti bylo zamezeno jiným způsobem.⁴⁹⁰ Dítě si může vyčítat, že trestnou činnost nahlásilo a že se svou vinou ocitlo odloučené od rodiny.

4.2. Zákon o obětech a práva zvlášt' zranitelné oběti

Nyní se autorka přesune k zákonu o obětech a k právům, která z něj plynou dětem jako obětem sexuálně motivované trestné činnosti. Předně je důležité zopakovat, že obět' a zvlášt' zranitelná obět' jsou definovány v ust. §2 odst. 2 a 4.⁴⁹¹ Z ust. §2 odst. 4 písm. a) a d) vyplývá, že dětská obět' trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti bude vždy zvlášt' zranitelnou obětí dle tohoto zákona, z čehož jí plynou zvláštní práva, která budou dále popsána. Ke stručnému osvětlení rozdílu mezi poškozeným a obětí je třeba uvést, že

⁴⁸⁹ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 21

⁴⁹⁰ Ibid., s. 23

⁴⁹¹ Zák. č. 45/2013 Sb., §2 odst. 2, 4

poškozený je termínem procesním a je považován za stranu trestního řízení.⁴⁹² Jedná se o jak o osoby fyzické, tak o osoby právnické. Oproti tomu pojem oběť byl zaveden zákonem o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti.⁴⁹³ Tento termín, pak přebral zákon o obětech, který za oběť považuje fyzickou osobu, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková či nemajetková újma nebo se na její úkor pachatel obohatil.⁴⁹⁴ V určitých případech může být obětí i pozůstalý po primární oběti.⁴⁹⁵ Zároveň každý, kdo se cítí jako oběť, musí za oběť být považován do té doby, dokud se neprokáže, že tomu tak není.⁴⁹⁶ Toto by měl mít na paměti každý, kdo přijde do kontaktu s potenciální obětí, která se mu snaží nahlásit trestnou činnost, která na ní byla spáchána. Obzvláště je to klíčové právě u dětí, u kterých je potřeba skutečné odhodlání k tomu, aby se někomu svěřily. S potenciální obětí je potřeba mluvit s respektem a citlivě a nikdy trestnou činnost ani jednotlivé skutky nebagatelizovat či nezlehčovat. Takové jednání vede k sekundární viktimizaci a k tomu, že oběť ztrácí důvěru v systém a v trestní řízení.⁴⁹⁷

Přestože v zákoně ani v důvodové zprávě není účel zákona doslovně stanoven, jedná se o zlepšení postavení obětí i mimo trestní řízení, zajištění citlivého jednání a respektování jejich důstojnosti a především předcházení sekundární viktimizaci.⁴⁹⁸ To vyplývá i ze základních zásad, které jsou v něm stanoveny, že OČTŘ a další subjekty mají povinnost s oběťmi jednat šetrně a s respektem. Musí přihlídnout k jejich věku a stavu, což znamená, že děti mají právo na speciální zacházení. Současně by měly oběti informovat o všech jejich právech a umožnit jim jejich plné uplatnění. Důležité je, že všechna práva náležím obětem bez ohledu na jejich věk. I děti by tak s nimi měly být vhodnou formou seznámeny a ideálně by jim měla být poskytnuta součinnost při jejich uplatňování. A v neposlední řadě zákon zmiňuje již mnohokrát opakovaný multidimenzionální přístup založený na spolupráci s organizacemi poskytujícími pomoc obětem TČ.⁴⁹⁹

⁴⁹² Zák. č. 141/1961 Sb., §12 odst. 6, §43

⁴⁹³ Zákon č. 209/1997 Sb.

⁴⁹⁴ Zák. č. 45/2013 Sb., §2 odst. 2

⁴⁹⁵ Ibid., §2 odst. 3

⁴⁹⁶ Ibid., §3 odst. 1

⁴⁹⁷ KOVÁŘ P., *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 116

⁴⁹⁸ GRIVNA T., ŠÁMAL P., VÁLKOVÁ H., a kol. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 791 s., 2020, ISBN 978 – 80 – 7400 – 4, s. 18

⁴⁹⁹ Zák. č. 45/2013 Sb., §3 odst. 1 – 5

Konkrétní práva obětí jsou rozdělena do šesti dílů. V prvním díle je uvedeno právo na poskytnutí odborné pomoci.⁵⁰⁰ Oběti mají právo na poskytnutí psychologické, sociální a právní pomoci. V případě dětí jako zvlášť zranitelných obětí tato pomoc musí být poskytována bezplatně.⁵⁰¹ Nedostatkem je, že bezplatná pomoc je obětem poskytována pouze na jejich návrh. Je tedy podstatné, aby se děti, popřípadě jejich rodina, dozvěděly, že na takovou pomoc mají nárok. V dalším díle je upraveno právo na informace, které je o něco komplikovanější, a proto mu bude věnován větší prostor v následujícím odstavci.⁵⁰² Následuje díl nazvaný právo na ochranu před hrozícím nebezpečím. V tomto díle je pouze jeden odstavec, který se odkazuje na další předpisy, ve kterých jsou upraveny nejrůznější opatření, kterými lze chránit oběť v případě bezprostředního ohrožení.⁵⁰³ S tím souvisí institut předběžných opatření, která do trestního řádu byla začleněna právě s přijetím zákona o obětech.⁵⁰⁴ Mezi nimi lze najít i opatření, které zabraňuje styku mezi obviněným rodičem a dítětem.⁵⁰⁵ Tím lze efektivně nahradit odebrání dítěte z rodiny. Ve čtvrtém díle je zakotveno právo na ochranu soukromí.⁵⁰⁶ Tento díl se odkazuje na trestní řád, ale také stanovuje, že oběti mají právo žádat, aby se pachatel nemohl seznámit s jejich osobními údaji. Tyto údaje by pak měly být vedeny tak, aby se s nimi mohly seznamovat pouze OČTŘ, pokud to nebrání právu na obhajobu.⁵⁰⁷ Poměrně přelomová ustanovení přinesl díl, který zavedl právo na ochranu před druhotnou újmou.⁵⁰⁸ Zvlášť zranitelné oběti mají vždy právo na zabránění kontaktu s osobou, kterou označily za pachatele, podezřelou nebo proti níž se řízení vede. Toto právo je omezeno povahou úkonu. V případě, že se jedná o úkon, během kterého nejde o kontakt oběti s výše popsanou osobou zabránit, musí OČTŘ zabránit jejich kontaktu alespoň před a po úkonu.⁵⁰⁹ Otázky směřující do intimních oblastí oběti lze pokládat jen v případech, ve kterých je to opravdu nezbytné pro trestní řízení. Pokud už nastane výjimečná situace, kdy je takovou otázkou nezbytné položit, měla by být položena ohleduplně s přihlédnutím k věku oběti, a jejímu stavu a vyčerpávajícím způsobem, aby už ji nebylo nutné nikdy znovu opakovat.⁵¹⁰ U dětí by se mělo důkladně zvážit, zda jsou takové otázky opravdu nezbytné. Z laického hlediska nevhodný přístup oběti k vlastní sexualitě může pramenit právě z trestné

⁵⁰⁰ Ibid., §4 – 6

⁵⁰¹ Ibid., §5

⁵⁰² Ibid., §7 - 13

⁵⁰³ Ibid., §14

⁵⁰⁴ Zák. č. 141/1961 Sb., §88b – 88o

⁵⁰⁵ Ibid., §88d, §88m odst. 5

⁵⁰⁶ Zák. č. 45/2013 Sb., §15, 16

⁵⁰⁷ Ibid., §16

⁵⁰⁸ Ibid., §17 – 22

⁵⁰⁹ Ibid., §17

⁵¹⁰ Ibid., §18

činnosti a nikdy by nemělo docházet k obviňování oběti. Že toto pravidlo není zcela respektováno ani u dětí, dokazuje zkušenost znásilněné holčičky, které se u výslechu policisté zeptali, co měla na sobě. Dívka s sebou naštěstí měla matku, která se za ni okamžitě ohradila, že jí v deseti letech vybírala oblečení ona a naprosto nechápe relevanci dané otázky.⁵¹¹ Pokud tomu nebrání důležité důvody, má zvláště zranitelná oběť právo na to, aby si vybrala, jakého pohlaví bude vyslychající osoba.⁵¹² O tomto právu není složité děti poučit ani jim v tomto vyhovět. Přesto ani toto není běžnou praxí. Dívka z výše uvedené kazuistiky uvedla, že pořádně poučena o svých právech byla až od Bílého kruhu bezpečí. Nikdo jí v rámci výslechu nenabídl, aby ji vyslychala žena, což by pro ni vzhledem k pohlaví pachatele bylo příjemnější.⁵¹³ Traumatizující trestná činnost totiž může v oběti vyvolat nedůvěru ve všechny osoby, které jsou stejného pohlaví jako pachatel. Navíc čím je oběť mladší, tím je tento obranný mechanismus běžnější. Právo na volbu pohlaví vyslychající osoby je omezeno jen na přípravné řízení. U hlavního líčení je toto právo limitováno právem obviněného na zákonného soudce. Názory odborníků se rozcházejí, jak tomu je v případě, že má oběť vyslychat státní zástupce během hlavního líčení. Dle komentáře k zákonu o obětech by toto právo mělo zůstat zachováno, neboť u státních zástupců tomu nic nebrání.⁵¹⁴ Ustanovení, které se týká výslechu zvláště zranitelných obětí je obecné a reflektuje všechny, již výše zmíněné zásady.⁵¹⁵ Další paragraf přináší právo oběti na doprovod důvěrníkem.⁵¹⁶ Jedná se o takovou osobu, která je pro oběť psychickou podporou při úkonech trestního řízení, ale zároveň nesmí zasahovat do průběhu úkonu. Zasahovat do úkonu může pouze v případě, že je zároveň i zmocněncem oběti.⁵¹⁷ Má sloužit jako podpora oběti ve formalizovaném prostředí, které samotnou oběť může stresovat.⁵¹⁸ A posledním právem, které může předcházet sekundární viktimizaci, je právo oběti učinit prohlášení o dopadu trestné činnosti na její život.⁵¹⁹ Toto právo zabraňuje odlidštění oběti, která je brána v trestním řízení mnohdy jen jako klíčový důkaz.⁵²⁰ Je to kombinace práva oběti být slyšet a možnosti, jak se vyrovnat s viktimizací, a zároveň způsob,

⁵¹¹ Z násilnění pod kůží [televizní dokument], režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

⁵¹² Zák. č. 45/2013 Sb., §19

⁵¹³ Z násilnění pod kůží [televizní dokument], režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

⁵¹⁴ GRIVNA T., ŠÁMAL P., VÁLKOVÁ H., a kol. Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 791 s., 2020, ISBN 978 – 80 – 7400 – 4, s. 121

⁵¹⁵ Zák. č. 45/2013 Sb., §20

⁵¹⁶ Ibid., §21

⁵¹⁷ GRIVNA T., ŠÁMAL P., VÁLKOVÁ H., a kol. Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 791 s., 2020, ISBN 978 – 80 – 7400 – 4, s. 129

⁵¹⁸ DURDÍK T., ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P., HÁKOVÁ D., Zákon o obětech trestných činů, Praha: Wolters Kluwer, 2018, 456 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 109 – 7, s. 29

⁵¹⁹ Zák. č. 45/2013 Sb., §22

⁵²⁰ ASISTENTI PRAHA_Trestní zákoník_Zvláštní část: hlava II a hlava III [odborný seminář], seminář konaný pod záštitou JA, lektor: Mgr. Michal Roubíček, JA – Praha, 4. 3. 2022

jak přimět pachatele, aby si uvědomil, co oběti způsobil. Navíc soud toto prohlášení může využít při rozhodování o výši trestu a náhradě škody.⁵²¹ Oběť by měla popsat, jak trestný čin prožívala a jak změnil její život. Tím je jí zároveň projevem respekt a oběť může mít pocit, že se trestního řízení aktivně účastní.⁵²² Toto prohlášení může oběť učinit kdykoli v průběhu celého trestního řízení a v ústní nebo písemné formě. U dětí nebude ústní forma moc vhodná, neboť přednášení průběhu viktimizace a jejích následků před OČTŘ jim může naopak způsobit další stres. Pokud jsou starší, mohou prohlášení vložit do dopisu pro pachatele a pokud mladší, tak se mohou vyjádřit např. formou kresby.⁵²³ V posledním díle zákona o obětech jsou obsažena práva na peněžitou pomoc.⁵²⁴ Jsou zde uvedeny předpoklady a způsob poskytnutí peněžité pomoci obětem. Oběti sexuálních trestných činů jsou uvedeny v okruhu oprávněných žadatelů.⁵²⁵ Peněžitá pomoc je jednorázová částka, která má sloužit k překlenutí zhoršené životní situace např. na úhradu nákladů na psychoterapii.⁵²⁶ Problémem je, že peněžitá pomoc je vydávána Ministerstvem spravedlnosti pouze na základě žádosti, která musí být podána do pěti let od spáchání trestné činnosti.⁵²⁷ Není tedy překvapivé, že tohoto institutu využije jen poměrně málo obětí právě z důvodu, že jsou nedostatečně seznamovány se svými právy. Ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR vyplývá, že v roce 2020 jim napadlo 267 žádostí, z nichž bylo vyhověno ve 103 případech. V roce 2021 to bylo 232 žádostí a vyhověno bylo 131 z nich. Celkově byla v těchto dvou letech vyplacena peněžitá pomoc ve výši 11,64 mil. a 14,6 mil. Kč, průměrně tedy bylo obětem v roce 2020 vyplaceno 113 010 Kč a v roce 2021 112 180 Kč.⁵²⁸ Přestože oběť má díky tomuto institutu větší šanci na reparaci způsobené újmy než z náhrady škody v trestním řízení, díky nedostatečnému a nevhodnému způsobu poučování se o něm oběti málokdy dozvědí.

Následující část bude patřit druhému dílu, tedy právu obětí na informace.⁵²⁹ Tento díl je totiž spojen s největšími nedostatky, ze kterých plyne, že oběti nevědí, jaká mají práva a nedokážou je uplatňovat. Z výzkumu Bílého kruhu bezpečí vyplývá, že oběti, které jsou

⁵²¹ ASISTENTI PRAHA_Trestní zákoník_Zvláštní část: hlava II a hlava III [odborný seminář], seminář konaný pod záštitou JA, lektor: Mgr. Michal Roubíček, JA – Praha, 4. 3. 2022

⁵²² DURDÍK T., ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P., HÁKOVÁ D., Zákon o obětech trestných činů, Praha: Wolters Kluwer, 2018, 456 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 109 – 7, s. 30

⁵²³ GRIVNA T., ŠÁMAL P., VÁLKOVÁ H., a kol. Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 791 s., 2020, ISBN 978 – 80 – 7400 – 4, s. 131

⁵²⁴ Zák. č. 45/2013 Sb., §23 – 37

⁵²⁵ Ibid., §24 odst. 1 písm. d

⁵²⁶ Ibid., §25

⁵²⁷ Ibid., §30

⁵²⁸ Souhrnná statistika hlavních agend odboru odškodňování, Příloha C, Agenda peněžité pomoci obětem trestných činů dle zák. č. 45/2013 Sb., za rok 2006 – 2021, dostupné z: Statistika - Portál justice

⁵²⁹ Zák. č. 45/2013 Sb., §7 – 13

správně a dostatečně poučeny, svá práva více a častěji využívají.⁵³⁰ Nejvíce problémů vychází z ust. §8 odst. 1, ve kterém je uvedeno, že jakmile se policejní orgán dostane do prvního kontaktu s obětí, informuje ji i bez žádosti o značném množství informací, které jsou v zákoně dále vypsány. Policie se ale často dostává do kontaktu s obětí, která je rozrušená a spíše než velké množství informací potřebuje uklidnění a okamžitou pomoc.⁵³¹ Oběť takové množství informací není schopná najednou ani vstřebat, tím spíše když se jedná o dítě. Nemluvě o tom, že v praxi jsou starším obětem předávány podstatné informace na několika listech papíru, popsaných drobným písmem, na kterých jsou jen zákonná ustanovení, která se předloží oběti k podpisu a ústně jsou jim sdělovány pouze ty informace, o kterých to výslovně stanoví zákon.⁵³² Tím je dodržena zákonem stanovená forma a oběť je poučena. Takové poučení je ale zcela nedostatečné, neboť oběť si reálně neuvědomuje, jaká všechna práva má a jak je má uplatnit. Bylo by vhodné, aby policejní orgán nebo jiný OČTŘ s obětí ve vhodné chvíli, kdy bude stabilizována, všechna práva probral a ujistil se, že poučení skutečně porozuměla a je schopná svá práva uplatnit.⁵³³ To sice mají dělat na žádost oběti dle ust. §4 odst. 4, ale opět se jedná o začarovaný kruh.⁵³⁴ Když oběť neví, že může žádat o to, aby jí byly informace přetlumočeny, tak to neudělá. V případě mladších dětí by se měly OČTŘ ujistit, že existuje někdo, kdo za ně práva uplatní. Také by měly brát v potaz, že rodiče nemusí jednat stoprocentně v zájmu dětí a někdy jim mohou předávat podjaté nebo neúplné informace, obzvláště v případech, kdy je pachatel trestné činnosti z užšího kruhu z okolí oběti. Je proto dobré se přesvědčit, že dítě spolupracuje s nezaujatou organizací, která mu je schopná pomoci.⁵³⁵ Policejní orgán musí dbát na to, aby obětem informace poskytoval srozumitelně a zejména s ohledem na věk, vyspělost, gramotnost a zdravotní stav.⁵³⁶ Měl by tedy ke každé oběti přistupovat individuálně a pokud možno se několikrát ujistit, že předanému poučení porozuměla. S tím souvisí i možnost dalších informací, které jsou obětem poskytovány pouze

⁵³⁰ Telska R., Sekundární viktimizace obětí sexuálních trestných činů orgány činnými v trestním řízení, Praha, 2021, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, vedoucí práce: doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., Příloha č. 2

⁵³¹ JELÍNEK J., a kol., Zákon o obětech trestných činů - komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2014, 320 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 016 – 1, s. 51

⁵³² Zák. č. 45/2013 Sb., §8 odst. 2 písm. d

⁵³³ JELÍNEK J., PELC V., Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení.

In: Bulletin – advokacie: odborný časopis české advokacie [online], 11. 12. 2015 [cit. 12. 1. 2023], ISSN 1210-6348, Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni>

⁵³⁴ Zák. č. 45/2013 Sb., §4 odst. 4

⁵³⁵ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 54

⁵³⁶ Zák. č. 45/2013 Sb., §13

na jejich žádost.⁵³⁷ To jsou informace, které dodávají obětem důvěru v trestní řízení a justiční systém a tím zároveň snižují riziko sekundární viktimizace. Pokud ale oběť neví, že má na tyto informace nárok, tak o ně nepožádá a trestní řízení pro ni bude spíše traumatickým a negativním zážitkem.⁵³⁸ OČTŘ by měly mít po celou dobu řízení na paměti, že i dětem pomůžou informace o řízení a jeho důsledcích překonat viktimizaci a lépe se s ní vyrovnat.

4.3. Výslech dětských obětí

Tato kapitola se týká pravděpodobně nejvýznamnější části trestního řízení z hlediska oběti. Traumata a sekundární viktimizace nejčastěji plynou ze špatně vedeného nebo mnohokrát opakovaného výslechu. Výslech je přitom základní a nejběžnější vyšetřovací úkon. Existuje tedy skutečný zájem na tom, aby byl prováděn tak, aby nezpůsobil sekundární viktimizaci. Navíc v případě špatně vedeného výslechu je vyslýchaná oběť ve stresu, což zejména u dětí snižuje jejich mentální výkon a získané informace jsou poté nepřesné a zkreslené. Takový výslech nemá vypovídající hodnotu a nelze ho využít jako důkaz.⁵³⁹ Výslech má tedy dva na sobě závislé hlavní cíle: získat od oběti co nejvíce relevantních informací a přitom ji netraumatisovat. Správný výslech je transparentní, informativní, dobrovolný, je veden ohleduplně a vstřícně a v bezpečném prostředí.

Všechny zásady, kterými by se takový výslech měl řídit, jsou shrnuty v ust. §20 zákona o obětech.⁵⁴⁰ Ke každé jednotlivé oběti by se mělo přistupovat individuálně a s ohledem na trestnou činnost, které jí byla způsobena.⁵⁴¹ To znamená, že způsob a vedení výslechu není generická činnost, ke které je možné dát několik univerzálních doporučení, ale naopak se musí vždy přizpůsobit konkrétní oběti. Mimo situace, kdy se jedná o neodkladný úkon a není možnost ji zajistit, tak by výslech měla provádět speciálně vyškolená osoba.⁵⁴² Jedná se o specialisty, kteří mají od Policejního prezidia zajištěno odborné proškolení a následně jsou

⁵³⁷ Ibid., §9, 11

⁵³⁸ JELÍNEK J., PELC V., Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení.

In: Bulletin – advokacie: odborný časopis české advokacie [online], 11. 12. 2015 [cit. 12. 1. 2023], ISSN 1210-6348, Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni>

⁵³⁹ MUSIL J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK J., Kriminální právo, Praha: C. H. Beck, 2004, 583 s., ISBN 80 – 7179 – 878 – 9, s. 70

⁵⁴⁰ Zák. č. 45/2013 Sb., §20

⁵⁴¹ Ibid., §20 odst. 1

⁵⁴² Ibid., §20 odst. 2

dále vzdělávání v rámci celoživotního vzdělávání.⁵⁴³ Navíc součástí jejich povinností je i prevence trestné činnosti páchané na dětech a v souvislosti s tímto musí spolupracovat s organizacemi, které se specializují na pomoc dětem.⁵⁴⁴ Problémem je, že tito odborníci jsou zařazeni jen na specializovaných útvarech zabývajících se mravnostní kriminalitou a téměř vůbec nejsou na běžných útvarech PČR.⁵⁴⁵ Pokud oběť přijde nahlásit trestný čin na běžné oddělení policie, pravděpodobně ji bude vyslýchat pracovník, který bude mít zrovna čas. Důraz je zákonem kladen i na místo, kde je výslech prováděn. Měl by probíhat v speciálních výslechových místnostech. A pokud není možné, aby probíhal v této místnosti, může probíhat i na jiném, dítěti blízkém místě, např. ve škole.⁵⁴⁶ Speciální výslechová místnost má působit uklidňujícím dojmem a chránit dítě před negativní atmosférou formálního prostředí. Přestože to dříve bylo prostředí bagatelizováno, může negativně ovlivnit psychiku dítěte, a tím narušit průběh celého výslechu. Naopak v příjemném prostředí půjde lépe vyslýchajícímu navázat potřebný kontakt s dítětem.⁵⁴⁷ Požadavek na zřizování speciálních výslechových místností plyne z několika mezinárodních dokumentů,⁵⁴⁸ v České republice jsou zřizovány v návaznosti na Národní plán proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání⁵⁴⁹ a na pokyn policejního prezidenta č. 8 z roku 2002⁵⁵⁰ od roku 2004. K 31. 1. 2022 v České republice funguje 77 takových místností a nejsou zřizovány jen na pracovištích policie, ale i v dětských domovech, pomocných organizacích nebo třeba v nemocnicích.⁵⁵¹ Dle statistik jejich využití byly v roce 2021 využity celkem k 823 výslechům dětských obětí.⁵⁵² Jelikož se ale jedná o oběti veškeré trestné činnosti, a nejen sexuálně motivované, je vidět, že i přes zákonná ustanovení jsou stále některé děti vyslýchány v běžných výslechových místnostech. Výslechové místnosti se obvykle skládají ze třech místností. Jedná se o pracovní, ve které probíhá samostatný výslech,

⁵⁴³ VOKUŠ J., Zveřejněné informace 2019: Protiprávní činy páchané dětmi a trestná činnost páchaná na dětech [online]. 24. 5. 2019 [cit. 12. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/protipravni-ciny-pachane-detmi-a-trestna-cinnost-pachana-na-detech.aspx>

⁵⁴⁴ Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 21. 1. 2002, kterým se upravuje systém práce a postupy příslušníků Policie České republiky při odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži, čl. 1(1) i

⁵⁴⁵ Znásilnění pod kůží [televizní dokument], režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

⁵⁴⁶ KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 179

⁵⁴⁷ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 335

⁵⁴⁸ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (91) 11 o pohlavním vykořisťování, pornografii, prostituci a obchodu s dětmi a mladými dospělými, 9. 9. 1991

⁵⁴⁹ Usnesení vlády České republiky č. 949 ze dne 16. 8. 2006 k Národnímu plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období 2006 - 2008

⁵⁵⁰ MVČR, Odbor prevence kriminality, Specifické programy prevence kriminality [online]. 5. 5. 2021 [cit. 12. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/specificke-programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

⁵⁵¹ MVČR, Odbor prevence a kriminality, Seznam speciálních výslechových místností k 31. 1. 2022

⁵⁵² MVČR, Odbor prevence a kriminality, Evidenční list využití SVM za rok 2021

technickou, ve které je uložena audiovizuální a počítačová technika pro účely pořizování záznamu, a dále monitorovací pro sledování výsledku dalšími zúčastněnými osobami.⁵⁵³ A právě ta monitorovací místnost pomáhá překonat spoustu strukturálních nedostatků. Obligatorně se totiž výsledku v některých případech může účastnit velké množství osob, např. obhájce obviněného, obviněný, znalec, soudce při neodkladném úkonu a státní zástupce, který vykonává dozor. Pokud by dítě bylo vyslýcháno před takovým množstvím osob, je nepochybné, že by mu to bylo krajně nepříjemné a dokonce by to mohlo být zdrojem další viktimizace. Samotný výslech tak probíhá v místnosti, která je vybavena hračkami, obrazy, pohodlným nábytkem a dalšími nerušivými elementy za přítomnosti vyslýchajícího a osoby dle §102 odst. 1 TŘ⁵⁵⁴ a všechny ostatní osoby, které se výsledku mohou nebo musí zúčastnit, jej sledují v přímém přenosu z vedlejší místnosti. Dalším obrovským přínosem speciálních výslechových místností je kvalitní audiovizuální záznam, který je poté použitelný v dalším řízení namísto opakovaného výsledku dítěte.⁵⁵⁵ Dříve byly výsledky běžně nahrávány jenom na audio záznam, ze kterého nebylo možné sledovat mimiku a řeč těla oběti nebo byly nahrávky nedostatečné kvality, a tudíž se musely výsledky opakovat.⁵⁵⁶ K výsledku navíc může být přizván psycholog nebo psychiatr a záznam z výslechové místnosti lze použít jako podklad pro zpracování znaleckého posudku. I opakovaný a nevhodný výslech znalce je zdrojem sekundární viktimizace, byť často opomíjeným, neboť znalci jsou považováni za odborníky. Oběti jsou u znalců nuceni odpovídat na velké množství dotazů, navíc mnohdy zcela nevhodných, např. zda mají tendenci skákat nebo sahat na lidi. Takové dotazy hraničí až s očerňováním obětí. Navíc sama oběť žádný trestný čin nespáchala, tak není důvod, aby se musela podrobovat dalším úkonům a být vystavována stresu.⁵⁵⁷

Velice užitečnou součástí speciálních výslechových místností jsou panenky Jája a Pája. Ty byly vytvořeny specialisty SKVP Správy jihomoravského kraje PČR pod vedením ppkl. Plškové za účelem minimalizace traumatu, usnadnění komunikace a snížení poznávacích, jazykových a emocionálních limitů dětí.⁵⁵⁸ Jedná se o dvě panenky, jedna je

⁵⁵³ KOVÁŘ P., *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 179

⁵⁵⁴ Zák. č. 141/1961 Sb., §102 odst. 1

⁵⁵⁵ OPK MV, ÚSKPV, *Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro zvláště zranitelné oběti trestných činů* (2018), [cit. 13. 1. 2023]

⁵⁵⁶ ASISTENTI PRAHA *Trestní zákoník_Zvláštní část: hlava II a hlava III [odborný seminář]*, seminář konaný pod záštitou JA, lektor: Mgr. Michal Roubíček, JA – Praha, 4. 3. 2022

⁵⁵⁷ *Znásilnění pod kůží [televizní dokument]*, režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

⁵⁵⁸ MICHALÍK D., *Psychologie v Bezpečnostních sborech*, Praha: Themis, 2009, s. 103, ISBN 978 – 80 – 7312 – 060 – 3, s. 68

mužského a druhá ženského pohlaví, které mají sekundární pohlavní znaky. Panenky jsou oblečeny, ale lze je i vysvléct. U dětí je běžné, že neumí pojmenovat pohlavní orgány nebo sexuální praktiky, popřípadě se o těchto věcech stydí mluvit. Na panenkách mohou viktimizaci ukázat nebo předvést. Panenky mohou představovat je, pachatele nebo i někoho jiného.⁵⁵⁹ Používají se zejména u malých dětí, dětí s mentálním nebo jiným postižením nebo se zhoršenými vyjadřovacími schopnostmi. Jsou-li během výslechu používány panenky, je videozáznam takového výslechu z logiky věci nezbytný. Panenky lze sice využít ve všech fázích při plnění úkolů v trestním řízení, ale měli by je používat výhradně specialisté, kteří se buď zabývají sexuálně motivovanou trestnou činností nebo psychologové, lékaři popř. OSPOD.⁵⁶⁰

Výslech by měl být proveden tak, aby už nemusel být opakován, a v případě, že musí dojít k jeho opakování, měla by oběť vyslýchat pokaždé stejná osoba.⁵⁶¹ Bylo by vhodné, pokud nehrozí nebezpečí z prodlení, odložit výslech dítěte až po zahájení trestního stíhání a teprve tehdy udělat vyčerpávající výslech ve speciální výslechové místnosti, který bude nahráván a všechny zainteresované osoby se ho budou moci zúčastnit. Bohužel to je v praxi téměř neproveditelné, neboť dítě bývá nejčastěji nejen oznamovatel, ale i hlavní zdroj důkazů sexuální trestné činnosti.⁵⁶² Jak již bylo uvedeno výše, oběť je průměrně vystavena až sedmi úkonům, během kterých musí opakovaně popisovat svou viktimizaci.⁵⁶³ A to zpravidla pokaždé nové osobě, protože vyslychajícím je obvykle na PČR ten, kdo má čas.⁵⁶⁴ Až v pozdějších fázích řízení se konkrétním případem zabývá konkrétní tým a tam má pak oběť větší šanci, že se bude setkávat se stejnými osobami. Přitom když s dítětem jedná stále stejná osoba, tak se zvyšuje pravděpodobnost, že si získá jeho důvěru a vybuduje si s ním vztah. Navíc se i zvyšuje pravděpodobnost, že se dítě následně svěřívá vším, čemu bylo vystaveno.⁵⁶⁵ Trestní řízení je pro oběti spojeno s pocitem čekání. Mnoho obětí si stěžuje, že je v průběhu řízení stresovalo neustálé čekání. Samotné výsledky pak trvají až několik hodin.

⁵⁵⁹ CHMELÍK J, Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita, Praha: Portál, 2003, 201 s., ISBN 80 – 7178 – 739 – 6, s. 126

⁵⁶⁰ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 167/2010, o činnosti na úseku mládeže, čl. 8

⁵⁶¹ Zák. č. 45/2013 Sb., §20 odst. 3

⁵⁶² CHMELÍK J, Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita, Praha: Portál, 2003, 201 s., ISBN 80 – 7178 – 739 – 6, s. 122

⁵⁶³ Znásilnění pod kůží [televizní dokument], režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

⁵⁶⁴ Telska R., Sekundární viktimizace obětí sexuálních trestných činů orgány činnými v trestním řízení, Praha, 2021, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, vedoucí práce: doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., Příloha č. 1

⁵⁶⁵ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 179

Sama vyšetřovatelka, která pracovala přes 40 let na PČR sdělila, že si není jistá, jestli by trestnou činnost sama nahlásila právě z důvodu, že ví, jak systém funguje nebo spíše nefunguje.⁵⁶⁶

Poslední zásadou ohledně výsledku zvláště zranitelných osob, a tedy i dětí je že na základě žádosti oběti musí příslušný orgán učinit potřebná opatření, aby zabránil vizuálnímu kontaktu oběti s podezřelým nebo s osobou, proti níž se řízení vede. Zejména má využít audiovizuální techniku, je-li to možné. Také ale musí zajistit, aby nebylo porušeno právo obviněného na obhajobu.⁵⁶⁷ Opět je potřeba zmínit, že se jedná o právo oběti, o kterém zákon stanoví, že je poskytováno na její žádost. Oběti si zpravidla neuvědomují, že na něco takového mají nárok, a proto je vhodné, aby o tom byly řádně poučeny. Navíc k tomuto účelu výborně slouží speciální výslechové místnosti a je tedy na místě apelovat na policejní orgány, aby je využívaly v co největším množství případů. Při jejich použití vzniká kvalitní audiovizuální záznam a obviněný, případně obhájce, má možnost napadat obsah výpovědi, popř. prostřednictvím vyslychajícího klást oběti otázky.⁵⁶⁸ Právě to, že má obviněný možnost klást oběti otázky je naplněním práva na obhajobu, které je v tomto ustanovení zmíněno. To plyne i z judikatury Ústavního soudu, dle které nemůže být obviněný odsouzen za skutek pouze na základě usvědčující výpovědi svědka, pokud daného svědka nemohl vyslechnout v žádném stádiu trestního řízení.⁵⁶⁹

4.3.1. Specifika výslechu dětských obětí

Výslech dětí v trestním řízení je v zákoně speciálně upraven. Pravděpodobně nejdůležitější ustanovení, které na něj dopadá, je §102 TR.⁵⁷⁰ Toto ustanovení speciálně upravuje výslech osob mladší osmnácti let a poskytuje jim zvýšenou ochranu, aby bylo sníženo riziko sekundární viktimizace. Věková hranice ale byla po dlouhou dobu nastavena přísněji. Dříve se toto ustanovení týkalo pouze obětí mladších patnácti let. Tím vznikala nedůvodně nespravedlivý přístup k obviněným mladším osmnácti let a k poškozeným ve věku mezi patnácti a osmnácti lety, kdy obviněným byla poskytována zvýšená ochrana. Navíc tato úprava neodpovídala ani mezinárodním úmluvám, podle kterých je dítě osoba mladší

⁵⁶⁶ Znásilnění pod kůží [televizní dokument], režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

⁵⁶⁷ Zák. č. 45/2013 Sb., §20 odst. 4

⁵⁶⁸ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 30

⁵⁶⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. II. ÚS 29/06

⁵⁷⁰ Zák. č. 140/1961 Sb., § 102

osmnácti let.⁵⁷¹ Naštěstí s novelou spojenou se zákonem o obětech se tato hranice posunula a nyní mají osoby mladší osmnácti let právo na speciální zacházení při výslechu.⁵⁷² Toto speciální zacházení je podmíněno tím, že vyslýchaný musí být vyslýchán o okolnostech, jejichž ožívování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat jeho duševní a mravní vývoj.⁵⁷³ Není stanoveno, o jaké okolnosti se přesně jedná, OČTŘ to musí v každém případě posoudit individuálně a může to konzultovat i s různými odborníky. Posuzuje se zejména věk, rozumový vývoj, druh trestné činnosti a újma. Je zřejmé, že v případě sexuálně motivovaných trestných činů toto ustanovení dopadá na většinu vyslýchaných obětí.⁵⁷⁴ Výslech musí proběhnout zvlášť šetrně a tak, aby již nemusel být opakován. Toto ustanovení odpovídá přesně zásadám, které jsou uvedeny v zákoně o obětech v ust. §20. Pokud je to vhodné, výslech může být proveden i prostřednictvím videokonferenčního zařízení v souladu s ust. §111a TR.⁵⁷⁵ Během výslechu lze klást otázky osobě mladší osmnácti let pouze prostřednictvím OČTŘ.⁵⁷⁶ Tím jsou děti chráněny nejen před kladením nevhodných a zraňujících otázek, ale OČTŘ současně může otázky přizpůsobit komunikačním schopnostem této osoby.⁵⁷⁷

K výslechu musí být obligatorně přibrána osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže a která přispěje ke správnému vedení výslechu.⁵⁷⁸ Může se jednat o např. o OSPOD, ale i dětského psychologa nebo pracovníka organizace na pomoc dětským obětem trestných činů. Konkrétními úkoly této osoby je doporučení vhodného způsobu vedení výslechu, aby nedocházelo k sekundární traumatizaci, a kontrola, zda je výslech takto skutečně veden.⁵⁷⁹ V rámci ochrany dítěte může takto přibraná osoba navrhnout odložení výslechu, je-li zřejmé, že psychický stav dítěte výslech neumožňuje či by výslech mohl stav dítěte zhoršit. Nebo v rámci výslechu může navrhnout jeho přerušování či úplné ukončení, pokud má výslech nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchaného. V obou případech je OČTŘ povinen tomuto

⁵⁷¹ ŠÁMAL P. a kol., Trestní řád, komentář 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 465 – 0, s. 1499 – 1500

⁵⁷² Zák. č. 45/2013 Sb.,

⁵⁷³ Zák. č. 140/1961 Sb., § 102

⁵⁷⁴ ŠÁMAL P. a kol., Trestní řád, komentář 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 465 – 0, s. 1500

⁵⁷⁵ Ibid., s. 1500

⁵⁷⁶ Zák. č. 140/1961 Sb., § 102 odst. 3

⁵⁷⁷ ŠÁMAL P. a kol., Trestní řád, komentář 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 465 – 0, s. 1505

⁵⁷⁸ Zák. č. 140/1961 Sb., § 102

⁵⁷⁹ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 342

návrhu vyhovět, pokud nehrozí nebezpečí z prodlení.⁵⁸⁰ Pokud by z tohoto důvodu chtěl OČTŘ návrhu příbrané osoby nevyhovět, tak musí zvážit, zda nebezpečí z prodlení je reálně takové intenzity, že převažuje nad významem nepříznivého vlivu na psychiku dítěte.⁵⁸¹ Zamítat návrh příbrané osoby by měl jenom ve výjimečných případech. Problémem je, že o návrhu na přerušení nebo odložení výsledku dítěte rozhoduje OČTŘ sám bez možnosti opravného prostředku proti tomuto rozhodnutí. Z tohoto důvodu je přítomnost příbrané osoby považována některými lidmi pouze za formální, aby bylo vyhověno zákonným požadavkům na výslech dítěte.⁵⁸² Nepřítomnost dané osoby je podstatnou vadou úkonu a činí tento výslech nepoužitelným jako důkaz v dalším řízení.⁵⁸³ Tato vada nelze zhojit jiným způsobem, než že výslech bude proveden celý znovu, a to i v případě, že svědek mezitím dovršil věku osmnácti let.⁵⁸⁴ Přitom se nabízí otázka, zda není pro svědka lepší použít výslech v takovém stavu, v jakém byl proveden, než jej nutit podstupovat celý úkon znovu. Navíc pokud svědek mezitím dovrší osmnáct let, bude vyslýchán už bez příbrané osoby a další ochranných opatření, která stanoví ust. §102 TR. Tím pádem se riziko sekundární viktimizace a hlavně nedůvěra v trestní řízení ze strany oběti podstatně zvyšuje.

Dalším tématem je příbrání rodiče dítěte k výslechu. Ten nemá automatický nárok, aby byl k výslechu přizván. Naopak jej lze přizvat výhradně v případě, že může svou přítomností pomoci správnému provedení výslechu.⁵⁸⁵ Rodiče by rozhodně neměli být přizváni k výslechu ve věci, ve které jsou zainteresováni na výsledku řízení nebo dokonce v případě, že jsou ve věci trestně stíháni. Není ani vhodné, aby byli přítomni, pokud by hrozilo, že se dítě bude před nimi stydět vypovídat nebo že budou nevhodně zasahovat do průběhu výslechu.⁵⁸⁶ Nejlepší je zeptat se na názor samotného dítěte a předem jej ujistit, že vyslýchající rodičům nesdělí, že dítě odmítlo jejich přítomnost u výslechu. Není neobvyklé,

⁵⁸⁰ Zák. č. 140/1961 Sb., § 102 odst. 1

⁵⁸¹ ŠÁMAL P. a kol., Trestní řád, komentář 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 465 – 0, s. 1502

⁵⁸² HUMANITAS–PROFES, Násilí na dětech: "násilí nezná hranice, ale zanechává stopy", Praha: Humanitas-profes, 2003, 112 s., ISBN 80 – 903392 – 0 – 4, s. 24

⁵⁸³ CHROMÝ J., Kriminální páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3, s. 58

⁵⁸⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 09. 1993, sp. zn. 7 To 181/93

⁵⁸⁵ Zák. č. 140/1961 Sb., § 102 odst. 1

⁵⁸⁶ ŠÁMAL P. a kol., Trestní řád, komentář 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 465 – 0, s. 1501 – 1502

že je dětem jednoduše nepříjemné mluvit před svými rodiči o tom, co musely prožít.⁵⁸⁷ I v případě, že rodič nebude přizván k výslechu, měl by být o jeho konání vyrozuměn.⁵⁸⁸

Výslech dětí mladších patnácti let je samostatně upraven závazným pokynem policejního prezidenta.⁵⁸⁹ V tomto pokynu jsou uvedeny další zásady, které musí policejní orgán dodržovat v případě, že předvádí k výslechu dítě. Některé se shodují s již výše vypsányými ustanoveními například: pokládání otázek jen prostřednictvím OČTŘ, že s dítětem by měl být poučen i jeho zákonný zástupce a výslech by měl být prováděn vždy ve zvláštní výslechové místnosti a pokud to není možné, tak na místě, které může přispět správnému provedení úkonu a dosažení žádoucího výsledku. V případech, kdy bude navazovat znalecké zkoumání, je vhodné přizvat znalce rovnou k výslechu.⁵⁹⁰ K úkonu je možné dítě předvolat pouze prostřednictvím zákonného zástupce, OSPOD nebo soudem ustanoveného opatrovníka.⁵⁹¹ V konkrétních opatřeních k jednotlivým úkonům je stanoveno, že v případě, že je dítě potřeba někam převést, tak přítomná osoba by měla být v civilním oblečení a užívat služební vozidlo v civilním provedení. Po skončení úkonu by dítě mělo být vráceno tam, odkud bylo vyzvednuto.⁵⁹² Žádné úkony, vyjma neodkladných a neopakovatelných nesmí být prováděny od 22:00 do 6:00. Všem úkonům musí být přítomen OSPOD nebo jiná osoba zkušená s výchovou mládeže.⁵⁹³

4.3.2. Praktické poznatky k výslechu dětských obětí

Nyní se autorka zaměří na konkrétní rady, které by měl vyslychající dodržovat v případě, že vyslychá dětskou oběť sexuální trestné činnosti. Dříve byly děti považovány za nevěrohodné svědky, kteří nejsou schopni autenticky replikovat své zážitky.⁵⁹⁴ Dnes je tento názor již překonaný a je prokázáno, že pokud je k dítěti přistupováno správně, tak je schopno podat věrohodnou výpověď.⁵⁹⁵ Navíc výjimečné události si děti dokážou vybavovat i s větší časovou prodlevou.⁵⁹⁶ Kvalita podaných informací se odvíjí od tří schopností - schopnost

⁵⁸⁷ Ibid., s. 1501

⁵⁸⁸ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 167/2010, o činnosti na úseku mládeže, čl. 7 odst. 6

⁵⁸⁹ Ibid., čl. 7 odst. 6

⁵⁹⁰ Ibid., čl. 7 odst. 8

⁵⁹¹ Ibid., čl. 7 odst. 4

⁵⁹² Ibid., čl. 7 odst. 5

⁵⁹³ Ibid., čl. 7 odst. 7

⁵⁹⁴ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 332 - 334

⁵⁹⁵ Ibid., s. 333

⁵⁹⁶ ČÍRTKOVÁ L., Výslech dítěte a jeho úskalí, 1. část, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2010, č. 3/2010, s. 9 - 12, ISSN 1212 – 866X

vnímání, zapamatování a reprodukce.⁵⁹⁷ Vnímání dětí je specifické, protože děti si často neuvědomují reálný obraz vnímaných událostí a soustředí se na pro ně zajímavé detaily. Čím je dítě starší, tím má samozřejmě lepší paměť. Současně je paměť ovlivňována časem, šokem a obrannými mechanismy, které nastupují po traumatickém zážitku.⁵⁹⁸ Schopnost reprodukce zážitku není jenom v moci dítěte. Právě tuto schopnost může hodně ovlivnit to, za jakých okolností a komu dítě konkrétní události sděluje. Je tedy důležité, aby výslech dětských obětí byl veden nejen v souladu se zákonem, ale i v souladu s poznatky dětské psychologie.⁵⁹⁹ Protože i když dítě chce být vyslyšeno, nemůže ovlivnit podvědomé obranné mechanismy, které mají vliv na jeho vzpomínky a vnímání trestné činnosti.⁶⁰⁰

Výslechu by měla předcházet řádná příprava, důkladné studium spisu a promyšlení si jakým způsobem bude výslech dítěte veden. Je dobré, když si vyslýchající předem vyslechne dospělé osoby, aby měl ve věci kompletní informace.⁶⁰¹ Klíčové je i prostředí a proto, pokud je to možné, měl by výslech probíhat v místnosti tomu určené, v příjemné atmosféře a nerušivém prostředí. Vyslýchající může být u výslechu v civilním oblečení, aby celá situace nepůsobila na dítě zbytečně formálně. Osoby, které jsou k výslechu přizvány, by jej ideálně měly pozorovat z jiné místnosti a klást otázky nepřímou přes vyslýchající osobu.⁶⁰² Vyslýchající by se měl potkat s dítětem ještě před konáním výslechu, aby pro něj nebyl úplně cizí osobou a vzbudil v něm důvěru.⁶⁰³ Na výslech by mělo být připraveno i dítě. Mělo by se předem dozvědět, co se od něj čeká, jakou má roli a jak bude celý úkon probíhat. Tyto informace mu nemusí předat přímo vyslýchající, ale např. psycholog nebo OSPOD. Také je dobré, když má oběť pocit určité kontroly nad situací. Je vhodné ji dostatečně poučit, že může výslech kdykoli přerušit nebo říct, když je jí určitá otázka nepříjemná. Své potřeby nemusí vyjadřovat jen slovy, ale může je i napsat nebo nakreslit. Na začátku výslechu by mělo být poučení, pak je vhodná krátká otevřená konverzace na prolomení ledů, následovaná monologem dítěte ohledně viktimizace a až pak by měly přijít na řadu konkrétní otázky. Každá oběť je ale jiná a

⁵⁹⁷ CHMELÍK J, Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita, Praha: Portál, 2003, 201 s., ISBN 80 – 7178 – 739 – 6, s. 123 – 124

⁵⁹⁸ WEISS P., Sexuální agrese – oběti a pachatelé In: Kriminalistika, Praha: MV ČR, 2001, roč. 34, č. 1/2001, s. 13, ISSN 1210 - 9150

⁵⁹⁹ CHMELÍK J, Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita, Praha: Portál, 2003, 201 s., ISBN 80 – 7178 – 739 – 6, s. 123 – 124

⁶⁰⁰ ČÍRTKOVÁ L., Forezní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 178

⁶⁰¹ Ibid., s. 338

⁶⁰² CHMELÍK J, Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita, Praha: Portál, 2003, 201 s., ISBN 80 – 7178 – 739 – 6, s. 125

⁶⁰³ KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 177

u dětí to platí obzvláště, a proto se konkrétní způsob vedení výslechu vždy bude muset přizpůsobit situaci. Právě krátká konverzace na úvod je nejlepším způsobem k tomu, aby vyslýchající získal náhled na způsob uvažování oběti.⁶⁰⁴

Ani v případě poučení neexistuje konkrétní postup. V zákoně je pouze uvedeno, že poučení musí být přiměřené věku a je stanoven rozsah, o čem je třeba poučit.⁶⁰⁵ Spíše než věku by se poučení mělo přizpůsobit rozumové vyspělosti oběti. Poučení by mimo jiné mělo srozumitelnou cestou dítě seznámit se všemi jeho právy a povinnostmi během výslechu.⁶⁰⁶ Dobré je vysvětlit přítomnost osob u výslechu nebo naopak proč se některé osoby (např. rodiče) výslechu neúčastní. Dítě musí být seznámeno i s tím, jak je výslech zaznamenáván, co to je křivá výpověď a co zamlčování. V poučení je vhodné vysvětlit, že dítě může odpovědět, že neví nebo že nerozumí. V případě, že výslechu nepředcházelo úplné poučení, není tento výslech použitelný v řízení jako důkaz.⁶⁰⁷ Dostatečné poučení tedy předchází nutnosti dalších výslechů a tím sekundární viktimizaci.

Neverbální komunikace je u tohoto typu výslechu velice podstatnou složkou, a to z obou stran. Správné nastavení neverbální komunikace povede k jednoduššímu navázání důvěry. Přirozeným očním kontaktem lze dodat podporu a odvalu. Vyslýchající by se neměl od dítěte odklánět nebo si od něj držet příliš velký odstup, neboť to značí neosobní přístup. A zase naopak by měl být opatrný i při příliš blízkém postavení nebo až fyzickém kontaktu. Ten může být pro oběť zcela nepřijatelný vzhledem k tomu, čím si prošla.⁶⁰⁸ Z chování dítěte lze snadno poznat, zda došlo k vybudování důvěry, zda není výslech pro dítě náročný nebo zda není unavené.⁶⁰⁹ To, že se dítě rychle unaví, je zcela normální. Děti jsou schopny udržet plnou pozornost pouze přibližně 30–60 minut. Výslech by proto neměl být delší.⁶¹⁰ Je zcela normální, že je dítě během výslechu neklidné nebo reaguje nepatříčně. To jsou projevy

⁶⁰⁴ ČÍRTKOVÁ L., Forezní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 340

⁶⁰⁵ Zák. č. 140/1961 Sb., §101

⁶⁰⁶ ČÍRTKOVÁ L., Forezní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 340

⁶⁰⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 2. 1980, sp. zn.: 11 To 62/1979

⁶⁰⁸ ČÍRTKOVÁ L., Policejní psychologie, Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 310 s., ISBN 80 – 86898 – 73 – 3, s. 222

⁶⁰⁹ ČÍRTKOVÁ L., Forezní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 341

⁶¹⁰ Ibid., s. 339

strachu, studu a reakce na traumatickou viktimizaci.⁶¹¹ V případě, že se dítě rozpláče, je nejlepší mu dát čas a prostor, aby se uklidnilo a nenaléhat na něj nebo jej nekonejšit.⁶¹²

Vyslýchající by měl mluvit tlučeným a klidným hlasem. Nikdy by neměl oběti skákat do řeči, ale naopak se jí snažit aktivně naslouchat. Vhodné je mluvit spíše pomalu, s přestávkami a v jednoduchých větách, kterým bude dítě snadno rozumět.⁶¹³ Správné je používat stejný slovník, který používá vyslýchaný a nikdy se jej nesnažit učit nové výrazy. Je to další zbytečná zátěž a navíc by mohlo dojít k nepochopení, a tím pádem k nedorozuměním během výslechu. Pokud jsou ale dítětem užívány určité výrazy, není špatné si ujasnit, co který výraz přesně znamená. Během výslechu by dítě nikdy nemělo být káráno, opravováno nebo napomínáno.⁶¹⁴ Naprosto nepřijatelné jsou i jakékoli soudy vztahující se k vyprávění.⁶¹⁵

Na začátek je dobré nechat dítě spontánně vyprávět, co se mu stalo. V této části by nemělo být přerušováno doplňujícími dotazy. Je potřeba dítě pouze trpělivě a bez nátlaku podporovat, aby pokračovalo.⁶¹⁶ Až ve chvíli, kdy dokončí svůj monolog, je možné přistoupit k otázkám.⁶¹⁷ Je vhodné se nejprve doptávat na nejstarší útoky. Pachatelé totiž začínají mírnější formou zneužívání, a proto první útoky bývají méně traumatické.⁶¹⁸ Otázky by měly být co nejjednodušší. Neměly by být složené, ani by v sobě neměly obsahovat zápor. Po položení otázky by dítě mělo mít dostatečný prostor, aby si utřídilo myšlenky a mohlo v klidu zformulovat svou odpověď. Je běžné, že děti odpovídají krátce a málo diferenciovaně.⁶¹⁹ To odpovídá jejich způsobu uvažování a zapamatování si věcí. Děti totiž mají problém se zařazením událostí na časovou osu, i když už znají pojmy jako dny v týdnu nebo měsíce.

⁶¹¹ ČÍRTKOVÁ L., Vybrané poznatky o obětech sexuálního násilí, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2021, č. 5/2021, s. 24, ISSN 1212 – 866X

⁶¹² KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 84

⁶¹³ DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5, s. 59

⁶¹⁴ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 335

⁶¹⁵ NETÍK K., NETÍKOVÁ D., HÁJEK S., Psychologie v právu, Praha: C. H. Beck, 1997, 140 s., ISBN 80 – 7179 – 177 – 6, s. 13

⁶¹⁶ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 339

⁶¹⁷ Ibid., s. 340

⁶¹⁸ ŠPECIÁNOVÁ Š., Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Praha: Linde, 2003, 156 s., ISBN 80 – 86131 – 44 – 0, s. 109

⁶¹⁹ ČÍRTKOVÁ L., Výslech dítěte a jeho úskalí, 1. část, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2010, č. 3/2010, s. 9 - 12, ISSN 1212 – 866X

Obecné a vágní informace tak bývají většinou věrohodnější než konkrétní.⁶²⁰ Rizikové jsou sugestivní a uzavřené otázky. Čím je dítě mladší, tím je více ovlivnitelné a snaží se odpovědět tak, jak má pocit, že je to správně. A jako správné se z jeho pohledu jeví přitakávání dospělým. Naopak zápornou odpověď vnímá jako špatnou. Protokolace výslechu, pokud z jakéhokoliv důvodu není možný audiovizuální záznam, by měla probíhat formou doslovného přepisu. Pokud by byl výslech převeden do úředního jazyka, došlo by k jeho znehodnocení.⁶²¹

4.4. Dítě jako oběť během hlavního líčení

Jak plyne ze všeho výše uvedeného, v ideálním případě by se dětská oběť vůbec neměla hlavního líčení zúčastnit. Dle §102 odst. 2 je během řízení před soudem možné na základě rozhodnutí soudu provést důkaz přečtením protokolu nebo přehráním audiovizuálního záznamu a to bez dodržení podmínek, které jsou uvedeny v §211 odst. 1 a 2.⁶²² Pokud byl výslech dítěte proveden v přípravném řízení vyčerpávajícím způsobem, tak není nutné, aby byl před soudem opakován, i když státní zástupce a obžalovaný nesouhlasí.⁶²³ Jedná se o velkou výjimku ze zásady ústnosti a bezprostřednosti, ze které vyplývá, že právo na spravedlivý proces musí být omezeno ve prospěch práva na zvláštní ochranu dítěte.⁶²⁴ Tato ochrana ale trvá jen do dovršení osmnácti let. Poté už se může oběť opakovanému výslechu vyhnout pouze za splnění podmínek v ust. §211 odst. 1 a 2. A není potřeba zmiňovat, že obžalovaný jen málokdy souhlasí s tím, aby nebyla oběť před soudem znovu vyslechnuta. Naštěstí praxe na soudech ohledně výslechů dětí v hlavním líčení znatelně pokročila dopředu. Jak bude uvedeno v další části, která se bude zabývat příklady z opravdových spisů, tak menší děti jsou skutečně před soudy vyslýchány jen ve výjimečných případech. V případě, že by byly pochybnosti o způsobu vedení výslechu nebo o správnosti a úplnosti záznamu, může soud vyslechnout přibranou osobu,⁶²⁵ což je vhodné k tomu, aby byla výpověď správně vyhodnocena a interpretována.⁶²⁶

⁶²⁰ KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 84

⁶²¹ ŠPECIÁNOVÁ Š., Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Praha: Linde, 2003, 156 s., ISBN 80 – 86131 – 44 – 0, s. 109

⁶²² Zák. č. 140/1961 Sb., §102 odst. 2

⁶²³ Ibid., §211 odst. 1 a 2 a contrario

⁶²⁴ ŠÁMAL P. a kol., Trestní řád, komentář 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 465 – 0, s. 1503

⁶²⁵ Zák. č. 140/1961 Sb., §102 odst. 2

⁶²⁶ ŠÁMAL P. a kol., Trestní řád, komentář I.+II. 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, 3014 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 043 – 0, s. 904

Výslech v soudním prostředí u hlavního líčení je pro děti ještě více stresující než výslech na policii nebo ve speciální výslechové místnosti. Přeci jenom se hlavního líčení účastní více lidí, jedná se o formální prostředí nepřívětivých soudních budov a oběť se zde mnohdy musí osobně setkat s pachatelem.⁶²⁷ Navíc u soudu není možné, aby výslech vedla speciálně proškolená osoba, natož osoba toho pohlaví, které si oběť zvolí. Takový postup by bránil právu obžalovaného na zákonného soudce.⁶²⁸ Pokud je tedy nezbytné, aby výslech dítěte během hlavního líčení proběhl, mělo by být přijata opatření na jeho ochranu před sekundární viktimizací. Před zahájením výslechu by dítě mělo být seznámeno s prostorovou dispozicí soudu, úlohou a totožností všech přítomných osob. Stejně jako v případě výslechu v předchozí kapitole to dítěti dodá odvalu a určitý pocit kontroly nad situací. Je vhodné, aby prostředí dítěti nezastrašovalo, a podle možností, tak zvolit jednacím sál, která je blíže vstupu a je menší. Soudce by si měl líčení časově rozplánovat a dítě přizvat přesně k času výslechu, aby nemuselo dlouho čekat na chodbě před jednacím sál. Stejně jako všechny ostatní oběti má dítě nárok na doprovod důvěrníkem, kterého si samo zvolí. Samotný výslech by měl probíhat vždy s vyloučením veřejnosti a ideálně i bez přítomnosti obžalovaného. Soud by měl dítěti vysvětlit, že tíha rozhodnutí neleží na něm, ale definitivní rozhodnutí ve věci je na soudu. Během výslechu musí být chráněno před obrazy a informacemi, které by mohly mít škodlivý vliv na jeho psychiku.⁶²⁹ S tím souvisí i požadavek, že stejně jako během výslechu v přípravném řízení, tak i v hlavním líčení lze klást otázky osobě mladší osmnácti let pouze prostřednictvím OČTŘ.⁶³⁰ Způsob, jak to dodržet, nastínil soudce Městského soudu v Praze na školení pro asistenty soudců. On sám si v případech, kdy je nezbytné vyslýchat dětskou oběť, nechá od obou stran sepsat všechny otázky, které chtějí oběti položit. Pak oběť vyslechne bez obžalovaného, aby byla vůbec výpovědi schopna. Následně obžalovanému přehraje výpověď oběti a nechá se všechny k výslechu vyjádřit nebo sepsat další dotazy, pokud je mají. Pokud, by byly další dotazy, tak opět vyslechne oběť bez přítomnosti obžalovaného a následně mu přehraje tento doplňující výslech. Sám soudce uvedl, že se jedná o zdoluhavější postup, ale v případě, že není možné provést výslech videokonferencí, tak se jedná o nejmírnější postup vzhledem k oběti.⁶³¹

⁶²⁷ ČÍRTKOVÁ L., Viktimologie pro forenzní praxi, Praha: Portál, 2014, 160 s., ISBN 978 – 80 – 262 – 0582 – 1, s. 132

⁶²⁸ GRIVNA T., ŠÁMAL P., VÁLKOVÁ H., a kol. Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 791 s., 2020, ISBN 978 – 80 – 7400 – 4, s. 126

⁶²⁹ Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1, s. 29

⁶³⁰ Zák. č. 140/1961 Sb., §102 odst. 3

⁶³¹ ASISTENTI PRAHA_Trestní zákoník_Zvláštní část: hlava II a hlava III [odborný seminář], seminář konaný pod záštitou JA, lektor: Mgr. Michal Roubíček, JA – Praha, 4. 3. 2022

Řízením prostupují různé nedostatky, které oběti trápí. Jedná se o nedostatky buď strukturální neboli systémové, nebo osobnostní, tedy ty, které jsou způsobeny lidským faktorem. Mezi strukturální patří nedostatek oddělených čekáren pro oběti a zajištění, aby se oběť nemusela setkat osobně s obžalovaným. Soudy stále nejsou vybaveny dostatečnou technikou, aby výslech mohl probíhat z oddělených místností. V případě, že již k danému dojde, tak je technika většinou nekvalitní a neschopna takového přenosu, aby soud mohl skutečně sledovat nonverbální komunikaci vyslýchané osoby. Oběti jsou často předvolávány k hlavnímu líčení již od začátku a pak musí čekat dlouhé hodiny na chodbě, což je stresuje většinou do takové míry, že k výslechu přicházejí ve velmi špatném psychickém stavu.⁶³² Osobnostní nedostatky jsou nejčastěji způsobeny tím, že v justici je nedostatek odborně vzdělaného personálu v oblasti viktimologie a kriminologie. Zejména se toto projevuje u přísedících, kteří sice mají být zárukou spravedlnosti zdravého rozumu, ale vůbec nejsou schopni pochopit mechanismy viktimizace a projevy PTSD. Pro práci s oběťmi nejsou vyškoleni mnohdy ani znalci, jejichž prohlášení jsou pak přejímána soudy.⁶³³ Jako příklad slouží prohlášení znalce, který ve znaleckém posudku uvedl, že oběť nemůže být traumatizována, protože vystudovala vysokou školu.⁶³⁴ Nejen znalci, ale i obhájci, státní zástupci nebo soudci jsou lidé, kteří se často nechají ovlivnit mýty o obětech. Nedokáží si představit, co vše může oběť traumatizovat a že opakovaný výslech může vést k rozvoji PTSD. S tím souvisí to, že si neuvědomují, jak vypadají projevy stresu a že i zdánlivě vstřícné chování dítěte vzhledem k obžalovanému může být projevem traumatu. Vstřícné chování oběti vůči obžalovanému vnímají většinou jako polehčující okolnost. Není neobvyklé, že se obhájci navzdory etickému kodexu k obětem chovají nevhodně, mají nepříjemné poznámky nebo nesouvisející otázky.⁶³⁵ Takové chování přichází někdy i ze strany soudu. Jako příklad lze uvést případ, kde se soud ptal oběti, zda stejné praktiky jako dělala s obžalovaným, dělala i se svým přítelem. A opakovaně jí nutil celou viktimizaci popisovat i během hlavního líčení, přestože byl celý výslech v přípravném řízení nahrán.⁶³⁶

⁶³² ŠIMÁČKOVÁ K., a kol.: Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?, Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1076 s., ISBN 978 – 80 -7598 – 761 – 7, s. 334

⁶³³ Ibid., s. 335

⁶³⁴ Z násilnění pod kůží [televizní dokument], režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

⁶³⁵ ŠIMÁČKOVÁ K., a kol.: Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?, Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1076 s., ISBN 978 – 80 -7598 – 761 – 7, s. 335

⁶³⁶ Z násilnění pod kůží [televizní dokument], režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

4.5. Rozhodnutí ve věcech sexuálně motivované trestné činnosti páchané na dětech

Když už se oběť rozhodne projít si složitým a nepříjemným procesem trestního řízení, tak očekává, že výsledkem řízení bude rozsudek, který obnoví její víru ve spravedlnost. Pachatel bude potrestán a uvědomí si, co oběti způsobil.⁶³⁷ Bohužel, stejně jako trestní řízení většinou není vedeno v souladu se všemi zásadami zákona o obětech, ani samotná rozhodnutí neodpovídají tomu, jak by měla vypadat spravedlnost. V médiích jsou často vidět případy, ve kterých došlo ke zproštění obvinění, nebo byl udělen podmíněně odložený trest odnětí svobody.⁶³⁸ Tato praxe oběti odrazuje od toho, aby vůbec podávaly trestní oznámení, protože nemají víru, že pachatel bude skutečně spravedlivě potrestán.

Soudy obvykle neberou vážně trauma a psychickou újmu, která byla oběti způsobena. Dochází ke zlehčování následků trestné činnosti. To se děje především v případech, pokud pachatel oběti neublížil fyzicky. Soudy je to považováno za polehčující okolnost a mnohdy tím odůvodňují uložení podmíněně odloženého trestu odnětí svobody.⁶³⁹ V případě znásilnění dokonce soud posoudil skutečnost, že oběť byla znásilněna rychle, jako polehčující okolnost. V odůvodnění rozsudku bylo uvedeno, že oběti nemohla být způsobena žádná psychická újma.⁶⁴⁰ Je nadbytečné znovu opakovat, že taková argumentace je naprosto nemístná. Oběti, zejména dětské oběti, končí po sexuálním násilí často s celoživotními psychickými traumaty.⁶⁴¹ A to, i pokud nebyly vystaveny násilí, což děti ve většině případů ani nejsou.

Popsanému odpovídají i statistiky ministerstva spravedlnosti. V roce 2019 bylo nahlášeno celkem 576 případů pohlavního zneužití. Obžalováno bylo 407 osob a skutečně odsouzeno 356. Je tedy přibližně 61% šance, že v případě podání trestního oznámení dojde k odsouzení obžalovaného. To stále nejsou až tak nepříznivá čísla. Skutečný problém přichází v souvislosti s ukládáním trestů. Pouze v 38 případech byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a z toho v 30 případech pouze v rozsahu 1 až 5 let. V 287 řízeních byl obžalovanému

⁶³⁷ ČÍRTKOVÁ L., Viktimologie pro forenzní praxi, Praha: Portál, 2014, 160 s., ISBN 978 – 80 – 262 – 0582 – 1, s. 137

⁶³⁸ KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5, s. 57

⁶³⁹ ŠIMÁČKOVÁ K., a kol.: Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?, Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1076 s., ISBN 978 – 80 -7598 – 761 – 7, s. 335

⁶⁴⁰ ČÍRTKOVÁ L., Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4, s. 138

⁶⁴¹ JEŽKOVÁ V., Jen ano je ano: Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské smlouvy, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, 55 s., ISBN 978 – 80 – 904564 – 9 – 5, s. 25

trest odnětí svobody podmíněně odložen. Jen v 53 případech bylo uloženo ochranné léčení, které bylo ve většině případů sexuologické.⁶⁴² Nízký počet uložených ochranných léčení odpovídá skutečnosti, že pachatelé sexuálně motivované kriminality ve většině případů netrpí parafiliemi. Je tristní, že je pouze 10% šance, že člověk obžalovaný za trestný čin pohlavního zneužití dostane v případě, že bude odsouzen nepodmíněný trest odnětí svobody. V roce 2020 bylo odsouzeno 171 obžalovaných. Z toho ve 141 případech byl uložen podmíněný trest odnětí svobody a pouze 7x nepodmíněný trest odnětí svobody. Procentuální šance na to, že obžalovaný dostane nepodmíněný trest odnětí svobody, v tomto roce klesla na 4 %.⁶⁴³

Výrazně lepší nejsou ani statistiky trestného činu výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií. V roce 2019 bylo nahlášeno celkem 417 případů. Obžalováno pak bylo 192 osob a odsouzeno 164. V trestech opět dominovalo podmíněně odložení trestu odnětí svobody, které bylo uloženo celkem 164x. Nepodmíněný trest odnětí svobody byl uložen pouze patnácti obžalovaným, přičemž nejčastěji se opět jednalo o trest v rozmezí 1 – 5 let. Šance, že obžalovaný dostane tento trest v případě odsouzení, byla 7,8 %. Ochranné léčení bylo uloženo celkem 47x a opět v nejvíce sexuologické, a to 41x.⁶⁴⁴ V dalším roce čísla znovu klesla. Bylo odsouzeno celkem 213 osob a nepodmíněný trest odnětí svobody byl uložen pouze 5x. To jsou jen 2 % odsouzených. Důležité je i uvést, že nejdelší nepodmíněný trest byl uložen v rozsahu 2,5 let, což také nelze pokládat za příliš vysoké číslo.⁶⁴⁵

Jak bylo uvedeno výše, Směrnice 2011/93/EU volala po zavedení sankce, která znemožní odsouzené osobě za sexuální trestnou činnost páchanou na dětech výkon profesní činnosti zahrnující přímé a pravidelné kontakty s dětmi.⁶⁴⁶ V případě pohlavního zneužití v roce 2019 byl trest zákazu výkonu činnosti uložen pouze 7x a v případě výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií jen 5x.⁶⁴⁷ Důvodem je to, že naše legislativa neumožňuje uložit zákaz činnosti zahrnující kontakt s dětmi všem pachatelům, ale pouze v případech, kdy se pachatel

⁶⁴² Statistický přehled soudních agend Ministerstva spravedlnosti ČR, za rok 2019, dostupné z: [infodata] - Statistické ročenky (justice.cz)

⁶⁴³ DRÁPAL J., CIBULKA J., SVITÁKOVÁ K., ŠOLTÉS M., aplikace jaktrestame.cz [online], [cit. 20. 1. 2023]. Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

⁶⁴⁴ Statistický přehled soudních agend Ministerstva spravedlnosti ČR, za rok 2019, dostupné z: [infodata] - Statistické ročenky (justice.cz)

⁶⁴⁵ DRÁPAL J., CIBULKA J., SVITÁKOVÁ K., ŠOLTÉS M., aplikace jaktrestame.cz [online], [cit. 20. 1. 2023]. Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

⁶⁴⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, úř. věst. L 335/1, 17. 12. 2011, s. 1 – 15, čl. 10

⁶⁴⁷ Statistický přehled soudních agend Ministerstva spravedlnosti ČR, za rok 2019, dostupné z: [infodata] - Statistické ročenky (justice.cz)

dopustil trestného činu v souvislosti s danou činností.⁶⁴⁸ I to je možné považovat za legislativní nedostatek, který by měl být napraven.

Dalším problémem je ukládání obžalovanému, aby uhradil oběti náhradu škody za způsobenou újmu. Bohužel Ministerstvo spravedlnosti ČR nevede souhrnnou statistiku, ze které by bylo možné vyčíst, zda a v jaké výši je náhrada škody ukládána. Největším úskalím je, že způsobená újma se poměrně složitě prokazuje a oběti jsou nejčastěji odkazovány na občanskoprávní řízení. Nikdo jim ale dostatečně nevysvětlí, jak mají dále postupovat a z toho důvodu většinou ani žádnou náhradu škody nezískají. Pokud už je oběti náhrada škody přiznána, tak se obvykle pohybuje v řádech deseti tisíců. V jednom případě dokonce i odvolací soud přiznanou náhradu škody pro oběť snížil a v odůvodnění uvedl, že přiznaná výše by byla pro obžalovaného likvidační.⁶⁴⁹ Takové až ponižující jednání vede k dalšímu poklesu důvěry v trestní řízení.

⁶⁴⁸ Zák. č. 40/2009 Sb., §73

⁶⁴⁹ HRDÁ L., Nízké tresty pro sexuální násilníky ničí víru ve spravedlivý svět, 12. 6. 2020, In: heroine, ©2021 Partners media, ISSN 2694 – 7072, Dostupné z: <https://www.heroine.cz/spolecnost/2566-nizke-tresty-pro-sexualni-nasilniky-nici-viru-ve-spravedlivy-svet>

5. Rozbor skutečně vedených spisů

V souvislosti se zpracováním rigorózní práce bylo autorce umožněno nahlédnout do trestních spisů vedených na obvodním soudu v Praze. Je zde na místě předem poznamenat, že autorce nepřísluší hodnotit práci konkrétních soudců a jejich rozhodnutí. Předmětem této práce není názor autorky, zda bylo konkrétní rozhodnutí ve věci správné. To nelze ani posuzovat s ohledem na to, že podkladem jsou pouze soudní spisy a jejich částečný obsah, nikoliv všechny provedené důkazy, výslechy a policejní spisy. Autorka měla přístup zejména k obžalobě, protokolům z jednání a rozsudkům.

Reálná kazuistika byla do práce zařazena z důvodu, aby byly na příkladech z praxe demonstrovány výše teoreticky popsané nedostatky a problémy, které oběti tíží. Celkem měla autorka možnost si prostudovat 40 spisů, ve kterých byl obžalovaný obžalován z trestného činu pohlavního zneužití. Jedná se o všechny spisy, které byly na tomto soudu vedeny od roku 2010. Je vhodné poznamenat, že z těchto 40 spisů si v 11 byla oběť s obžalovaným věkově blízká a pohlavní styk proběhl po společném konsenzu.⁶⁵⁰ Pohlavní zneužití v takovém případě nahlásil někdo z rodiny, z dětského domova nebo z diagnostického ústavu⁶⁵¹, neboť oběť sama jej ani neměla tendenci hlásit. Oběť jednání pachatele nevnímala jako traumatizující zážitek. V těchto případech byl znát odlišný přístup OČTŘ k oběti. Většina těchto dětí byla vyslýchána v hlavním líčení, byly vyslýchány opakovaně a bez speciálních výslechových místností.⁶⁵² Dítě má u výslechu speciální práva, jen pokud se má jednat o výslech o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat jeho duševní a mravní vývoj.⁶⁵³ A posouzení tohoto je na OČTŘ. I když se jedná o výslech ve věci, ve které je jako pohlavní zneužití posuzován oboustranně dobrovolný pohlavní styk, je potřeba myslet na to, že se jedná o dítě, které je vystaveno formálnímu prostředí trestního stíhání. V případě, že jeho první setkání s justicí bude nepříjemné, není asi složité si domyslet, jaký postoj k justici si ponese dále do života. Ani dospělému člověku není příjemné před cizími lidmi vyprávět o svém sexuálním životě. Není nutné popisovat, jaké to musí být pro třináctileté nebo čtrnáctileté dítě. Primární viktimizaci těchto obětí nelze

⁶⁵⁰ Příloha č. 1 sp. zn.: 3 T 36/2021, 2 T 175/2018, 52 T 64/2018, 4 T 101/2016, 3 T 9/201533 T 46/2014, 33 T 130/2014, 6 T 96/2013, 31 T 138/2012, 2 T 145/2011

⁶⁵¹ Příloha č. 1 sp. zn.: 2 T 175/2018, 4 T 101/2016, 3 T 9/2015, 2 T 179/2015

⁶⁵² Příloha č. 1 sp. zn.: 33 T 46/2014, 33 T 130/2014, 2 T 279/2015

⁶⁵³ Zák. č. 140/1961 Sb., §102 odst. 1

srovnávat s tím, co bylo způsobeno těm, které byly pohlavnímu zneužití vystaveny nedobrovolně. Ale stále jsou to děti, které si zaslouží speciální zacházení.⁶⁵⁴

Nepřívětivé prostředí, dehonestující a opakované výslechy dokážou traumatizovat a vzít důvěru v justici každému. Jako příklad se hodí odkázat na spis vedený pod sp. zn.: 31 T 138/2012. V tomto řízení byl vyslýchán patnáctiletý kluk o styku, který měl s dvaceti čtyřletou slečnou. Během výslechu byl dotazován na otázky, jestli už měl ve školeologii nebo sexuální výchovu. Také byl opakovaně poučován o následcích křivé výpovědi. U hlavního líčení nechtěl vypovídat, protože mu to bylo nepříjemné. Na to mu bylo sděleno, že nic nebrání tomu, aby vypovídal, protože stejně už se jednou svěřil u psychologa.⁶⁵⁵ Takový výslech by zřejmě dokázal zanechat následky na každém, natožpak na dítěti.

S horším přístupem ze strany OČTŘ se setkávají i oběti, které pocházejí buď ze slabších sociálních vrstev, nebo ty, u kterých jejich viktimizace vyvolává pocit, že na ní nesou svůj podíl. A nezáleží na tom, že jsou stále dětmi. Příkladem je kauza dcery, která pocházela ze slabších socioekonomických poměrů. Oběť byla závislá na návykových látkách, byla umístěna do ústavní výchovy, protože její matka také zneužívala návykové látky a nezvládala péči o ní. Nezletilá měla opakovaně pohlavní styk se staršími muži. Někdy styk provozovala výměnou za peníze nebo drogy. V řízení se setkala s odsuzujícím přístupem a v hlavním líčení byl obžalobou navrhován její osobní výslech. V přípravném řízení nebyla vyslýchána šetrně ani ve speciální výslechové místnosti.⁶⁵⁶ Oběť v tomto případě naplnila svým životním stylem několik rizikových faktorů, které zvyšují riziko viktimizace. To vede u laické společnosti k tendencím obviňovat oběť, že si za trestný čin může sama. A přitom dítě pocházející z rodiny, která mu nebyla schopna vštěpit základní morální hodnoty, si zaslouží nejen citlivý přístup, ale hlavně speciální terapeutickou péči. Dívka z tohoto spisu nezná jiný život než ten, který viděla u své matky. A pokud ji nikdo nenaučí, že lze žít i jinak, tak bude dalším článkem v začarovaném kruhu. Spíše než osobním selháním je tento příklad selháním systému, že dítě muselo v takovém prostředí vyrůstat.

Nepříjemné bylo i řízení pro oběť ze spisu 3 T 57/2020. Jednalo se o pohlavní zneužití třináctileté dívky jejím devatenáctiletým přítelem. Oběť se svěřila až po delší době od trestné

⁶⁵⁴ Zák. č. 45/2013 Sb., §3 odst. 2

⁶⁵⁵ Příloha č. 1 sp. zn.: 31 T 138/2012

⁶⁵⁶ Příloha č. 1 sp. zn.: 6 T 96/2015

činnosti své psycholožce a kvůli studu nechtěla, aby psycholožka věc sdělila matce. Na psycholožku ale dopadá výše uvedená povinnost dle zákona o OSPOD.⁶⁵⁷ V řízení byla dívka nucena podstoupit vyšetření u několika znalců a byla opakovaně vyslýchána. Její výslech byl v hlavním líčení pouze přečten, přestože obhajoba i obžaloba navrhovaly opačný postup. Obhájce celou situaci zlehčoval a znalkyně uvedla, že si oběť nedobrovolnost vymyslela, protože se styděla před svým okolím a před rodiči. Sama oběť u výslechu sdělila, že během styku pouze brečela, ale nahlas nic neřekla. Přála si, aby byl pachatel potrestán, aby to nemohl udělat dalším dívkám. Pro ni osobně nebyl udělený trest důležitý, ona si přála hlavně na celou událost zapomenout. Její matka u hlavního líčení uvedla, že po přípravném řízení byla oběť traumatizována opakovanými výslechy a měla záchvaty úzkosti, když musela vzpomínat na prožitou viktimizaci.⁶⁵⁸

Jak silné dopady může viktimizace na oběť mít, vyplývá ze spisu sp. zn.: 4 T 22/2021. Oběť byla v době trestné činnosti jedenáctiletá a byla zneužita rodinným přítelem, kterému byla matkou svěřena na hlídání. Během hlídání ji obžalovaný osahával, lízal na genitáliích, nutil ji, aby ona sahala na jeho obnažený penis, který jí následně přikládal do oblasti břicha. Daného se dopustil celkem 4x. Přitom oběť na něm byla závislá a měla v něj naprostou důvěru, neboť byla nevidomá. Dopad trestné činnosti na život oběti je závažný. Rozvinulo se u ní PTSD, je plačtivá, trpí úzkostmi a nočními můrami. Nezvládá kontakt s chlapci a není schopná, aby ji vyučoval nebo hlídal muž, a změnilo se i její chování. Z vyjádření znalce vyplývá, že je pravděpodobné, že trauma bude mít vliv i na její budoucí sexuální život. Z jednání obžalovaného byla oběť zmatená a nechápala, proč jí to dělá. Během viktimizace se nikdy nebránila, přestože jí to bylo nepříjemné, pouze se zeptala, jestli si mohou hrát jinak. Na to jí obžalovaný sdělil, že si chce hrát takhle nebo bude smutný. Také jí řekl, že o tom nesmí nikomu říct nebo by měl „průšvih“. Za uvedené jednání byl obžalovaný odsouzen k trestu odnětí svobody v rozsahu 2 let, který byl odložen na zkušební dobu čtyř let. Zároveň mu bylo uloženo ochranné sexuologické léčení v ambulantní formě. U obžalovaného byla zjištěna sexuální deviace pedofilie.⁶⁵⁹ V úvaze o trestu soud vycházel z toho, že obžalovaný nikdy nebyl trestán, vyjádřil lítost a měl snahu odčinit své jednání uhrazením nemajetkové újmy oběti ve výši 250 000 Kč. Obžalovaný má náhled na svou situaci, dochází na léčení a snaží se

⁶⁵⁷ Zák. č. 359/1999 Sb., §10 odst. 4

⁶⁵⁸ Příloha č. 1 sp. zn.: 3 T 57/2020

⁶⁵⁹ Příloha č. 1 sp. zn.: 4 T 22/2021

svůj čin odčinit. Je v zájmu oběti, že obžalovaný nepřijde o práci a bude schopen spíše oběti uhradit způsobenou újmu.⁶⁶⁰

Následky, které traumatické jednání pachatele na oběť má, výstižně popsal znalec ve spise sp. zn.: 37 T 37/2015. Jednání obžalovaného spočívalo v tom, že jako přítel matky osahával její pětiletou dceru. Znalec uvedl: „*Avšak vyšetřovaná událost s největší pravděpodobností zůstane v její paměti, bude zakomponována do jejího dalšího vývoje a při rizikovém vývoji nezletilé může způsobit poruchy v jejím vztahovém a morálním vývoji, a to i když si to nebude přímo pamatovat.*“⁶⁶¹ Každý druh sexuálního násilí zanechává v obětech stopy, které si ponosou na doživotí, i když jej potlačí v paměti.⁶⁶²

Na rozdíl od předchozího příkladu nedostatečné vzdělání ve viktimologii a ohledně postviktimmního chování oběti lze demonstrovat na spisech sp. zn.: 4 T 101/2016 a 6 T 230/2019. V prvním z uvedených spisů se vyslychají policista oběti, která byla znásilněna svým přítelem po tom, co sdělila, že pohlavní styk proběhl nedobrovolně, zeptal, proč obžalovaného po incidentu znovu kontaktovala.⁶⁶³ V druhém znalec uzavřel, že oběť je nedůvěryhodná, protože během vyšetření neprojevovala žádné emoce.⁶⁶⁴ Jednání obětí po sexuálním trestném činu může laické společnosti připadat paradoxní až nesmyslné. A ještě výrazněji se to projevuje u dětí. Ve spise sp. zn.: 2 T 103/2013 matka dlouhodobě zneužívala své dvě nezletilé děti, kdy je nutila, aby ji uspokojovaly, dívaly se jak souloží nebo se uspokojovaly navzájem, a zároveň je zanedbávala, nechávala je doma samotné a bez jídla. Přestože znalec potvrdil, že zneužívání v takovém rozsahu na obou nezletilých bezpochyby zanechá značné trvalé následky, obě děti trpěly rozporem mezi láskou k matce a jejím chováním. Nezletilá dcera se v řízení výslovně vyjádřila, že se chce vrátit do péče matky.⁶⁶⁵ V řízení vedeném pod sp. zn.: 6 T 76/2016 takového chování oběti zneužila obhajoba ve svůj prospěch. Obrana obžalovaného spočívala v tvrzení, že zneužívané dítě by se nechtělo se svým otcem vidat.⁶⁶⁶ Chování obětí se mnohdy může zdát nepochopitelné, ale jedná se o naprosto normální obranný mechanismus, jak se vyrovnat se zradou blízké osoby.

⁶⁶⁰ Příloha č. 1 rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 19. 10. 2021 ze dne 4 T 22/2021

⁶⁶¹ Příloha č. 1 rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 23. 6. 2015 ze dne 37 T 37/2015

⁶⁶² Příloha č. 1 sp. zn.: 37 T 37/2015

⁶⁶³ Příloha č. 1 sp. zn.: 4 T 101/2016

⁶⁶⁴ Příloha č. 1 sp. zn.: 6 T 230/2019

⁶⁶⁵ Příloha č. 1 sp. zn.: 2 T 103/2012

⁶⁶⁶ Příloha č. 1 sp. zn.: 6 T 76/2012

Podobné znaky vykazuje i chování obětí během viktimizace. Ve většině spisů byly potvrzeny poznatky, že děti se jednání pachatele nebrání, i když je jim nepříjemné. Chlapci ve spise sp. zn.: 33 T 21/2017 se pasivně podrobili osahávání svého učitele, protože věřili, že je to standardní postup.⁶⁶⁷ Oběti ve spise sp. zn.: 2 T 17/2016 se jednání pachatele nelíbilo, ale nic mu neřekla a posléze ani nechtěla, aby se on dozvěděl, že to ví matka.⁶⁶⁸ Ve spise sp. zn.: 6 T 149/2014 byly oběťmi dívky z taneční skupiny. I ony přistupovaly k pohlavnímu zneužití dobrovolně a pachatele neodmítaly. Bály se, že by je vyloučil ze skupiny nebo je na tréninku ignoroval.⁶⁶⁹ Ve spise sp. zn.: 37 T 10/2013 a 2 T 18/2011 zase oběti během viktimizace ze strachu pachatele raději předstíraly spánek.⁶⁷⁰ Z výpovědi oběti v řízení sp. zn.: 52 T 193/2013 vyplynulo, že měla tendenci pachatele poslouchat jako poslušná dcera.⁶⁷¹ Všechny tyto příklady potvrzují, že děti jsou pro pachatele mnohem jednoduššími oběťmi, neboť mají tendenci se mu podřizovat a nestěžovat si.

Městský soud v Praze se vyjádřil k intenzitě zásahu v usnesení v odvolacím řízení vedeném pod sp. zn.: 6 To 248/2018. V prvostupňovém řízení byla projednávána věc, ve které byl obžalovaný obžalován za trestný čin pohlavního zneužití. Mimo jiné se měl dopustit týrání svěřené osoby, týrání osoby žijící ve společném obydlí a dalších trestných činů. Pohlavní zneužití spočívalo v tom, že si obžalovaný oběť posadil na klín a přibližně 5 minut ji přes oblečení osahával, včetně oblasti prsou a genitálií. Rozsudkem obvodního soudu byl v dané věci zproštěn obžalovaný, neboť označený skutek nebyl trestným činem, a to z důvodu, že se nejednalo o zásah v dostatečné intenzitě.⁶⁷² Městský soud v Praze uvedený rozsudek zrušil a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu projednání s odůvodněním, že dle ustálené judikatury je jiný způsob pohlavního zneužití i ohmatávání prsou a pohlavních orgánů, které nemá charakter letmých dotyků přes oděv. I velmi krátká doba tak stačí k naplnění skutkové podstaty trestného činu. Zároveň se vyjádřil k provedení dokazování před soudem prvního stupně. Uvedl, že prvostupňový soud se má dotázat soudního znalce, který vypracovával ve věci znalecký posudek na nezletilou, zda je její další výsledek zcela nevhodný a rizikový. V případě, že jej znalec za takový neoznačí, musí ji soud vyslechnout v hlavním líčení.⁶⁷³ Nezletilá nakonec byla vyslechnuta před soudem prvního stupně stejně jako její matka bez

⁶⁶⁷ Příloha č. 1 sp. zn.: 33 T 21/2017

⁶⁶⁸ Příloha č. 1 sp. zn.: 2 T 17/2016

⁶⁶⁹ Příloha č. 1 sp. zn.: 6 T 149/2019

⁶⁷⁰ Příloha č. 1 sp. zn.: 37 T 10/2013 a 2 T 18/2011

⁶⁷¹ Příloha č. 1 sp. zn.: 52 T 193/2013

⁶⁷² Příloha č. 1 sp. zn.: rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 22. 3. 2018 ze dne 2 T 60/2017

⁶⁷³ Příloha č. 1 sp. zn.: usnesení Městského soudu v Praze 6. 9. 2018, sp. zn.: 6 To 248/2018

přítomnosti obžalovaného. Soud využil výše popsaný postup, kdy vyslechl oběť po odchodu obžalovaného z jednací síně. Poté obžalovanému její výpověď přehrál, nechal si nadiktovat otázky, vyřadil nevhodné a ty opět bez přítomnosti obžalovaného oběti položil a tímto způsobem se vedl výslech, dokud obžalovaný nebyl bez dalších otázek.⁶⁷⁴ V tomto případě lze pozitivně kvitovat, jak přístup odvolacího soudu, který v souladu s judikaturou nejvyššího soudu rozhodl, že stačí ohmatávání, které nemá charakter letmých dotyků přes oděv, tak postup prvostupňového soudu při výslechu obou obětí. K dodatečnému výslechu oběti odvolací soud sdělil, že z jejího původního výslechu není postaveno najisto, zda ji obžalovaný skutečně osahával na genitáliích a prsou.

Nepříjemnější zkušeností pro oběť bylo řízení vedené pod sp. zn.: 2 T 154/2014. Třináctiletou dívku měl zneužívat partner její matky a její učitel ve škole. Z jeho strany mělo docházet k osahávání, nepříjemnému objímání a pozorování při koupání a převlékání. Nezletilá byla v řízení opakovaně vyšetřována pro účely znaleckého posudku. Znalec u nezletilé zjistil známky posttraumatické stresové poruchy, poruchy spánku, úzkosti, tenze a sebepoškozování. V znaleckém posudku ale uvedl, že dané může být důsledkem disharmonického vztahu s matkou a není prokázáno, že by se jednalo o následek obtěžování obžalovaným. Během výslechu se oběti ptali, proč trestnou činnost nenahlásila dříve. Oběť uvedla, že trestný čin nechtěla nahlásit, protože matka byla šťastná a nechtěla jí ničit vztah. S jednáním obžalovaného se matce svěřila až ve chvíli, kdy se matka s obžalovaným rozešla a pominul důvod to tajit. Toto vyjádření podpořily i závěry znalce, který potvrdil vnitřní psychologické konflikty nezletilé. Soud shledal výpověď oběti nevěrohodnou. Vzhledem k tomu, že se jednalo o téměř jediný důkaz ve věci, tak obžalovaného obžaloby zprostil, neboť nebylo nade vši pochybnost prokázáno, že se stal předmětný skutek.⁶⁷⁵

Zproštěn byl i obžalovaný v řízení vedeném pod sp. zn.: 3 T 132/2020. Otec měl osahávat svého jedenáctiletého syna, měl si k němu lehat v posteli, dotýkat se ho na penisu a na hýždích. Oběť se svěřila až ve chvíli, kdy mu otec rozšlapal mobil, napadl svou aktuální manželku a on se s ním nechtěl dále vídat. Obvodní soud v Praze obžalovaného odsoudil k trestu odnětí svobody na dva roky, který podmíněně odložil na tři roky. Oběť vypověděla, že se bránila, tedy konkrétně, že otce odstrkovala. Nezletilý se v průběhu řízení psychicky zhroutil a uváděl, že k otci chodit nechce. Otec podal odvolání proti rozsudku obvodního

⁶⁷⁴ Příloha č. 1 sp. zn.: 2 T 60/2017

⁶⁷⁵ Příloha č. 1 sp. zn.: 2 T 154/2014

soudu, na jehož základě vydal Městský soud v Praze rozhodnutí, kterým napadený rozsudek soudu prvního stupně zrušil a rozhodl tak, že se obžalovaný zprošťuje obžaloby.⁶⁷⁶ Své rozhodnutí odůvodnil tím, že si nezletilý nikomu po dobu dvou let nestěžoval, matka nezletilého jeho tvrzení neuvěřila a brala dané jednání jako hloupý humor ze strany obžalovaného s odůvodněním, že obžalovaný je lékař a má k tělu bližší vztah. Dle názoru odvolací soudu se ze strany nezletilého jednalo spíše o akt pomsty za agresivní chování otce a rozbitý telefon. Psycholog, který nezletilého vyšetřoval, ale ve svém posudku uvedl, že nezletilý byl ve svých výpovědích konzistentní, projevoval stud typický pro zneužívané dítě a je nepravděpodobné, že by si jednání otce vymyslel. Ředitelka organizace Pro Dialog u výsledku v řízení sdělila, že na základě svých pracovních zkušeností si je jistá, že si oběť nevymýšlí.⁶⁷⁷ To, že oběti nahlásí trestnou činnost po delší době až v návaznosti na jiné jednání pachatele, je také typickým znakem zneužívání.

Z kazuistiky ze studovaných spisů na obvodním soudu lze potvrdit výše popsané teoretické informace ohledně trestního řízení. Jelikož podkladem byly spisy už od roku 2010, šlo na nich dobře pozorovat, že se justice přeci jen posouvá, proměňuje a trestní řízení se v některých aspektech pro oběti ulehčuje. Většina obětí, které nebyly blízkého věku k obžalovanému, byly vyslýchány ve speciálních výsledkových místnostech.⁶⁷⁸ U malých dětí výslech probíhal hrou a za použití panenek Jája a Pája.⁶⁷⁹ Horší byl výsledek výzkumu, který se týkal výsledků obětí v hlavním líčení. Oběti byly vyslechnuty buď v situacích, kdy k pohlavnímu zneužívání došlo dobrovolně⁶⁸⁰, nebo v případech, kdy neexistoval videozáznam z přípravného líčení⁶⁸¹ nebo pokud výslech nebyl proveden dostatečně vyčerpávajícím způsobem.⁶⁸² Městský soud v Praze zastává názor, že pouhé přečtení protokolu o výsledku v přípravném řízení není dostatečným provedením důkazu, neboť nelze dostatečně sledovat emoce, neverbální komunikaci a bezprostřední projev dítěte, a tím posoudit věrohodnost jeho výpovědi.⁶⁸³ Nevhodná je praxe, která se týká znaleckého zkoumání oběti. Oběti byly vyšetřovány znalcem ve všech případech kromě těch, kde nebylo pochyb, že došlo k dobrovolnému pohlavnímu styku. A navíc obvykle se jednalo o vyšetření psychologem, psychiatrem a popřípadě dětským gynekologem. Autorka se nesetkala s jediným případem, kdy by bylo znalecké zkoumání nahrazeno tím, že by znalec

⁶⁷⁶ Příloha č. 1 rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2021 č.j. 44 To 135/2021 – 472

⁶⁷⁷ Příloha č. 1 sp. zn.: 3 T 132/2020

⁶⁷⁸ Příloha č. 1 sp. zn.: 3 T 72/2014, 33 T 21/2017, 2 T 103/2012

⁶⁷⁹ Příloha č. 1 sp. zn.: 6 T 130/2019, 33 T 21/2017, 2 T 17/2016, 3 T 72/2014, 52 T 193/2013

⁶⁸⁰ Příloha č. 1 sp. zn.: 33 T 130/2014

⁶⁸¹ Příloha č. 1 sp. zn.: 3 T 72/2014

⁶⁸² Příloha č. 1 sp. zn.: 2 T 60/2017

⁶⁸³ Příloha č. 1 rozsudek MS Praha sp. zn.: 5 To 48/2015 ze dne 12. 2. 2015

použil nahrávku ze speciální výslechové místnosti.⁶⁸⁴ Ve více spisech si rodiče dokonce stěžovali, že dítě bylo traumatizováno množstvím úkonů a výslechů, kterým se muselo podrobit.⁶⁸⁵

A opravdu tristní jsou tresty udělované za pohlavní zneužití. Pro oběť a zejména pro dítě nemá trest, který je udělen pachateli takový význam, jako průběh samotného řízení, ale to neznamená, že by pachatel pohlavního zneužití měl dostat nízký trest. Ve všech studovaných spisech, kromě tří, nedostal obžalovaný horší trest než podmíněně odložený trest odnětí svobody. Ve spise 6 T 76/2012 byl obžalovaný odsouzen k trestu odnětí svobody v rozsahu 40 měsíců. Z odůvodnění rozsudku vyplynulo následující. Jednalo se o obžalovaného, který byl předtím sedmkrát odsouzen za různorodou trestnou činnost, v minulosti si již odseděl trest odnětí svobody a v době vydání rozsudku byl ve zkušební době podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody. Soud k úvaze o trestu uvedl následující. Obžalovanému byl ukládán trest za zvlášť závažný zločin dle §187 odst. 2. Trest mu byl uložen v dolní polovině zákonné trestní sazby. Soud přihlédl k tomu, že obžalovaný se dopustil protiprávního jednání pouze jednou. Míru společenské škodlivosti snižovala i skutečnost, že u nezletilé nedošlo k závažnějším poruchám zdraví. Zde je na místě uvést, že ze znaleckého posudku vyplynulo, že došlo ke zhoršení kvality života nezletilé a nezletilá se stala otažitější a nezvládala mužské návštěvy. I když u ní nedošlo k závažnější poruše zdraví, jak uvedl soud, její život je navždy poznamenán a navíc je pravděpodobné, že si ponese trvalé psychické následky. Na druhou stranu soud uvedl, že musel přihlédnout k tomu, že obžalovaný má zjevně sklony k páčání trestné činnosti různorodého charakteru a že byl toho času v zkušební době podmíněného odkladu trestu odnětí svobody. To vedlo soud k závěru, že je na obžalovaného nutno působit trestem, kdy dojde k faktickému odnětí svobody. Při stanovení samotné výše trestu vzal soud v úvahu, že obžalovaný nebyl dosud za obdobné jednání v minulosti odsouzen. Je s podivem, jak soud při ukládání trestu postupuje. Z odůvodnění vlastně vyplývá, že kdyby nikdy předtím nebyl trestán, tak by byl jako ostatní obžalovaní odsouzen jen k podmíněnému trestu odnětí svobody.⁶⁸⁶ Dále byl nepodmíněný trest udělen obžalovanému ve spise sp. zn.: 33 T 20/2014. Obžalovaný byl souzen za týrání osoby žijící ve společném obydlí, nedovolenou výrobu a jiné nakládání a psychotropními látkami a jedy, výtržnictví a pohlavní zneužití. Za všechny tyto trestné činy dostal celkem dvouletý trest

⁶⁸⁴ Příloha č. 1

⁶⁸⁵ Příloha č. 1 sp. zn.: 3 T 132/2020, 31 T 62/2013

⁶⁸⁶ Příloha č. 1 rozsudek Obvodního soudu pro Prahu sp. zn.: 6 T 76/2012 ze dne 12. 6. 2012

odnětí svobody. Soud v odůvodnění rozsudku konstatoval, že vzhledem k tomu, že byl obžalovaný již dvakrát soudně stíhán a nyní se živil prodejem drog, nelze mu uložit pouze výchovný trest.⁶⁸⁷ Opět je zarážející, že soud konstatoval, že kdyby byl obžalovaný souzen pouze za týrání své partnerky a pohlavní zneužití, tak by dostal pouze výchovný trest podmíněného trestu odnětí svobody. Přitom v tomto řízení šlo o dlouhodobé týrání matky nezletilé, které vyústilo až v její posttraumatickou stresovou poruchu, kterou soud hodnotil jako lehké ublížení na zdraví. V případě nezletilé došlo k spáchání pohlavního zneužití souloží. Poslední obžalovaný, který byl odsouzen k trestu odnětí svobody, byl obžalován za pohlavní zneužití, výrobu a jiné nakládání s dětskou pornografií a zneužití dítěte k výrobě dětské pornografie. Za tyto tři trestné činy dostal celkem šest let a dva měsíce trestu odnětí svobody. Soud v odůvodnění rozsudku kvitoval, že se obžalovaný doznal, spolupracoval s OČTŘ a svého jednání litoval. Současně však uvedl, že projednávaná trestná činnost má vysokou společenskou škodlivost a není na místě ji bagatelizovat tím, že u obžalovaného šlo pouze o jediný exces.⁶⁸⁸ Z uvedených rozsudků se soud v posledním řízení postavil k jednání pachatele beze sporu nejlépe. Projevil, že si uvědomuje, že tato trestná činnost má skutečně vysokou škodlivost a nelze její dopady zlehčovat.

V dalších spisech pak byly ukládány výhradně podmíněně odložené tresty odnětí svobody. V sedmi spisech byl navíc uložen další trest. Jednalo se o tři ambulantní sexuologická léčení,⁶⁸⁹ jeden psychologický program a⁶⁹⁰ třikrát zákaz činnosti výuky nebo práce s mladšími dětmi.⁶⁹¹ Přičemž ve spise sp. zn.: 33 T 21/2017 byl trest zákazu činnosti zrušen odvolacím soudem s odůvodněním, že při malé intenzitě excesivního zasahování do pohlavní sféry jednoho z mnoha žáků uložení tohoto druhu trestu z důvodu represe ani prevence v daném případě nutné není. Lze věřit, že vzhledem k osobě obžalovaného dojde k nápravě i bez uložení tohoto trestu.⁶⁹²

Z popsanych skutečností z reálných spisů je určitě možné kvitovat, že se přístup k obětem v trestním řízení postupně zlepšuje. Čím dál více obětí je vyslýcháno ve speciálních místnostech, jejich výslechy jsou většinou u hlavního líčení přehrávány a v zásadě nejsou vyslýchány před obžalovaným. Stále je však potřeba pracovat na tom, aby oběti nebyly

⁶⁸⁷ Příloha č. 1 rozsudek Obvodního soudu pro Prahu sp. zn.: 33 T 20/2014 ze dne 25. 8. 2014

⁶⁸⁸ Příloha č. 1 rozsudek Obvodního soudu pro Prahu sp. zn.: 37 T 37/2015 ze dne 23. 6. 2015

⁶⁸⁹ Příloha č. 1 sp. zn.: 6 T 22/2021, 6 T 82/2021, 31 T 80/2013

⁶⁹⁰ Příloha č. 1 sp. zn.: 6 T 130/2019

⁶⁹¹ Příloha č. 1 sp. zn.: 33 T 21/2017, 6 T 149/2014, 4 T 182/2015

⁶⁹² Příloha č. 1 rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn.: 5 To 345/2017 ze dne 28. 11. 2017

vystaveny tolika úkonům a výsledkům v přípravném řízení, neboť je to zcela prokazatelně traumatizuje. Mělo by se také rozhodně změnit nastavení společnosti a hlavně OČTŘ v pohledu na sexuálně motivovanou trestnou činnost. Trestná činnost a její dopady na oběti by neměly být nikdy bagatelizovány. A na čem je potřeba opravdu pracovat, jsou tresty ukládané za tuto trestnou činnost. Většina odsouzených odchází od soudu s podmíněně odloženým trestem odnětí svobody, který soud v rozsudku odůvodňuje tím, že se jednalo o ojedinělé jednání obžalovaného, že se jednalo o zásah malé intenzity a hlavně tím, že oběti nebylo ublíženo na zdraví a proto nemá žádné následky. To souvisí s výše uvedeným, že OČTŘ mají tendenci dopady na oběť bagatelizovat a neuvědomují si reálnou společenskou škodlivost uvedeného jednání. Měly by proto podstupovat pravidelná školení, aby se seznámily s postviktimmním jednáním obětí a se skutečnými dopady trestné činnosti na oběti. Následky pohlavního zneužívání sice nejsou vidět, ale jsou to následky celoživotní. Chování obětí po viktimizaci se mění, mnohé z nich se budou se způsobeným traumatem vypořádávat ještě mnoho let a většina z nich nepřestane nikdy chodit na terapie. Udělováním nízkých trestů za pohlavní zneužívání soudy přispívají ke zlehčování jeho dopadů pro laickou společnost. Výše trestu totiž v povědomí společnosti určuje závažnost trestné činnosti.

Závěr

Jako cíl této práce si autorka stanovila představit problematiku dětí jako obětí sexuálně motivované trestné činnosti. Konkrétním obsahem práce byla relevantní právní úprava, teoretické informace o specifických problémech, které děti jako oběti tíží, a dále způsob, jakým je vedeno trestní řízení. K tomuto jí bylo umožněno nahlédnout do skutečných trestních spisů, ve kterých byla podána obžaloba pro trestný čin pohlavního zneužití, aby je mohla využít jako podklad pro zpracování praktické části této práce.

Zároveň si autorka stanovila jeden osobní cíl. Byla by ráda, aby její práce vedla k tomu, že dojde ke zvýšení povědomí o tomto složitém tématu. Aby došlo k progresu v určité problematice, je nezbytná nejen změna legislativy, rozhodovací praxe soudů, ale také náhled společnosti na tuto problematiku. Neboť tyto změny se dotýkají vždy pouze témat, která jsou ve společnosti aktuální. A proto je potřebné, aby lidé měli šanci se o sexuálních trestných činech a všech úskalích s nimi souvisejícími dozvědět. Je potřeba si uvědomit, že děti se nejen nedokáží bránit samy, ale ani nemají možnost, aby o své viktimizaci otevřeně mluvily. A proto je povinností dospělých se za ně postavit a zajistit jim nutnou ochranu.

V rámci práce bylo představeno, co pro dítě obnáší, když se rozhodne se s trestnou činností někomu svěřit, jaké jsou reakce jeho okolí, rodiny, ale i co jej čeká v průběhu trestního řízení. Jelikož se jedná o práci zpracovávanou v rámci studia na právnické fakultě, autorka se zaměřila primárně na to, jak by v ideálním případě mělo vypadat trestní řízení, aby dítěti nezpůsobovalo další újmu. V kontrastu s tím bylo v závěru práce prezentováno, jak řízení vypadá doopravdy na základě spisů, do kterých měla autorka možnost nahlédnout.

Autorka nemůže popřít, že v posledních letech nastal v justici nezanedbatelný posun. K obětem je přistupováno citlivěji, zvýšilo se povědomí o sekundární viktimizaci a byla přijata i klíčová opatření pro ochranu právě před druhotnou újmou. Do trestního řádu i zákoníku bylo přijato mnoho ustanovení, která dokazují, že oběť již není pouze důkazním prostředkem. Potíže se objevují, když dojde na dodržování všech těchto opatření. Přestože náš právní řád obsahuje kvalitní právní základ, který byl inkorporován na základě uzavřených mezinárodních smluv a práva Evropské Unie, přesto ne vždy jsou pravidla jím stanovená dodržována a obětem je působena újma. V práci orgánu činných v trestním řízení jsou stále znatelné mezery, které by měly být eliminovány. Toho lze docílit pouze dostatečnou edukací a hlavně změnou přístupu zainteresovaných subjektů.

Díky mezinárodnímu právu u nás začaly vznikat speciální výslechové místnosti, jejichž počty stále exponenciálně rostou. Většina dětských obětí je již naštěstí vyslýchána v těchto místnostech. Mělo by se více dbát na to, aby dítě pokaždé vyslychal školený odborník na sexuální trestnou činnost. Jen člověk, který je v této problematice dostatečně proškolený, si uvědomuje, jak k traumatizované oběti přistupovat a co vše spadá do běžného postviktinního chování. V rámci výslechu by se mělo dbát na to, aby dítě bylo dostatečně poučeno a bylo seznámeno se všemi právy, kterých může využít. Ani poučování obětí v České republice nefunguje ideálně a mělo by se zapracovat na způsobu, jakým se oběti předává. Poučené oběti budou spíše využívat svých práv a budou lépe chráněny před sekundární viktimizací.

Co se týká výslechů, v této oblasti je stále co zlepšovat. Mělo by být striktně dodržováno, že oběť bude v řízení vyslechnuta vyčerpávajícím způsobem, že výslech nebude nutné opakovat. Myslet by se mělo i na to, že formou výslechu je i znalecké zkoumání, kterému jsou oběti opakovaně a téměř v každém řízení podrobovány.

Na čem je potřeba velice zapracovat, jsou tresty ukládané pachatelům sexuální kriminality. Není v pořádku, že většina odsouzených odchází od soudu s podmíněně odloženým trestem odnětí svobody. Navíc za situace, když za majetkovou nebo drogovou trestnou činnost jsou ukládány mnohonásobně vyšší tresty. Taková praxe odporuje už jenom tomu, jak jsou trestné činy v trestním zákoníku řazeny postupně za sebou. Vhodné by bylo v návaznosti na Směrnici 2011/93/EU umožnit uložení trestu zákazu činnosti práce s dětmi každému pachateli, který zneužíval dítě. I v případech, kdy pachatel nepáchal trestnou činnost v souvislosti s výkonem svého povolání, by se jednalo o vhodné preventivní opatření.

Rigorózní práce byla rozčleněna do pěti samostatnějších částí. První část se zaměřila na právní úpravu, přičemž autorka uvedla nejvýznamnější mezinárodní smlouvy, dokumenty Rady Evropy a Evropské Unie. V druhé části byly popsány jednotlivé trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, které jsou nejčastěji páčány na dětech. Pokladem proto tuto část byla nejen aktuální legislativa, ale i judikatura, protože na té lze demonstrovat, jak se mění pohled na sexuální zneužívání. Obsahem další části práce byly pojmy, které k této problematice neodmyslitelně patří. Ve čtyřech kapitolách autorka představila primární a sekundární viktimizaci, syndrom CAN a komerční sexuální zneužívání dětí. Předposlední část byla věnována trestnímu řízení. Byla rozdělena do kapitol podle jednotlivých fází řízení, od podání návrhu přes výslech až po vydání rozhodnutí ve věci. Na ni pak navazuje poslední praktická část. V ní autorka analyzovala poznatky z trestních spisů, které byly vedeny na obvodním soudě v Praze. Tyto poznatky byly porovnány s právními předpisy a doporučením

odborníků z oblasti viktimologie. Z toho následně vyšel závěr, co je v trestním řízení nastaveno správně, na čem je potřeba pracovat a co je nezbytné v zájmu obětí úplně změnit.

Seznam zkratk

CAN	Child abuse and neglect
CSA	Child sexual abuse
CSAAS	Child sexual abuse accomodation syndrome
CSEC	Comercial sexual exploitation of children
ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
JA	Justiční akademie
Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práva a svobod, v aktuálním znění
MSPV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
OČTŘ	orgány činné v trestním řízení
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PČR	Policie České republiky
PTSD	Posttraumatic stress disorder (Posttraumatická stresová porucha)
RE	Rada Evropy
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., Zákon o trestním řízení soudním
trestní zákoník	Zákon č. 40/200 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., Zákon o trestním řízení soudním

TZ

Zákon č. 40/200 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

zákon o obětech

Zákon č. 43/2012 Sb., zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

Seznam použitých právních předpisů

Boj proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii, Doporučení Evropského parlamentu ze dne 3. 2. 2009 Radě o boji proti sexuálnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii, č. 2008/2144(INI), úř. věst. C 67E, 18. 3. 2010, s. 38- 41

Deklarace práv dítěte, 20. 11. 1959, New York

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (91) 11 o pohlavním vykořisťování, pornografii, prostituci a obchodu s dětmi a mladými dospělými, 9. 9. 1991

Child pornography prevention act of 1996

Mezinárodní úmluva o potírání obchodu s ženami a dětmi, 30. 9. 1921, Bern, č. 123/1924 Sb.

Mezinárodní úmluva o potlačení obchodu s děvčaty, 4. 5. 1910, Paříž, č. 26/1913 ř. z., č. 160/1922 Sb.

Mezinárodní úmluva o potlačování obchodu s necudnými publikacemi a jejich rozšiřování, 12. 9. 1923, Ženeva, č. 96/1927 Sb.

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkajícího se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie, 25. 4. 2000, New York, č. 74/2013 Sb.m.s.

Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, 25. 4. 2000, New York, č. 45/2003 Sb.m.s.

Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. 12. 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii, úř. věst. L 013, 20. 1. 2004, s. 44 – 48

Resolution adopted by General Assembly of UN no. A/RES/49/166, Traffic in women and girls, New York, 23. 12. 1994

Rezoluce Parlamentního shromáždění č. 1099 (1996) o sexuálním vykořisťování dětí, 25. 9. 1996

Rozhodnutí Rady 2000/375/SVV ze dne 29. 5. 2000 o boji proti dětské pornografii na internetu, úř. věst. L 138, 9. 6. 2000, s. 1 – 4

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, úř. věst. L 101/1, 15. 4. 2011, s. 1 – 12

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, úř. věst. L 335/1, 17. 12. 2011, s. 1 – 15

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, Úř. věst. L 315, 14. 11. 2012, s. 57-73

Stockholmské prohlášení a Akční program 1. světový kongres proti sexuálnímu vykořisťování dětí pro obchodní účely, 27. - 31. 8. 1966

Usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20 ze dne 22. 7. 2005, Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí

Usnesení vlády České republiky č. 949 ze dne 16. 8. 2006 k Národnímu plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období 2006 – 2008

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Řím, 4. 11. 1950, č. 209/1992 Sb.

Úmluva o potlačování obchodu s lidmi a potlačování vykořisťování prostitutek druhých osob, 21. 3. 1950, New York

Úmluva o právech dítěte, 20. 11. 1989, New York, s. č. 104/1991 Sb.

Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, Lanzarote, 25. 10. 2017, č. 59/2016 Sb. m. s.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Všeobecná deklarace lidských práv, 10. 12. 1948, New York

Zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti

Zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zák. č. 52/2009 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zák. č. 306/2009 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony

Zák. č. 330/2011 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zák. č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

Zák. č. 141/2014 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.

Seznam použitých vnitřních právních předpisů

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 8/2002 ze dne 21. 1. 2002, kterým se upravuje systém práce a postupy příslušníků Policie České republiky při odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 167/2010, o činnosti na úseku mládeže

Seznam použité literatury

BAMBUŠKOVÁ V., DOSTÁL P., a kol. [MOKA], Zákon trestní zákoník – judikatorní komentář, Ostrava: CODEXIS publishing, 2019, In: CODEXIS

BENTOVIM A., Týrání a sexuální zneužívání v rodinách, Praha: Grada, 1998, 117 s., ISBN 80 – 7169 – 629 – 3

BLATNÍKOVÁ Š., Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí, 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 140 s., ISBN 978 – 80 – 7338 – 091 – 5

BLATNÍKOVÁ Š., Sexuální vykořisťování jako forma závažné organizované kriminality, 1. vyd., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 126 s., ISBN 978 – 80 – 7338 – 103 – 5

ČÍRTKOVÁ L., Forezní psychologie, 1. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 204, 431 s., ISBN 80 – 86473 – 86 – 4

ČÍRTKOVÁ L., Forezní psychologie, 2. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 213 – 4

ČÍRTKOVÁ L., Forezní psychologie, 3. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 446 s., ISBN 978 – 80 – 7380 – 461 – 9

ČÍRTKOVÁ L., Policejní psychologie, Praha: Portál, 2000, 254 s., ISBN 80 – 7178 – 475 – 3

ČÍRTKOVÁ L., Policejní psychologie, Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 310 s., ISBN 80 – 86898 – 73 – 3

ČÍRTKOVÁ L., Viktimologie pro forezní praxi, Praha: Portál, 2014, 160 s., ISBN 978 – 80 – 262 – 0582 – 1

ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P., a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů příručka pro pomáhající profese, Praha: Grada, 2007, 191 s., ISBN 978 – 80 – 247 – 2014 – 2

DUNOVSKÝ J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK Z., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě, Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s., ISBN 80 – 7169 – 192 – 5

DUNOVSKÝ J., Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě, Praha: Grada, 2005, s. 252, ISBN 80 – 247 – 1201 – 6

DURDÍK T., ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P., HÁKOVÁ D., Zákon o obětech trestných činů, Praha: Wolters Kluwer, 2018, 456 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 109 – 7

DVOŘÁČEK Z., a kol., Sborník příspěvků z kurzu k problematice mládeže, který se konal dne 25. 1. 2007 v Policejní akademii v Praze: Aktuální poznatky z činnosti služby kriminální policie a vyšetřování na úseku mládeže: Problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, Praha: Policejní akademie ČR, 2007., 80 s., ISBN 978 – 80 – 7251-248 – 5

FINKELHOR D., A sourcebook on child sexual abuse, London: Sage Publications, 1986, s. 280, ISBN 978 – 08039 – 274 – 90

FOUSTKA B., Péče o dítě, sociální postavení evropské mládeže a její ochrana, Praha: Jos. R. Vilímek, 1915, 60 s.

GILLERNOVÁ I., BOUKALOVÁ H., a kol., Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie, Praha: Karolinum, 2006, 280 s., ISBN 80 – 246 – 1293 – 3

GŘIVNA T., ŠÁMAL P., VÁLKOVÁ H., a kol. Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 791 s., 2020, ISBN 978 – 80 – 7400 – 4

HANUŠ J., Lidská práva. Nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001, 140 s., ISBN 80 – 85959 – 86 – 0

HRUŠÁKOVÁ M., Dítě, rodina, stát: úvahy nad právním postavením dítěte, Brno: Masarykova univerzita, 1993, 160 s., ISBN 80 – 210 – 0694 – 3

HUMANITAS–PROFES, Násilí na dětech: "násilí nezná hranice, ale zanechává stopy", Praha: Humanitas-profes, 2003, 112 s., ISBN 80 – 903392 – 0 – 4

CHMELÍK J., Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita, Praha: Portál, 2003, 201 s., ISBN 80 – 7178 – 739 – 6

CHROMÝ J., Kriminalita páchaná na mládeži - Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice, Praha: Linde Praha, 2010, 240 s., ISBN 978 – 80 – 7201 – 825 – 3

JELÍNEK J., GŘIVNA T., Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu, Praha: Leges, 2012, 256 s., ISBN 978 – 80 – 87576 – 39 – 7

JELÍNEK J., a kol., Trestní právo hmotné, (obecná část, zvláštní část), Praha: Leges, 2009, 896 s., ISBN 978 – 80 – 872 – 122 – 40

JELÍNEK J., a kol., Trestní právo hmotné, (obecná část, zvláštní část), 4. vydání, Praha: Leges, 2014, 976 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 044 – 4

JELÍNEK J., a kol., Trestní právo procesní (2. vydání), Praha: Leges, 2011, 816 s., ISBN 978 – 80 – 872 – 129 – 29

JELÍNEK J., a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou (8. aktualizované vydání), Praha: Leges, 2011, 1360 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 395 – 7

JELÍNEK J., a kol., Zákon o obětech trestných činů - komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2014, 320 s., ISBN 978 – 80 – 7502 – 016 – 1

JEŽKOVÁ V., Jen ano je ano: Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské smlouvy, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, 55 s., ISBN 978 – 80 – 904564 – 9 – 5

KALIBOVÁ P. a KALIBA M., Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě v kontextu současného školství, Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 91 s., ISBN 978 – 80 – 7435 – 507 – 3

KLÍMA K., Teorie veřejné moci (vládnutí), Praha: ASPI, 2003, 311 s., ISBN 80 – 86395 – 78 – 2

KOLOUCH J., CyberCrimes, Praha: CZ.NIC, 2016, 526 s., ISBN 978 – 80 – 88168 – 15 – 7

KOVÁŘ P., Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva, Praha: Maxdorf, 2008, 292 s., ISBN 978 – 80 – 7345 – 161 – 5

KUCHTA J., VÁLKOVÁ H., a kol., Základy kriminologie a trestní politiky, Praha: C. H. Beck, 2005, 544 s., ISBN 80 – 7179 – 813 – 4

MATOUŠEK O. a kol., Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny, Praha: Portál, 2015. 256 s., ISBN 978 – 80 – 262 – 0968 – 3

MILFAIT R., Komerční sexualizované násilí na dětech, Praha: Portál, 2008 216 s., ISBN 978 – 80 – 7367 – 320 – 8

MICHALÍK D., Psychologie v Bezpečnostních sborech, Praha: Themis, 2009, s. 103, ISBN 978 – 80 – 7312 – 060 – 3

MUSIL J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK J., Kriminalistika, Praha: C. H. Beck, 2004, 583 s., ISBN 80 – 7179 – 878 – 9

NETÍK K., NETÍKOVÁ D., HÁJEK S., Psychologie v právu, Praha: C. H. Beck, 1997, 140 s., ISBN 80 – 7179 – 177 – 6

PEMOVÁ T., PTÁČEK R. Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení, Praha: Grada Publishing, 2016, 200 s. ISBN 978 – 80 – 247 – 5695 - 0

PÖTHE P., Dítě v ohrožení, Praha: G plus G, 1996, 143 s., ISBN 80 – 901896 – 5 – 2

PLAŇAVA I., PILÁT M., Děti, mládež a rodiny v období transformace, Brno: Barrister & Principal, 2002, 290 s., ISBN 80 – 86598 – 36 – 5

Rada Evropy, Výbor ministrů, Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013, 87 s., ISBN 978 – 92 – 871 – 7573 – 1

RYAN W., Blaming the victim, New York: Vintage Books, 1976, 351 s., ISBN 97 – 803 – 9472 – 226 – 9

SUCHÝ O., ŠVANCAR Z., Mládež a kriminalita, Praha: Melantrich, 1972, 272s.,

STOLJAR S. J., *International Encyclopedia of Comparative Law, Vol. IV.: Persons and Family, Chap. 7: Children, Parents and Guardians*, New York: International Association of Legal Science, 1973

ŠÁMAL P., GRĚVNA T. a kol., *Trestní právo hmotné 9. přepracované vydání*, Praha: Wolters Kluwer, 2022, 1204 s., ISBN 978 – 80 – 7598 – 764 – 8

ŠÁMAL P. a kol., *Trestní řád, komentář I.+II. 6. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2008, 3014 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 043 – 0

ŠÁMAL P. a kol., *Trestní řád, komentář 7. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 465 – 0

ŠÁMAL P. a kol.: *Trestní zákoník, komentář 2. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 425 – 5

ŠÁMAL P. a kol.: *Trestní zákoník, II. komentář 1. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2010, 1996 s., ISBN 978 – 80 – 7400 – 178 – 9

ŠIMÁČKOVÁ K., a kol.: *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?*, Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1076 s., ISBN 978 – 80 -7598 – 761 – 7

ŠPECIÁNOVÁ Š., *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, Praha: Linde, 2003, 156 s., ISBN 80 – 86131 – 44 – 0

TÄUBNER V., *Nejstřeženější tajemství - sexuální zneužívání dětí*, Praha: Trizonia, 1996, 116 s., ISBN 80 – 85573 – 72 – 5

TICHÝ L., ARNOLD R., a kol., *Evropské právo*, Praha: C. H. Beck, 2006, 928 s., ISBN 80 – 7179 – 43 – 09

VANÍČKOVÁ E., *Dětská prostituce*, Praha: Grada Publishing, 2005, 135 s., ISBN 80 – 247 – 1138 – 9

VANÍČKOVÁ E., *Dětská prostituce, 2. vyd.*, Praha: Grada, 2007, 144 s., ISBN 80 – 247 – 2218 – 4

VANÍČKOVÁ E. a kol., *Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování: [manuál pro lékaře]*, 1. vyd., Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2005, 87 s., ISBN 80 – 239 – 4793 – 1

VANÍČKOVÁ E. a kol., *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*, 1. vyd., Praha: Portál, 1999, 118 s., ISBN 80 – 7178 – 286 – 6

VANÍČKOVÁ E., HADJ-MOUSSOVÁ Z., PROVAZNÍKOVÁ H., Násilí v rodině, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995. 80 s. ISBN 80 – 85529 – 17 - 3

VANÍČKOVA, E., HADJ-MOUSSOVA, Z., PROVAZNIK, K., Sexuální násilí na dětech, Praha: Portal, 1999, S. 118, ISBN 80 – 7178 – 286 – 6

VANÍČKOVÁ E., PROVAZNÍK K., HADJ-MOUSSOVÁ Z., Sexuální zneužívání dětí, I. díl, Praha: Karolinum, 1997, 82 s., ISBN 80 – 7184 – 479 – 9

VANÍČKOVÁ E., PROVAZNÍK K., HADJ-MOUSSOVÁ Z., Sexuální zneužívání dětí, II. díl, Praha: Karolinum, 1999, 81 s., ISBN 80 – 7184 – 878 – 6

VELIKOVSKÁ M., Psychologie obětí trestných činů, Praha: Grada Publishing, 2016, 168 s., ISBN 978 – 80 – 247 – 4849 – 8

WEISS P., Sexuální zneužívání dětí, Praha: Grada, 2005, 264 s., ISBN 80 – 247 – 0929 – 5

WEISS P., Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba, vyd. 2., Praha: Portál, 2008, 351 s., ISBN 978 – 80 – 7367 – 419 – 9

ZAJÍC J., PŘÍLEPKOVÁ M., Hranice bezpečí: metodický průvodce prevencí sexuálního zneužívání dětí a mladistvých I., 1. vyd., Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2009. 54 s. ISBN 978 – 80 – 254 – 7123 – 4

Seznam použitých článků

BORSKÁ J., VACKOVÁ J., SMALL M. A., United Nations Convention on the Right of the Child and its implementation in the 21st century, In: Kontakt, 27. 6. 2016, XVIII/2, 106 – 112, ISSN 1212 – 4117

BRICHČÍN S., FIFKOVÁ H., WEISS P., Pornografie jako spouštěč deviantního chování?, In: Kriminalistika, 1993, č. 2, s. 158 – 160 XVIII/2, 106 – 112, ISSN 12010 – 9150

ČÍRTKOVÁ L., Vybrané poznatky o obětech sexuálního násilí, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2021, č. 5/2021, s. 24, ISSN 1212 – 866X

ČÍRTKOVÁ L., Výslech dítěte a jeho úskalí, 1. část, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2010, č. 3/2010, s. 9 - 12, ISSN 1212 – 866X

DUNOVSKÝ J., HEJČ K., MITLÖHNER M., Problematika dětských práv v ČR s přihlédnutím k fenoménu komerčního sexuálního zneužívání dětí, 2004, s. 2 – 15, č. 2/8, ISSN 1211 – 6432

GŘIVNA T., Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, In: Bulletin advokacie, Praha: Česká národní komora, 2009, č. 11, s. 68, ISSN 1214 – 3758

HÅKON F. H., Breaking the dark net: why the police share abuse pics to save children, In: VG, [online], 7. 10. 2017, ISSN 0806 – 0894, Dostupné z: [VG exposed the largest child sexual abuse forum. It was run by the police.](#)

HÅKON F. H., STANGVIK E. O., Police acting as judges, In: VG, [online], 13. 10. 2017, ISSN 0806 – 0894, Dostupné z: [– Police acting as judges - VG](#)

HERCZEG J., virtuální dětská pornografie: zločin bez obětí? In: Vanduchová, V., Gřivna, T., Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008

HOVORKA D., Úmluva o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2010, č. 9/2010, s. 11-16, ISSN 1212 – 866X

HRDÁ L., Nízké tresty pro sexuální násilníky ničí víru ve spravedlivý svět, 12. 6. 2020, In: heroine, ©2021 Partners media, ISSN 2694 – 7072, Dostupné z: <https://www.heroine.cz/spolecnost/2566-nizke-tresty-pro-sexualni-nasilniky-nici-viru-ve-spravedlivy-svet>

KARABEC Z., II. Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí, In: Kriminální právo, Praha: MV ČR, 2002, č. 2/35, 144 – 148, ISSN 1210 – 9150

KNAUS CH., Australian police sting brings down paedophile forum on dark web, In: The Guardian, [online] 7. 10. 2017, ISSN 1756 – 3224, Dostupné z: [Australian police sting brings down paedophile forum on dark web | Rape and sexual assault | The Guardian](#)

KNOPH VIGSNÆS M., HÅKON F. H., UNICEF: Clear violation of UN children's convention, In: VG, [online], 9. 10. 2017, ISSN 0806 – 0894, Dostupné z: [UNICEF: – Clear violation of UN children's convention - VG](#)

MACH J., Znásilnění a pohlavní zneužití dítěte – hlásit či nehlásit?, In: Tempus medicorum, [online], 2. 6. 2011, ISSN 1214 - 7524, Dostupné z: [Znásilnění a pohlavní zneužití dítěte – hlásit či nehlásit? – Zdravotnické právo \(zdravotnicke-pravo.cz\)](#)

PAZZANO S., Crown wants 7-year sentence for child pornographer, In: Toronto Sun, [online] 19. 6. 2014, ISSN 0837 – 3175, Dostupné z: [Crown wants 7-year sentence for child pornographer | Toronto Sun](#)

POLMOVÁ O., Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení, In: Trestněprávní revue, Praha: C. H. Beck, 2009, č. 4/2009, s. 113

SUMMIT C. R., Syndrom dětského přizpůsobení pohlavnímu zneužití, In: Zneužití dětí, Praha: Sborník Pedagogickopsychologické poradny hl. m. Prahy, 1992, s. 52 - 66

ŠPECIÁNOVÁ Š., Jak poznat týrané, zneužívané a zanedbávané děti a jak jim pomoci, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2004, č. 6/2004, s. 3, ISSN 1212 – 866X

VÁVRA L., Plánujete rande s dítětem?, 1. 10. 2019, In: Právní prostor, ©1999 - 2021 ATLAS CONSULTING spol. s.r.o. člen skupiny ATLAS GROUP, Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/planujete-rande-s-ditem>

VIZINGER R., Svoboda pohlavního života a role trestního práva, In: Trestní právo, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2007, č. 6/2007, s. 19, ISSN 1211 – 2860

WEISS P., Sexuální agrese – oběti a pachatelé In: Kriminalistika, Praha: MV ČR, 2001, roč. 34, s. 13, č. 1/2001, ISSN 1210 - 9150

ZEZULOVÁ J., Násilí vůči dítěti z pohledu trestního práva, In: Právo a rodina, Praha: Wolters Kluwer a.s., 2000, č. 5/2000, s. 10 – 13, ISSN 1212 – 866X

Seznam použitých internetových zdrojů

ALVAZZI DEL FRATE A., VAN KESTEREN J., Criminal Victimization in Urban Europe, In: UNICRI, Turin [online]. 2000, dostupné z: https://wp.unil.ch/icvs/files/2012/11/Table_ECE.pdf

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, Poslání a činnost, [online], dostupné z: [Poslání a činnost \(bkb.cz\)](https://www.bkb.cz)

BRIGHT M., McVEIGH T., This club had its own chairman and treasurer. Its business was child abuse, In: The Guardian [online], 11. 2. 2001, dostupné z: [This club had its own chairman and treasurer. Its business was child abuse | UK news | The Guardian](https://www.theguardian.com/world/2001/feb/11/child-abuse-uk-news)

CENTRAL EUROPE, German police arrests largest child porn network, In: CNE News, [online] 5. 5. 2021 dostupné z: [German police arrests largest child porn network \(cne.news\)](https://www.cne.news)

DRÁPAL J., CIBULKA J., SVITÁKOVÁ K., ŠOLTÉS M., aplikace jaktrestame.cz [online], dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

HURYCHOVÁ E., Důsledky sexuálního násilí a zneužívání, In: Šance dětem, [online], 24. 10. 2017, aktualizováno: 8. 8. 2022 dostupné z: [Důsledky sexuálního násilí a zneužívání | Šance Dětem \(sancedetem.cz\)](https://www.sancedetem.cz)

JELÍNEK J., PELC V., Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. In: Bulletin advokacie: odborný časopis české advokacie [online], 11. 12. 2015, ISSN 1210-6348, dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakon-o-obetech-trestnych-cinu-jeho-nedostatky-a-moznosti-reseni>

KOHÚT P., SÝKORA M., Sexuální zneužívání nezletilých, In: Právní prostor [online], 16. 4. 2014 dostupné z: [Sexuální zneužívání nezletilých | Právní prostor \(pravniprostor.cz\)](http://www.pravniprostor.cz/sexualni-zneuzivani-nezletilych)

MVČR, Odbor prevence kriminality, Specifické programy prevence kriminality [online]. 5. 5. 2021 dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/specificke-programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

OPK MV, ÚSKPV, Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro zvláště zranitelné oběti trestných činů (2018)

terre des hommes, stops child exploitation, Sweetie: how to stop Webcam Child Sex Tourism, [online], 2022 dostupné z: [Sweetie: how to stop Webcam Child Sex Tourism | Terre des hommes \(tdh.ch\)](https://www.terredeshommes.ch/sweetie-how-to-stop-webcam-child-sex-tourism)

terre des hommes, stops child exploitation, Sweetie, our weapon against child webcam sex, [online], 2022 dostupné z: [We fight against child sexual exploitation, online and offline. Join our fight! \(terredeshommes.nl\)](https://www.terredeshommes.nl/we-fight-against-child-sexual-exploitation-online-and-offline-join-our-fight)

VOKUŠ J., Zveřejněné informace 2019: Protiprávní činy páchané dětmi a trestná činnost páchaná na dětech [online]. 24. 5. 2019 dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/protipravni-ciny-pachane-detmi-a-trestna-cinnost-pachana-na-detech.aspx>

wikijii.com, Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním - Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse [online]. © 2021 dostupné z: https://wikijii.com/wiki/Council_of_Europe_Convention_on_the_Protection_of_Children_against_Sexual_Exploitation_and_Sexual_Abuse

Seznám použité judikatury

Ashcroft v. Free Speech Coalition, No. 00-795, 535 U.S. 234, 2002

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 2000, sp. zn. III. ÚS 440/2000

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. II. ÚS 29/06

Rozsudek ESLP ze dne 28. 1. 2014, č. stížnosti 35810/09, O'Keeffe proti Irsku

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 3. 1964, sp. zn. 5 Tz 8/64
Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 5 To 228/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 1. 1978, sp. zn. 2 Tz 26/77

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. 2. 1980, sp. zn.: 11 To 62/1979

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2007, sp. zn.: 11 Tdo 759/2006

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 10. 2014, č. j. 3 To 77/2014 – 7898

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 9. 1994, sp. zn.: 4 To 518/94

Usnesení Městského v Praze ze dne 23. 2. 2012, sp. zn.: 67 To 46/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2003, sp. zn.: 7 Tdo 900/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2009, sp. zn.: 3 Tdo 550/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 10. 2010, sp. zn. 7 Tdo 1044/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 6 Tdo 766/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 994/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1051/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 9. 2012, č. j. 8 Tdo 1002/2012 – 24

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2013, č. j. 3 Tdo 275/2013 – 37

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2013, č. j. 3 Tdo 1179/2013 - 24

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, č. j. 11 Tdo 294/2014 – 15

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 8. 2014, č. j. 11 Tdo 782/2014 – 32

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2015, č. j. 11 Tdo 1302/2014 – 67

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2015, č. j. 6 Tdo 1398/2015 – 57

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2017, č. j. 8 Tdo 783/2017 – I

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2017, č.j. 3 Tdo 1106/2017 – 19

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 2017, č.j. 3 Tdo 1438/2017 – 21

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 09. 1993, sp. zn. 7 To 181/93

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93

Seznam ostatních zdrojů

ASISTENTI PRAHA_Trestní zákoník_Zvláštní část: hlava II a hlava III [odborný seminář], seminář konaný pod záštitou JA, lektor: Mgr. Michal Roubíček, JA – Praha, 4. 3. 2022

Concil of Europe, European Health Commitee: Select Committee of Experts on the Medical Social Aspects of Child Abuse, Štrasburg, 1992

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 306/2009 Sb., kterým se mění z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony

HELP kurz Násilí na ženách a domácí násilí [odborný seminář], seminář konaný pod záštitou Rady Evropy, lektor: JUDr. Lucie Hrdá, HELP Online Courses, 21. 9. 2022

MVČR, Odbor prevence a kriminality, Evidenční list využití SVM za rok 2021

MVČR, Odbor prevence a kriminality, Seznam speciálních výsledkových místností k 31. 1. 2022

Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2019 – 2021, dostupné z: [Statistiky \(mpsv.cz\)](#)

Statistické přehledy kriminality za rok 2020, dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

Statistické přehledy kriminality za rok 2021, dostupné z: [Statistické přehledy kriminality za rok 2021 - Policie České republiky](#)

Statistický přehled soudních agend Ministerstva spravedlnosti ČR, za rok 2019, dostupné z: [\[infodata\] - Statistické ročenky \(justice.cz\)](#)

Souhrnná statistika hlavních agend odboru odškodňování, Příloha C, Agenda peněžité pomoci obětem trestných činů dle zák. č. 45/2013 Sb., za rok 2006 – 2021, dostupné z: [Statistiky - Portál justice](#)

Telska R., Sekundární viktimizace obětí sexuálních trestných činů orgány činnými v trestním řízení, Praha, 2021, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, vedoucí práce: doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc.

VICHLENDA M., KŘEČEK I., Kriminologie, [studijní opora] Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., 2011, 219 s.

World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children, The Stockholm Declaration and Agenda for Action, Stockholm, 1996

Zákaz fyzických trestů a výchova bez násilí [odborný seminář] seminář konaný pod záštitou JA, lektori: PhDr. Václav Mertin, Mgr. Eva Petrová, Bc. Petra Wünschová, JA – Praha, 4. 3. 2022

Znásilnění pod kůží [televizní dokument], režie Kateřina Hrochová, Česká republika, 2021

Příloha č. 1

Seznam trestních spisů

3 T 36/2021
4 T 22/2021
6 T 82/2021
3 T 57/2020
3 T 132/2020
6 T 130/2019
2 T 175/2018
52 T 64/2018
2 T 60/2017
3 T 45/2017
33 T 21/2017
2 T 17/2016
4 T 101/2016
2 T 24/2015
2 T 179/2015
3 T 9/2015
4 T 182/2015
6 T 96/2015
37 T 37/2015
2 T 154/2014
3 T 72/2014
6 T 149/2014
33 T 20/2014
33 T 46/2014
33 T 130/2014
33 T 200/2014
37 T 81/2014
6 T 96/2013
31 T 62/2013
31 T 80/2013
37 T 10/2013
52 T 193/2013
2 T 96/2012
3 T 103/2012
6 T 76/2012
31 T 138/2012
46 T 50/2012
2 T 18/2011
33 T 145/2011
4 T 82/2010

Dítě jako oběť sexuální trestné činnosti

Abstrakt

Sexuální zneužívání dětí je velice závažným celosvětovým problémem. Přestože se postupně daří problematiku zneužívání dětí detabuizovat a dávat jí více prostoru, stále je ve společnosti značné množství lidí, kteří se domnívají, že se jedná o problém, na který by mělo být nahlíženo jako na osobní záležitost konkrétní rodiny, kterou si vyřeší sama. Právě tento názor, ale děti vzdaluje od potřebné pomoci a snižuje pravděpodobnost, že trestná činnost bude odhalena, pachatel bude potrestán a dítěti bude poskytnuta pomoc, kterou nezbytně potřebuje. Je tedy nezbytné, aby lidem byla nabídnuta vhodná osvěta, jejímž obsahem bude seznámení s problematikou sexuálního zneužívání dětí a specifickými znaky, kterou jsou pro tento typ kriminality typické.

Děti jsou jako oběti mnohem více zranitelné než dospělí. Vyplývá to z jejich fyzických a psychických předpokladů. Jsou menší, slabší a zranitelnější. Jejich psychika ještě není plně rozvinuta, a tudíž jsou ovlivnitelnější, důvěřivější, submisivnější a otevřenější. Zároveň nemají rozvinuté plně komplexní myšlení, aby byly schopny promyšleně a vypočítavě kalkulovat. A jejich nejslabším místem je naprostá závislost na dospělých. Dítě je na své dospělé okolí plně odkázáno. Ať ve formě hmotného zabezpečení, jako je domov, strava a jiné základní potřeby, tak i ve formě emoční závislosti, kdy dítě potřebuje lásku a péči dospělé osoby. Souhrn všech těchto znaků z něj vytváří jednoduchou oběť, která se nebude bránit a ani se častokrát nikomu nesvěří.

Z těchto důvodů je cílem této práce představení problematiky dětí jako obětí sexuálně motivované kriminality. V rámci práce jsou rozebrány jednotlivé specifické znaky, které jsou pro tuto trestnou činnost typické a současně se autorka zaměřila i na nedostatky, které nejen v rámci justice, ale i v rámci společnosti zhoršují postavení obětí a zvyšují riziko jejich sekundární viktimizace. Podkladem pro vypracování byla nejen odborná literatura a články, doporučení mezinárodních organizací, ale i reálné spisy jednoho z pražských obvodních soudů.

Práce je strukturována do pěti částí. Začátek je zaměřen na národní i mezinárodní úpravu práv obětí včetně historického vývoje. Následující část je věnována konkrétním trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Obsahem třetí části jsou teoretické informace

k problematice dětských obětí sexuální kriminality. Jedná se o poznatky ohledně komerčního sexuálního zneužívání dětí, syndromu CAN, primární a sekundární viktimizace. Další část je zasvěcena procesnímu právu. Je v ní krok za krokem rozebráno trestní řízení včetně jeho nedostatků. A poslední částí práce je praktický výzkum, který je opřen o poznatky ze soudních trestních spisů. Jeho výstupem je analýza toho, jak trestní řízení probíhá doopravdy a čemu je oběť vystavena.

Klíčová slova: dítě, pohlavní zneužití, oběť

Child as a victim of sexual crimes

Abstract

Child sexual abuse is a very serious issue on a global scale. Although child abuse is gradually being de-tabooed and has more space, there is still a significant amount of people in our society who believe that this problem should be looked at as a personal matter of each family to be resolved on their own. Precisely this opinion is the factor that does not allow children to reach the support they so desperately require and reduces the likelihood of detecting the criminal activity and punishing the perpetrator. It is therefore essential for appropriate education to be offered to our population containing enlightenment on the issue of sexual abuse of children and the specific features that are typical for this type of criminality.

Children are much more vulnerable as victims than adults. It emerges from their physical and psychological prerequisites. They are smaller and weaker. Their psyche is not yet fully developed, so they are more impressionable, trusting, submissive and open. At the same time, they do not yet possess fully developed complex thinking to enable them to thoughtfully gauge. And their weakest point is their utter dependence on adults. The child is fully reliant on his adult environment, not only in the aspect of material security such as shelter, nutriment and other basic needs, but simultaneously in the aspect of emotional dependence where the child requires the love and care of an adult. The summary of all these signs makes them an easy victim who will not defend themselves and will almost never confide in anyone.

For those reasons this work aims to introduce the issue of children as victims of sexually motivated crime. Within its framework, the individual specific features that are typical for this criminal activity are analysed and simultaneously the author focused on shortcomings that worsen the position of victims and increase the risk of their secondary victimization not only within the judiciary system, but as well among society. The basis for the elaboration was professional literature and articles, international organizations, recommendations and even genuine files of one of the Prague district courts.

The work is structured into five sections. The beginning focuses on national and international regulation of victim's rights, including historical development. The subsequent part is devoted to specific crimes against human dignity in the sexual area. The content of the third part is theoretical information on the problematics of children as victims of sexual criminality. It is

knowledge regarding commercial sexual abuse of children, CAN syndrome, primary and secondary victimization. The next part is devoted to procedural law where criminal procedure is analysed step by step, including its shortcomings. And the final part of this elaboration is practical research based on knowledge from court criminal files. Its output is an analysis of how criminal proceedings are actually conducted and what the victim is exposed to.

Keywords: child, sexual abuse, victim